

**БАНКНААС БУСАД САНХҮҮГИЙН
БАЙГУУЛЛАГУУДАД ЗОРИУЛСАН МӨНГӨ УГААХ
БОЛОН ТЕРРОРИЗМЫГ САНХҮҮЖҮҮЛЭХЭЭС
УРЬДЧИЛАН СЭРГИЙЛЭХ
ГАРЫН АВЛАГА**

Ерөнхий редактор: Б.Батзориг

Хянасан: Б.Ариунаа /СЗХ–ны Хяналт шалгалт зохицуулалтын газрын дарга/
Ч.Гантуяа /СЗХ–ны Хэвлэл мэдээллийн албаны мэргэжилтэн/

Боловсруулсан: Б.Батзориг /СЗХ–ны Захиргаа удирдлагын газрын дарга/
У.Ганчимэг /СЗХ–ны Банк бус санхүүгийн байгууллагын газрын мэргэжилтэн/
А.Даваажав /СЗХ–ны Хадгаламж, зээлийн хоршооны газрын референт/
Н.Дуламсүрэн /СЗХ–ны Даатгалын газрын мэргэжилтэн/
А.Нинжин /СЗХ–ны Үнэт цаасны газрын ахлах мэргэжилтэн/

АГУУЛГА

БҮЛЭГ 1. ЕРӨНХИЙ ОЙЛГОЛТ	5
Мөнгө угаах гэж юу вэ?	5
Мөнгө угаах гэмт хэргийн үе шатууд	6
Терроризмыг санхүүжүүлэх гэж юу вэ?	7
Мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй холбогдсон түүхэнд гарч байсан томоохон хэргүүд	9
Олон улс дахь эрх бүхий байгууллагууд	10
Мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэх гэмт хэрэгтэй яагаад тэмцэх шаардлагатай вэ?	11
БҮЛЭГ 2. МӨНГӨ УГААХ БОЛОН ТЕРРОРИЗМЫГ САНХҮҮЖҮҮЛЭХТЭЙ ТЭМЦЭХ ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ЭТГЭЭД	13
Мэдээлэх үүрэгтэй этгээд	13
Санхүүгийн мэдээллийн алба, чиг үүрэг	15
Мэдээлэх үүрэгтэй этгээдийн үйл ажиллагаанд хяналт тавих	16
Хамтын ажиллагааны зөвлөл	17
Хууль тогтоомж зөрчигчид хүлээлгэх хариуцлага	17
БҮЛЭГ 3. МУТСТ КОМПЛАЕНСЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА	20
Мэдээлэх үүрэгтэй этгээдийн эрх үүрэг, хариуцлага	20
Гүйцэтгэх захирал, ТУЗ-ийн үүрэг, хариуцлага	22
Комплаенсын ажилтны үүрэг, хариуцлага	23
Удирдлагын үүрэг	25
Ажилтнуудын үүрэг	25
Хөндлөнгийн аудит	26
Ажилтнуудад зориулсан сургалт	26
БҮЛЭГ 4. ХАРИЛЦАГЧИЙГ ТАНЬЖ МЭДЭХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА	28
Харилцагчийг таньж мэдэх үйл ажиллагаа гэж юу вэ?	28
Шинэ харилцагчтай бизнесийн харилцаа тогтоох, шинээр данс нээхэд тавигдах шаардлага	29
Харилцагчийн мэдээллийг баталгаажуулах	30
Бичиг баримтад үндэслэн баталгаажуулах	31
Бичиг баримтын бус аргаар баталгаажуулах	31

Хөрөнгийн гарал үүслийг тогтоох	31
Орлогын гарал үүслийг тогтоох	31
Эцсийн өмчлөгч илрүүлэх	32
Өмчлөл/хяналтын бүтэц: хуулийн этгээд	32
Өндөр эрсдэлтэй харилцагчдыг тусгайлан таньж мэдэх	34
Баримт бичгийн бүртгэл хөтлөлт, хадгалалтад тавигдах шаардлага	35
Улс төрд нөлөө бүхий этгээдийг тодорхойлох	36
Эрх бүхий байгууллагаас гаргасан хар жагсаалттай тулгах	36
Гуравдагч этгээдэд найдах (төлөөлөгчөөс бусад)	36
Төлөөлөгчийн үүрэг оролцоо	37
БҮЛЭГ 5. СЭЖИГТЭЙ ГҮЙЛГЭЭНИЙ ТАЙЛАН	38
Сэжигтэй гүйлгээ гэж юу вэ?	38
Сэжигтэй үйлдэл гэж вэ?	38
Сэжигтэй үйлдлийг таних	
Сэжигтэй гүйлгээний жишээнүүд	39
Хэвийн бус үйл ажиллагааг тодорхойлох	50
Хууль хяналтын байгууллагаас ирүүлсэн хүсэлт болон лавлагаа	51
Гэмт хэргийн үндэс суурийг тодорхойлох	52
Сэжигтэй гүйлгээг мэдээлэх шийдвэр гаргах	52
Сэжигтэй гүйлгээг мэдээлэх хугацаа	52
Сэжигтэй гүйлгээний тайлангийн чанар	53
ТУЗ–д сэжигтэй гүйлгээний тухай мэдээлэх	53
Сэжигтэй гүйлгээний тайлангийн загвар	55
БҮЛЭГ 6. ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА	56
Эрсдэлд суурилсан аргачлал гэж юу вэ?	56
Эрсдэлийг тодорхойлох	57
Эрсдэлийг үнэлэх	57
Эрсдэлийг удирдах, хянах	59
Эрсдэлт бүлгүүд /даатгал, үнэт цаас, ББСБ, ХЗХ, үл хөдлөх хөрөнгийн зуучлагч компаниуд/	62
Ашигласан материал	65

ТОВЧИЛСОН ҮГ

АНУ	Америкийн нэгдсэн улс
МУТС	Мөнгө угаах, терроризмын санхүүжүүлэх
ФАТФ	Санхүүгийн гэмт хэрэгтэй тэмцэх олон улсын байгууллага
МУТСТ	Мөнгө угаах болон терроризмын санхүүжүүлэхтэй тэмцэх
НҮБ	Нэгдсэн үндэсний байгууллага
СМА	Санхүүгийн мэдээллийн алба
СЗХ	Санхүүгийн зохицуулах хороо

БҮЛЭГ 1. ЕРӨНХИЙ ОЙЛГОЛТ

МӨНГӨ УГААХ ГЭЖ ЮУ ВЭ?

Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай хуульд мөнгө угаах гэдгийг илт хууль бусаар олсон хөрөнгийг мэдсээр байж олж авсан, хувиргасан, шилжүүлсэн, эсвэл хууль ёсны байдалтай болгохын тулд эх үүсвэрийг нь халхавчилсан, нуун далдалсан, өмчлөх, эзэмших, ашиглах эрхийг шилжүүлсэн, бодит шинж чанар, хэлбэр, байршлыг нь өөрчилснийг хэлнэ гэж томъёолсон байдаг. Гэмт хэрэг үйлдэж хууль бусаар олсон орлогынхоо эх үүсвэрийг нуун дарагдуулж, хэлбэр дүрсийг нь хувиргаж эдийн засгийн эргэлтэд оруулж, “бохир” мөнгийг “цэвэр” буюу хууль ёсны орлого мэт харагдуулах оролдлого нь мөнгө угаах гэмт хэрэг юм.

Гэмт хэрэгтнүүд их хэмжээний бэлэн мөнгийг дараах хууль бус үйл ажиллагаанаас олдог бөгөөд мөнгө угаах гэмт хэргийн үндэс болдог. Үүнд:

- Хууль бус галт зэвсгийн наймаа;
- Хүний, эд эрхтний наймаа;
- Хар тамхины худалдаа;
- Эмэгтэйчүүдийн биеийг үнэлүүлэх;
- Мөнгөн тэмдэгт хуурамчаар үйлдэх;
- Авлига, хээл хахууль;
- Татвараас зайлсхийх;
- Байгаль орчны эсрэг, гэмт хэрэг;
- Хулгай, дээрэм;
- Цахим гэмт хэргийн хохирогчоос шаардаж авсан барьцаа төлбөр, далд веб дэх хууль бус үйл ажиллагааны төлбөр болгож биткойн, этериум зэрэг криптовалютаар олсон орлого гэх мэт.

Суурь гэмт хэргийг үйлдэж олсон хууль бус орлогыг гэмт хэрэгтнүүд бэлэн мөнгө хэлбэрээр хадгалах нь дараах “эрсдэлүүдийг” дагуулдаг:

- Их хэмжээгээр тээвэрлэх, хадгалахад хүндрэлтэй;
- Сэжиг төрүүлэхгүйгээр зарцуулахад хүндрэлтэй;

- Хулгай, дээрэмд өртөж болзошгүй;
- Их хэмжээгээр олдсон тохиолдолд сэжиг төрүүлнэ.

Иймд гэмт хэрэгтнүүд хууль бус үйл ажиллагаанаас олсон орлогоо мэдээлэх үүрэгтэй этгээд эсвэл, хууль хяналтын байгууллагын анхаарлыг татаж, тэдний хараанд өртөлгүйгээр зарцуулах боломжтой болохын тулд санхүүгийн системд нэвтрүүлж, жинхэнэ эх үүсвэрийг нь нуун дарагдуулж, төөрөгдүүлэх замаар хууль ёсны орлого мэт харагдуулахыг зорино.

Мөнгө угаах гэсэн нэр томъёо бий болоод удаагүй байгаа хэдий ч мөнгө угаах гэмт хэрэг нь шинэ биш ба манай эриний өмнөх 2,000 жилийн өмнө татвараас зайлсхийж өөрийн орлогоо удирдагчдаасаа нуун өөр газарт шилжүүлж, өөрийн улсаас гадагш хөрөнгө оруулж, эсвэл газар дор булдаг байсан Хятад улсын наймаачдаас үүсэлтэй гэж үздэг. Зуу зуун жил өнгөрч хавала, хунди¹ нараар мөнгө дамжуулдаг байсан үеэс криптовалютаар дамжуулан мөнгө угаадаг болсон цаг үе ирсэн ба мөнгө угаах арга хэлбэрүүд цаг хугацааг дагаад боловсронгуй болсоор ирсэн. Мөнгө угаах гэсэн нэр томъёог 1920–иод оны эхэнд АНУ–ын мафийн толгойлогч Аль Капоне хууль бус үйлдлээсээ олсон хөрөнгөө өөрийн угаалгын газраас олсон орлого мэтээр тайлагнадаг байснаас эхлэн бий болсон гэж ярьдаг хэдий ч АНУ–ын Банкны нууцлалын тухай хуулийг 1970 онд баталснаас хойш энэхүү ойлголт албан ёсоор бий болсон гэж үздэг.

МӨНГӨ УГААХ ГЭМТ ХЭРГИЙН ҮЕ ШАТУУД

Дээр дурдсанчлан мөнгө угаах олон төрлийн арга, механизмууд байдаг хэдий ч дараах 3 үе шаттай. Үүнд:

1. Байршуулах үе шат

Мөнгө угаахад хамгийн эхний бөгөөд хамгийн эгзэгтэй үе шат нь байршуулалт юм. Учир нь энэ үе шатын гол зорилго нь их хэмжээний бэлэн мөнгийг өөртөө хадгалах нь хүндрэлтэй тул мэдээлэх үүрэгтэй этгээд эсвэл хууль хяналтын байгууллагын анхаарлыг таталгүйгээр санхүүгийн системд нэвтрүүлж, хууль бусаар олсон мөнгөний анхны эс үүсвэрээс “салах” явдал юм. Үүнд:

- ✓ Их дүнтэй мөнгийг мэдээлэх үүрэгтэй этгээд СМА–д цааш мэдээлэх хэмжээнд хүргэхээс сэргийлж бага дүнтэй хэсгүүдэд хувааж санхүүгийн системд нэвтрүүлэх;
- ✓ Мэдээлэх хэмжээнд хүргэхээс сэргийлж мөнгийг бага багаар гадаад валютад хөрвүүлэх;
- ✓ Бэлэн мөнгийг мэдээлэх хэмжээнд хүргэлгүй бага хэмжээгээр өөр улс руу биетээр зөөвөрлөх;
- ✓ Хууль бусаар олсон мөнгөөр зээлийн төлбөрөө төлөх;

---

¹ Хавала, хунди–мөнгийг хөдөлгөлгүйгээр мөнгөний брокеруудаар дамжуулан шилжүүлдэг итгэлцэл дээр тогтсон эртний шилжүүлгийн нэгэн хэлбэр. Интерпол хавалаг мөнгийг хөдөлгөлгүйгээр гуйвуулах гэж томъёолсон байдаг. Анх 9 дүгээр зуунд Өмнөд Азид бий болсон хэдий ч одоо болтол уг аргыг ашигласаар байгаа ба Исламын шашинтай орнуудад түгээмэл хэвээр байна.

- ✓ Хууль ёсны орлоготой “бохир” мөнгийг хольж санхүүгийн системд нэвтрүүлэх;
- ✓ Хуурамчаар нэхэмжлэл үйлдэх;
- ✓ Мөнгийг оффшор банкинд байршуулах;
- ✓ “Бохир” мөнгөөр үнэт цаас худалдан авах г.м.

2. Нуун далдлах үе шат

Мөнгө угаах хоёрдугаар үе шат нь хууль бусаар олсон хөрөнгийг жинхэнэ эх үүсвэрээс нь холдуулах, төөрөгдүүлэх зорилгоор эргэлзээ төрүүлж, хөрөнгийг олон төрлийн ээдрээтэй гүйлгээ хийж санхүүгийн системийн эргэн тойронд эргэлдүүлэх үйл явц юм. Энэ үе шат нь хамгийн нарийн түвэгтэй ба мөнгөний жинхэнэ үүсвэрийг олж илрүүлэхэд хүндрэлтэй болгож “бохир” мөнгөний зүсийг хувиргаснаар жинхэнэ эх үүсвэрээр хөрөнгийг аль болох холдуулж өгөх зорилгоор хэд хэдэн улсуудаар дамжуулж хөрөнгийг эргэлдүүлдэг. Үүнд:

- ✓ Бэлэн мөнгийг санхүүгийн хэрэглүүрт шилжүүлэх;
- ✓ Өөр өөр дансуудаар дамжуулан олон удаагийн олон төрлийн гүйлгээг хийж төөрөгдөл үүсгэх;
- ✓ Хөрөнгийг оншор болон оффшор дансууд руу шилжүүлэх;
- ✓ “Бохир” мөнгөөр бараа, бүтээгдэхүүн худалдан авч түүнийг тухайн улс оронд, эсвэл гадаад улсад эргүүлж борлуулах;
- ✓ “Бохир” мөнгийг цахим мөнгөнд шилжүүлж гуйвуулга хийх г.м.

3. Буцаан төвлөрүүлэх үе шат

Мөнгө угаах гэмт хэргийн эцсийн зорилго нь нийлүүлэлт буюу буцаан төвлөрүүлэлт юм. Гэмт хэрэгтнүүд хууль бусаар олсон хөрөнгийг санхүүгийн системд нэвтрүүлээд нуун далдлах үе шатын дараа буцаан төвлөрүүлэх үе шат руу шилжүүлэх ба энэ үед нэмэлт гүйлгээнүүдийг хийж замаар хөрөнгийг хууль ёсны мэт харагдуулахыг зорьдог. Эдгээр гүйлгээнүүд нь гэмт хэрэгтэнд хууль ёсны харагдахуйц тайлбар хэлэх боломжийг олгодог ба цаашид хөрөнгийн анхны эх үүсвэртэй холбогдохоос сэргийлдэг. Өөрөөр хэлбэл энэ шатанд “угаасан” мөнгийг хууль ёсны үйл ажиллагаанаас олсон орлого мэт харагдуулахыг зорино. Үүнд:

- ✓ Үл хөдлөх хөрөнгө худалдан авах
- ✓ Бизнес худалдан авах
- ✓ Үнэтэй машин, үнэт эдлэл зэрэг тансаг хэрэглээний бараа, бүтээгдэхүүн худалдан авах
- ✓ Биетээр оршдоггүй, хуурамч байгууллагын” ажилтнуудын” цалинг авах г.м.

ТЕРРОРИЗМЫГ САНХҮҮЖҮҮЛЭХ ГЭЖ ЮУ ВЭ?

Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай хуульд терроризмыг

санхүүжүүлэх гэдгийг террорист байгууллага, террорист хүн, террорист үйл ажиллагаанд зарцуулагдахыг мэдсээр байж шууд, шууд бусаар эд хөрөнгө хуримтлуулсан, шилжүүлсэн, зарцуулсныг хэлнэ гэж томъёолсон байдаг. Өөрөөр хэлбэл террорист үйл ажиллагааг санхүүжүүлэх, үүнтэй холбоотой байх магадлалтай гүйлгээ хийхийг терроризмыг санхүүжүүлэх гэж нэрлэдэг.

Мөнгө угаах үйл ажиллагааны гол сэдэл нь гэмт хэрэг үйлдэж ашиг хонжоо эрэлхийлэх байхад, терроризмыг санхүүжүүлэх гэмт хэргийн сэдэл нь үзэл сурталтай шууд холбоотой ба энэ нь шашин шүтлэг, улс төр, өш хонзон, бэлэг тэмдгийн аль нэг нь байдаг. Террорист үйл ажиллагаа нь хүний амь насыг санаатай бүрэлгэх, үй олноор хөнөөх, хүн барьцаалах, гэмтээх, түүх, соёлын үнэт өвийг санаатай хорлон сүйтгэх замаар төр засаг болоод олон улсын байгууллагыг аливаа нэг үйлдэл хийлгэхгүй байх тактик юм.

Террористууд өөрсдийн үйл ажиллагааг хууль бус болон хууль ёсны эх үүсвэрээр аль алинаар нь санхүүжүүлдэг:

- **Хууль бус санхүүжилтийн эх үүсвэр:**

Айлган сүрдүүлэх замаар мөнгө дээрэмдэх, хүн барьцаалж мөнгө нэхэх, хүний наймаа, хар тамхины худалдаа зэрэг хууль бус үйлдлүүд нь санхүүжилтийг томоохон эх үүсвэр болдог. Хууль бусаар улс дамжиж бараа тээвэрлэж дамжуулах, залилан, хулгай дээрэм хийх, хувийн мэдээллийг хулгайлж мөнгө нэхэх, хууль бусаар алмаз олборлох, хандив, тусламжийн хөрөнгийг зүй бусаар ашиглах зэрэг үйл ажиллагаануудыг мөн дурдаж болно.

- **Хууль ёсны санхүүжилтийн эх үүсвэр:**

Хууль ёсны санхүүжилтийн эх үүсвэрийг гадны улс орнуудын төр засгаас өгсөн хандив, тусламж, бизнес болон хувиараа хөдөлмөр эрхэлж олсон хууль ёсны орлого зэргүүд бүрдүүлнэ. Харамсалтай нь хандивлагчид өөрийн хандивласан хөрөнгийг терроризмыг дэмжсэн үйл ажиллагаанд чиглэгдсэн талаар мэдэхгүй өнгөрөх тохиолдлууд гардаг. Хууль ёсны байгууллагууд мөн л террорист байгууллагуудыг санхүүжүүлсэн тохиолдлууд гардаг.

Уламжлалт мөнгө угаагч болон терроризмыг санхүүжүүлэгч хоёрын үйл ажиллагааны сэдэл ялгаатай хэдий ч арга зам нь ижилхэн эсвэл ижил төстэй байх магадлалтай. Жишээлбэл, терроризмыг санхүүжүүлэгчид валютыг хууль бусаар улс орон дамжиж зөөвөрлөх, олон төрлийн санхүүгийн хэрэглүүр болон үнэт цаасны худалдан авах, дебит болон кредит картууд, хөрөнгийн шилжүүлэг зэрэг аргуудыг ашигладаг. Түүнчлэн хавала, хунди зэрэг “газар доорхи”, албан бус шилжүүлгийн зарим төрлүүд терроризмтой холбоотой хөрөнгийг шилжүүлэхэд үүрэг оролцоотой байсаар байна. “Хавалагаар” дамжуулсан шилжүүлэг нь бичиг баримт, хэмжээ болон гүйлгээний утга зэрэг мэдээлэл дутагдалтай, мөнгөний брокеруудаар дамждаг учир олж илрүүлэхэд хүндрэлтэй.

Мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэх гэмт хэргүүдийн ялгаа:

	Мөнгө угаах	Терроризмыг санхүүжүүлэх
Сэдэл	Ашиг хонжоо	Үзэл суртал
Эх үүсвэр	Голдуу хууль бус үйл ажиллагаанаас олсон орлого	Хууль ёсны болон хууль бус үйл ажиллагаанаас олсон орлого аль аль нь байх боломжтой
Хэмжээ	Их дүнтэй	Ихэвчлэн бага дүнтэй
Арга хэлбэр	Нуун далдлах арга техникүүдийг ашиглаж хөрөнгийг жинхэнэ эх үүсвэрээс нь холдуулах бүх арга хэмжээг авах	Голдуу албан бус шилжүүлэг, гадаад валют арилжааны төвүүдийг ашиглаж эцсийн хэрэглэгч рүү мөнгийг чиглүүлэх
Эцсийн зорилго	“Бохир” мөнгийг угааж хууль ёсны санхүүгийн системд нийлүүлэх	Террорист үйл ажиллагааг дэмжих
Хөрөнгийн урсгал	Дугуй буюу хөрөнгө анхны эзэндээ эргэж очно	Шугаман буюу хөрөнгө анхны эзэн рүүгээ эргэж ирэхгүй

МӨНГӨ УГААХ, ТЕРРОРИЗМЫГ САНХҮҮЖҮҮЛЭХТЭЙ ХОЛБОГДСОН ТҮҮХЭНД ГАРЧ БАЙСАН ТОМООХОН ХЭРГҮҮД

▪ **Британи улс – 5.6 тэрбум паунд**

2012 онд Британийн хамгийн том банк HSBC–д АНУ–ын эрх 5.6 тэрбум паундыг угаасан хэрэг гарсан. Тухайн банк нь Мексик улсыг өндөр эрсдэлтэй улсуудын жагсаалтад оруулах байсан ч оруулаагүй, Иран, БНАСАУ зэрэг гүйлгээ хийхийг хорьсон олон улсад хориг тавиулсан улс орнуудад хязгаарлалт хийгээгүй, мөн Саудын Арабын банкууд руу терроризмыг санхүүжүүлсэн гүйлгээ хийсэн дүгнэлт гарчээ. Үүний дараа HSBC мөнгө угаахтай тэмцэх үйл ажиллагааны хэрэгжилт сул, хуулийн хэрэгжилтийг хангаж чадаагүй гэдгээ хүлээн зөвшөөрсөн ба комплаенсын нэгж байгуулж, мөнгө угаахтай тэмцэх ажлыг идэвхжүүлэхээр болсноос гадна 1.2 тэрбум паундын торгууль төлж, 5 жилийн хугацаанд онцгой хараа хяналт дор үйл ажиллагаагаа явуулсан;

▪ **Науру арал – 53.7 тэрбум паунд**

Науру нь Австрали улсын хойд хэсэгт орших арал ба гол байгалийн баялаг болох фосфорын нөөц барагдаж эхэлсэн учир удирдлагууд арлыг оффшор бүс болгохоор шийдсэн байна. Тухайн бүсэд үйл ажиллагаа явуулж байсан банк, санхүүгийн байгууллагуудыг харилцагчийг таних үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэхийг шаарддаггүй байсантай холбоотойгоор ОХУ–ын гэмт хэрэгтнүүд 1998 онд Науру арлын халхавч банкуудаар дамжуулан 53.7 тэрбум паундыг угаажээ. Санхүүгийн гэмт гэмт хэрэгтэй тэмцэх байгууллага нь Науру арлыг хар жагсаалтад оруулснаар тус улс мөнгө угаах

гэмт хэрэгтэй тэмцэх үйл ажиллагаагаа Австрали улсын тусламжтай эхлүүлсэн. 2005 онд Науру 400 халхавч банкуудын үйл ажиллагааг зогсоосноор хар жагсаалтаас гарсан байна;

- **АНУ – 292.5 тэрбум паунд**

Одоо “Wells Fargo” банкны хэсэг болсон “Wachovia” банк нь АНУ-ын томоохон банкуудын нэгт тооцогддог байжээ. Мексик улсын хар тамхины наймаачид хил дамнаж хууль бусаар АНУ-д хар тамхи наймаалж олсон америк доллараа Мексик улсын хилээр буцаан оруулж гадаад валютын арилжаанд солиулан Мексикийн банкуудад хадгалдаг байжээ. Харамсалтай нь Мексик улсын мөнгө угаахтай тэмцэх тогтолцоо сул учир мөнгөний гарал үүслийг шалгадаггүй байв. Хууль бус үйл ажиллагаанаас олсон уг мөнгийг гарал үүслийг нь мөн шалгадаггүй учир АНУ-ын “Wachovia” банкийг сонгож, түгээр буцааж эх орон руугаа гуйвуулдаг байжээ. Мөнгө угаахтай тэмцэх сайн тогтолцоог бүрдүүлээгүй улмаас уг банк нь нийт 123.7 сая паундаар торгуулсан байна. Түүнчлэн уг банкны корреспондент банкаар дамжуулж 10 сая паунд шилжүүлж байсан ба энэ мөнгийг хар тамхи тээвэрлэх зориулалтаар худалдаж авсан онгоцонд зарцуулсан ба тухайн онгоцнуудаас 20,000 кг хар тамхийг зөвөөрлөж байсныг илрүүлжээ.

ОЛОН УЛС ДАХЬ ЭРХ БҮХИЙ БАЙГУУЛЛАГУУД

МУТС гэмт хэргүүд нь дэлхий нийтийн эрх ашигт нөлөөлөх эрсдэлтэй олон улсын асуудал учир үүнтэй тэмцэхэд олон улсын хамтын ажиллагаа амин чухал юм.

- **Санхүүгийн гэмт хэрэгтэй тэмцэх олон улсын байгууллага /ФАТФ/**

Мөнгө угаах гэмт хэрэг олноор бүртгэгдэж эхэлсэнтэй холбогдуулан Франц улсын Парис хотод болсон Их 7-гийн уулзалтаар уг төрлийн гэмт хэрэгтэй олон улсын төвшинд тэмцэх зорилгоор ФАТФ-ыг 1989 онд үүсгэн байгуулсан. 2000-аад оны эхэнд гарсан террорист халдлагын улмаас уг төрлийн гэмт хэрэгт өгөх ач холбогдол нэмэгдэж мөнгө угаах гэмт хэргийг терроризмыг санхүүжүүлэх гэмт хэрэгтэй холбож хэрэглэх болжээ. ФАТФ нь МУТС бодлогыг боловсруулдаг Засгийн газар хоорондын байгууллага ба МУТС олон улсын стандартыг тогтоож өгч 40 зөвлөмжийг боловсруулан гаргасан. Иймд улс орнууд эдгээр зөвлөмжийг мөрдөх шаардлагатай юм.

- **Базелийн хороо**

Базелийн хороо нь төв банкнуудын төлөөллөөс бүрдсэн олон улсын байгууллага ба үүний гол зорилго нь дэлхий дахинд үйл ажиллагаа явуулж буй банкуудын хяналт зохицуулалтыг сайжруулах замаар санхүүгийн тогтвортой байдалд нөлөөлөх юм.

- **Вольфсбергийн групп**

Санхүүгийн гэмт хэргүүдийн эрсдэлүүдийг удирдахад туслах, харилцагчийг таних, МУТСТ механизмуудыг сайжруулах зорилготой байгуулагдсан ба нийт 13 банкны төлөөллөөс бүрдсэн.

- **Эгмонтын групп**

Энэ нь санхүүгийн мэдээллийн албадуудын мэргэжлийн байгууллага бөгөөд мэдээлэл солилцох, сургалт семинар зохион байгуулах, туршлага солилцох чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг.

- **Ази, номхон далайн бүсийн мөнгө угаахтай тэмцэх бүлэг**

ФАТФ–тай төсөөтэй байгууллага ба Ази Номхон далайн бүсийн улс орнууд үүсгэн байгуулжээ. Уг бүлэгт Монгол улс 2004 онд гишүүн орноор элсэн орсон.

- **НҮБ–ын Аюулгүйн Зөвлөл**

Олон улсын энх тайван, аюулгүй байдлыг хангах зорилготой уг зөвлөл нь 15 гишүүн оронтой ба зөвлөлийн гишүүн бус 60 гишүүн орнуудтай. Уг зөвлөл нь НҮБ–ыг төлөөлж цөмийн, химийн болон биологийн зэвсэг хэрэглэх аюултай орнуудын эсрэг террорист байгууллага, этгээдийн дансыг царцаах, тэдгээртэй харилцаа холбоогоо таслах, тэдгээрийн нэр дээрх гүйлгээг түдгэлзүүлэх арга хэмжээ авахыг шаардсан тогтоолуудыг гаргадаг ба Монгол Улс гишүүн улс учир дагаж мөрдөх шаардлагатай.

МӨНГӨ УГААХ, ТЕРРОРИЗМЫГ САНХҮҮЖҮҮЛЭХ ГЭМТ ХЭРЭГТЭЙ ЯАГААД ТЭМЦЭХ ШААРДЛАГАТАЙ ВЭ?

АНУ–д болсон есдүгээр сарын 11–ний өдрийн халдлагаас хойш дэлхий нийт мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэхэд онцгой анхаарах болсон. Түүнчлэн даяарчлал, дэвшилтэт технологийн хурдацтай хөгжил зэргийг дагаад эдгээр гэмт хэрэг улам нарийн, боловсронгуй болж байна. Мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэх гэмт хэрэг нь байгууллагын нэр хүндийг сэв суулгах, хэрэглэгчдийн итгэлийг сулруулахаас эхлээд санхүүгийн системийн тогтвортой байдалд нөлөөлөх, цаашлаад нийгэм, эдийн засгийг эмх замбараагүй болгох, тогтворгүйжүүлэх, дэлхий нийтийн энх тайван, амар амгаланд заналхийлэх зэрэг олон төрлийн хор уршигтай. Эдгээр гэмт хэргийн хор хөнөөлийг шат шатанд авч үзвэл:

- **Хувь хүмүүсийн төвшинд:**

Мөнгө угаах гэмт хэрэгтнүүдийг үйл ажиллагаанд, терроризмыг санхүүжүүлэхэд санаатай оролцсон, эсвэл санаандгүй холбогдсон тохиолдолд иргэд уг хэрэгтэй шууд холбогдож, үүний золиос болох аюултай.

- **Бизнес эрхлэгч, фронт офиссуудын төвшинд:**

Бизнесийн түншүүдийн тавьсан таатай саналыг урхи гэдгийг мэдэлгүй хамтран

ажиллаж МУТС гэмт хэрэгт санаандгүй оролцсоноор нь олон нийт мэдэж, бизнесүүд хэрэглэгчдээ алдах, зохицуулагч байгууллагын анхаарлыг татах, хөрөнгө оруулагчид хөрөнгөө татаж авах зэрэг олон эрсдэлүүдтэй. Түүнчлэн мэдээлэх үүрэгтэй этгээд буюу иргэдтэй шууд харилцаж үйлчилгээ үзүүлдэг байгууллагууд МУТСТ комплаенсын үйл ажиллагааг хангалттай сайн хэрэгжүүлээгүйн улмаас нэр хүндээ алдах, харилцагчдын итгэлийг үгүй хийх, хууль хэрэгжүүлэх байгууллага арга хэмжээ авах, цаашлаад тусгай зөвшөөрлийг хүчингүй болгож, үйл ажиллагааг зогсоох, тухайн төрлийн үйл ажиллагааг цаашид эрхлэх боломжгүй болох аюултай.

- **Нийгэмд:**

Улс орнууд өөрсдийн МУТСТ тогтолцоог сайжруулах, хууль хэрэгжүүлэхтэй холбоотой зардлыг нэмэгдүүлэх шаардлага үүсэхэд хөрөнгө мөнгө шаардлагатай. Үүний дээрээс татвараас зайлсхийгч гэмт хэрэгтнүүд эргээд татварын орлогыг бууруулдаг нь үнэнчээр татвар төлж буй ард иргэдэд хохиролтой ба татвар хураах ажилд хүндрэл учруулах эрсдэлтэй.

- **Макро эдийн засагт**

Түүнчлэн мөнгө угаах гэмт хэрэг нь мөнгөний нийлүүлэлтийн хэмжээнд нөлөөлснөөс валютын ханш, зээлийн хүүгийн хэмжээг хэлбэлзүүлж болно. Цаашлаад эдийн засгийн өсөлтийг сааруулах, улс орны эдийн засгийн бодлогыг алдагдуулах, санхүүгийн тогтвортой байдалд нөлөөлөх ч эрсдэлтэй.

- **Улс орны нэр хүндэд:**

МУТСТ сайн тогтолцоог бүрдүүлээгүй, цаашлаад ФАТФ–ын хар жагсаалтад багтсан тохиолдолд олон улсад нэр хүндээ алдах, эдийн засгийн түншүүд, хөрөнгө оруулагчид нүүр буруулж, харилцаагаа таслах магадлалтай.

- **Бусад төвшинд:**

Мөнгө угаах гэмт хэрэг нь араасаа өөр төрлийн гэмт хэргүүдийг дагуулдаг. Гэмт хэрэгтнүүд МУТСТ тогтолцоо сул, улс орны хөгжлийн хувьд сул дорой улсуудыг сонгодог бөгөөд эдгээрийг удирдахад амар болдог. Мөн харамсалтай нь мөнгө угаасан гэмт хэрэгтнүүд нийгэм, эдийн засагт хэрэг болохуйц үйл ажиллагаанд хөрөнгө оруулдаггүй ба хөрөнгийн эх үүсвэрийг далдлах зорилгоор хуурмаг, улс орны эдийн засагт ач холбогдолгүй үйл ажиллагаанд хөрөнгө оруулдаг.

Улс орны МУТСТ сайн тогтолцоо, хууль эрх зүйн орчноос гадна мэдээлэх үүрэгтэй этгээд нь санхүүгийн системд нэвтрэх зорилготой террористуудын байнга өөрчлөгдөж байдаг үйл ажиллагааны арга барилд тааруулсан үр дүнтэй мөнгө угаахтай тэмцэх хөтөлбөрийг боловсруулж, даган мөрдөж, эдгээрийг хэвшүүлэх шаардлагатай. МУТСТ зохистой комплаенсын хөтөлбөр нь мэдээлэх үүрэгтэй этгээд болон бусад санхүүгийн мэдээлэх үүрэгтэй этгээдүүдээр дамжуулан эдгээр төрлийн үйл ажиллагаанаас урьдчилан сэргийлэхэд онцгой нөлөөтэй.

БҮЛЭГ 2. МӨНГӨ УГААХ БОЛОН ТЕРРОРИЗМЫГ САНХҮҮЖҮҮЛЭХТЭЙ ТЭМЦЭХ ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ЭТГЭЭД

Монгол Улсад мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай анхны хууль 2006 оны 7 дугаар сарын 08-ны өдөр батлагдсан. Тус хуулийг олон улсын жишиг нийцүүлэх зорилгоор 2013 оны 5 дугаар сарын 31-ний өдөр шинэчлэн найруулсан. Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай 2018 оны 7 дугаар сарын 1-ний өдрөөс эхлэн дагаж мөрдөнө.

Тус хуулийн хүрээнд мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх, урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагааг Монгол улсын хэмжээнд зохион байгуулдаг.

Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэх чиг үүрэгтэй дараах байгууллага байдаг. Үүнд:

- 1/ Мэдээлэх үүрэгтэй этгээд
- 2/ Санхүүгийн мэдээллийн алба
- 3/ Санхүүгийн зохицуулах хороо
- 4/ Монголбанк
- 5/ Хамтын ажиллагааны зөвлөлийн гишүүн байгууллагууд
- 6/ Мөнгө угаах гэмт хэрэгтэй тэмцэх хууль сахиулах байгууллага
- 7/ Мөнгө угаах гэмт хэргийн хэрэг бүртгэлт, мөрдөн байцаалтад хяналт тавих прокурор, хэрэг хянан шийдвэрлэх шүүх.

МЭДЭЭЛЭХ ҮҮРЭГТЭЙ ЭТГЭЭД

Сэжигтэй болон бэлэн мөнгөний гүйлгээг СМА-д мэдэгдэх үүрэгтэй буюу Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх хуулийн дагуу хяналт тавих байгууллагуудыг мэдээлэх үүрэгтэй этгээд гэнэ. Энэ этгээдэд

- 4.1.1.банк;
- 4.1.2.банк бус санхүүгийн байгууллага;
- 4.1.3.даатгагч болон даатгалын мэргэжлийн оролцогч;
- 4.1.4.хөрөнгө оруулалтын сан;

- 4.1.5. үнэт цаасны зах зээлд оролцогч мэргэжлийн байгууллага;
- 4.1.6. хадгаламж, зээлийн хоршоо;
- 4.1.7. үл хөдлөх эд хөрөнгө зуучлалын байгууллага;
- 4.1.8. санхүүгийн тогтвортой харилцаа үүсгээгүй этгээд тохиолдлын чанартайгаар 20 сая төгрөг /түүнтэй тэнцэх хэмжээний гадаад валют/, түүнээс дээш үнийн дүнтэй мөнгөн дүн бүхий бэлэн мөнгөний гүйлгээ хийсэн бол үнэт металл, үнэт чулууны, эсхүл тэдгээрээр хийсэн эдлэлийн арилжаа эрхлэгч;”
- “4.1.9. нотариатч, хуульч, эсхүл нягтлан бодох бүртгэлийн болон санхүүгийн менежментийн зөвлөх үйлчилгээ үзүүлэгч нь харилцагчийн нэрийн өмнөөс дараах ажиллагааг хийсэн бол:
  - 4.1.9.а. үл хөдлөх хөрөнгө худалдах, худалдан авах бол;
  - 4.1.9.б. харилцагчийн хөрөнгийг удирдах бол;
  - 4.1.9.в. банкны, хадгаламжийн, үнэт цаасны дансыг удирдах бол;
  - 4.1.9.г. компанийг үүсгэн байгуулах, түүний үйл ажиллагааг явуулах, удирдахад зориулан хөрөнгө татах, бүрдүүлэхийг зохион байгуулах бол;
  - 4.1.9.д. хуулийн этгээдийг үүсгэн байгуулах, түүний үйл ажиллагааг явуулах, удирдах, эсхүл хэлцлийн үндсэн дээр аливаа тодорхой үйл ажиллагаа явуулах, удирдах бол, эсхүл аж ахуйн нэгжийг худалдах, худалдан авах бол.”

Мэдээлэх үүрэгтэй этгээд нь МУТСТ тухай хуульд зааснаар дараах чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ.
Үүнд:

1. Харилцагчийг таньж мэдэх
2. Харилцагч МУТСТ тухай хуульд заасан мэдээлэл өгөхөөс татгалзвал түүнд үйлчилгээ үзүүлэхээс татгалзах
3. Харилцагчийн гүйлгээнд тусгайлан хяналт тавих
4. 20 сая төгрөг, түүнээс дээш үнийн дүнтэй бэлэн мөнгөний болон гадаад төлбөр тооцооны гүйлгээний тухай мэдээллийг гүйлгээ хийгдсэнээс хойш ажлын таван өдрийн дотор батлагдсан маягт, журмын дагуу СМА-нд мэдээлэх
5. Батлагдсан журмын дагуу тодорхой гүйлгээ, түүнд оролцогч талуудын тухай мэдээллийг эрх бүхий хууль сахиулах болон терроризмтэй тэмцэх чиг үүрэг бүхий байгууллагад гаргаж өгөх
6. Харилцагчийн талаарх баримт, материалыг хадгалах
7. мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэхэд чиглэсэн дотоод хяналтын

хөтөлбөр баталж, мөрдүүлэх

8. хуульд заасан бусад

САНХҮҮГИЙН МЭДЭЭЛЛИЙН АЛБА, ТҮҮНИЙ ЧИГ ҮҮРЭГ

СМА нь энэ хуулийн мэдээлэх үүрэгтэй этгээд холбогдох мэдээллийг хүлээн авах, мэдээлэлд дүн шинжилгээ хийх, дүн шинжилгээний үр дүнд мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй холбоотой гэж сэжиглэсэн гүйлгээ, гүйлгээний оролдлогын талаарх мэдээллийг эрх бүхий хууль сахиулах байгууллагад шилжүүлэх чиг үүрэг бүхий хараат бус, бие даасан байгууллага байна. СМА нь Монголбанкны дэргэд ажиллана.

СМА-нд бүрэн эрхийнхээ хүрээнд хяналт шалгалт хийх, санхүүгийн лавлагаа гаргуулж эрх бүхий хууль сахиулах байгууллагын төлөөллийг ажиллуулна.

СМА нь дараах чиг үүргийг хэрэгжүүлнэ. Үүнд:

1. Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхэд ашиглаж байгаа гэж үзэх үндэслэл байгаа бол харилцагчийн дансанд хяналт тавих;
2. Хийгдэхээр хүлээгдэж байгаа гүйлгээ нь мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэх зорилготой гэж үзэх үндэслэлтэй бол СМА-ны дарга тухайн гүйлгээг ажлын гурав хүртэл өдрийн хугацаагаар түдгэлзүүлэх бөгөөд шаардлагатай тохиолдолд шүүх уг хугацааг сунгаж болно;
3. мэдээлэх үүрэгтэй этгээдээс ирүүлсэн, түүнчлэн эрх бүхий төрийн болон гадаад улсын ижил төстэй байгууллагын мэдээллийн санд байгаа мэдээллийг хүлээн авах, цуглуулах, түүнд дүн шинжилгээ хийх;
4. Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэх үндэслэлтэй гүйлгээ байна гэж үзсэн тохиолдолд тухайн мэдээллийг хуульд заасан журмын дагуу эрх бүхий хууль сахиулах болон терроризмтэй тэмцэх чиг үүрэг бүхий байгууллагад шилжүүлэх, шилжүүлсэн сэжигтэй бэлэн ба бэлэн бус мөнгөний гүйлгээний талаар мэдээллийн сан бүрдүүлэх;
5. Сэжигтэй бэлэн ба бэлэн бус мөнгөний гүйлгээний талаар ирүүлсэн мэдээллийн дагуу авсан арга хэмжээний тухай мэдээлэх үүрэгтэй этгээд болон эрх бүхий хууль сахиулах байгууллагад тухай бүр мэдээлэх;
6. Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй холбогдсон мэдээллийг шалгах, сэжигтэй гүйлгээг хянах, илрүүлэх аргачлал боловсруулж мэдээлэх үүрэгтэй этгээдэд мэдээлэх, хэрэгжилтийг нь зохион байгуулах;
7. Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх, урьдчилан сэргийлэх талаар олон нийтийн дунд мэдээлэл, сурталчилгаа явуулах.
8. мэдээлэх үүрэгтэй этгээд, түүний албан тушаалтныг хуулиар хүлээсэн үүргээ хэрхэн биелүүлж байгаад хяналт тавина.

СМА–ны чиг үүргийг тус албаны хянан шалгагч нар хэрэгжүүлэх бөгөөд хуулиар хүлээсэн чиг үүргийг хэрэгжүүлэхэд дараах бүрэн эрхийн хүрээнд үйл ажиллагааг хэрэгжүүлнэ. Үүнд:

- 1/ мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай хууль тогтоомжийн биелэлтийг хянан шалгаж, илэрсэн зөрчлийг арилгахыг мэдээлэх үүрэгтэй этгээдээс шаардах;
- 2/ эрх бүхий хууль сахиулах байгууллагад шилжүүлж шалгуулах буюу тусгай зөвшөөрлийг нь хүчингүй болгуулах талаар санал боловсруулж эрх бүхий этгээдээр шийдвэрлүүлэх;
- 3/ СМА–ны дарга, ажилтан хуульд заасан чиг үүргээ хэрэгжүүлэх зорилгоор иргэний, хуулийн этгээдийн болон эд хөрөнгийн бүртгэл, нийгмийн даатгалын бүртгэл, хилээр нэвтэрсэн тухай бүртгэл, хөрөнгө оруулалтын бүртгэл, банк хоорондын гүйлгээний бүртгэлийн лавлагааг холбогдох байгууллагаас гаргуулж авах эрхтэй.

МЭДЭЭЛЭХ ҮҮРЭГТЭЙ ЭТГЭЭДИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНД ХЯНАЛТ ТАВИХ

Мэдээлэх үүрэгтэй этгээд буюу дараах байгууллага МУТСТ тухай хуулиар хүлээсэн үүргээ хэрхэн биелүүлж байгаад хяналт тавих, хэрэгжилтийг хангуулах ажлыг СЗХ, СМА–тай хамтран хэрэгжүүлнэ. Үүнд:

1. банк бус санхүүгийн байгууллага;
2. даатгагч болон даатгалын мэргэжлийн оролцогч;
3. хөрөнгө оруулалтын сан;
4. үнэт цаасны зах зээлд оролцогч мэргэжлийн байгууллага;
5. хадгаламж, зээлийн хоршоо;
6. үл хөдлөх эд хөрөнгө зуучлалын байгууллага;

МУТСТ тухай хуулиар хүлээсэн үүргээ хэрхэн биелүүлж байгаад хяналт тавих, хэрэгжилтийг хангуулах ажлыг хүрээнд СЗХ, СМА дараах үйл ажиллагааг хэрэгжүүлнэ:

1. Мэдээлэх үүрэгтэй этгээдийн удирдлага, үйл ажиллагаанд шууд ба шууд бус байдлаар оролцох, хуулийг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой шалгуурыг бий болгох;
2. Мэдээлэх үүрэгтэй этгээдийн хуулиар хүлээсэн үүргийн хэрэгжилтийг хангуулах, хяналт шалгалт хийх;
3. МУТСТ тухай хуульд заасан үүрэг, хариуцлагыг хэрэгжүүлэх зорилгоор мэдээлэх үүрэгтэй этгээдэд холбогдуулж заавар, дүрэм, журам, удирдамж, зөвлөмж гаргах;
4. Эрх бүхий байгууллагатай хамтран ажиллах, мэдээлэл солилцох, мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэх гэмт хэргийг мөрдөн шалгах, хянан шийдвэрлэх ажиллагаанд дэмжлэг, туслалцаа үзүүлэх;
5. Сэжигтэй гүйлгээг мэдээлэхэд тохирсон стандарт, шалгуурыг СМА эрх бүхий байгууллагатай хамтран боловсруулах;

6. Энэ хуулийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдуулан авч байгаа арга хэмжээ болон хариуцлагын талаарх статистик мэдээг нийтэд түгээх.

ХАМТЫН АЖИЛЛАГААНЫ ЗӨВЛӨЛ

СМА–ны дэргэд мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг хангах, мэдээлэл солилцох, эрсдэлийг бууруулах, урьдчилан сэргийлэх талаар зөвлөмж гаргах чиг үүрэг бүхий Хамтын ажиллагааны зөвлөл ажиллана.

Хамтын ажиллагааны зөвлөлд

- 1/ гадаад харилцааны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага
- 2/ санхүүгийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага
- 3/ хууль зүйн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага,
- 4/ прокурорын байгууллага,
- 5/ Монголбанк,
- 6/ Санхүүгийн зохицуулах хороо,
- 7/ Цагдаагийн ерөнхий газар
- 8/ Тагнуулын ерөнхий газар
- 9/ Авлигатай тэмцэх газар
- 10/ Гаалийн байгууллага,
- 11/ СМА–ны төлөөлөл ажиллана.

ХУУЛЬ ТОГТООМЖ ЗӨРЧИГЧИД ХҮЛЭЭЛГЭХ ХАРИУЦЛАГА

Зөрчлийн хариуцлага

Монгол Улсын Зөрчлийн хуулийн 11.29 дүгээр зүйлд заасан Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай хууль зөрчих зөрчил үйлдсэн хүн, хуулийн этгээдэд дараах хариуцлага хүлээлгэнэ.

1. Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай хуульд заасны дагуу:
  - 1.1.нэргүй, дугаарласан, хуурамч нэрээр данс нээх, эсхүл гүйлгээ хийх;
  - 1.2.хаагдсан данс ашиглах;
  - 1.3.банк нь халхавч банк, эсхүл халхавч банктай харилцаа тогтоосон банканд данс нээхийг хориглосон журам зөрчсөн бол хүнийг нэг мянга таван зуун нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг арван таван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.
2. Хуульд заасан харилцагчийг таньж мэдэх, тусгайлан хяналт тавих, гүйлгээний талаар

мэдээлэх, харилцагчийн талаарх баримт материалыг хадгалахтай холбоотой үүргийг биелүүлээгүй бол хүнийг нэг мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг арван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.

3. Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай хуульд заасан:

3.1. дотоод хяналтын хөтөлбөрийг баталж бүртгүүлээгүй;

3.2. шаардлага хангаагүй хүнийг ажилд томилсон;

3.3. мэдээллийн нууцлалыг хадгалах үүргээ хэрэгжүүлээгүй;

3.4. эрх бүхий байгууллагад лавлагаа гаргаж өгөх үүргээс татгалзсан, эсхүл хяналт шалгалтад саад учруулсан бол хүнийг нэг мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг арван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.

4. Гаалийн байгууллагад:

4.1. үнэн зөв мэдүүлэг гаргахаас зайлсхийсэн;

4.2. үнэн зөв мэдүүлэг гаргахаас татгалзсан;

4.3. худал мэдүүлсэн бол хүнийг гурван зуун нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр, хуулийн этгээдийг гурван мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгоно.

Эрүүгийн хариуцлага

Монгол Улсын эрүүгийн хуулийн 18.6 дугаар зүйлд заасан Мөнгө угаах гэмт хэрэг үйлдсэн хүн, хуулийн этгээдэд эрүүгийн хариуцлага хүлээлгэнэ.

1. Гэмт хэргийн улмаас олсон хөрөнгө, мөнгө, орлого гэдгийг мэдсээр байж түүнийг авсан, эзэмшсэн, ашигласан; түүний хууль бус эх үүсвэрийг нь нуун далдлах, гэмт хэрэг үйлдэхэд оролцсон аливаа этгээдэд хуулийн хариуцлагаас зайлсхийхэд туслах зорилгоор өөрчилсөн, шилжүүлсэн; түүний бодит шинж чанар, эх үүсвэр, байршил, захиран зарцуулах арга, эзэмшигч, эд хөрөнгийн эрхийг нуун далдалсан бол зургаан сараас нэг жил хүртэл хугацаагаар зорчих эрхийг хязгаарлах, эсхүл зургаан сараас нэг жил хүртэл хугацаагаар хорих ял шийтгэнэ.

2. Энэ гэмт хэргийг:

2.1. Энэ хуулийн тусгай ангид хорих ялын доод хэмжээг таван жилээс дээш хугацаагаар тогтоосон гэмт хэрэг үйлдэж олсон хөрөнгө, мөнгө, орлого болохыг мэдсээр байж;

2.2. Байнга тогтвортой үйлдэж;

2.3. Албан тушаалтан албаны чиг үүрэг, бүрэн эрх, нөлөөг урвуулан ашиглаж үйлдсэн бол нэг жилээс таван жил хүртэл хугацаагаар зорчих эрхийг хязгаарлах, эсхүл нэг жилээс таван жил хүртэл хугацаагаар хорих ял шийтгэнэ.

3. Энэ гэмт хэргийг зохион байгуулалттай гэмт бүлэг үйлдсэн бол таван жилээс арван хоёр жил хүртэл хугацаагаар хорих ял шийтгэнэ.

4. Энэ гэмт хэргийг хуулийн этгээдийн нэрийн өмнөөс, хуулийн этгээдийн ашиг

БҮЛЭГ 2. МӨНГӨ УГААХ БОЛОН ТЕРРОРИЗМЫГ САНХҮҮЖҮҮЛЭХТЭЙ ТЭМЦЭХ ХУУЛЬ ТОГТООМЖИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ ЭТГЭЭД

сонирхлын төлөө үйлдсэн бол хуулийн этгээдийг тодорхой төрлийн үйл ажиллагаа явуулах эрх хасаж нэг зуун хорин мянган нэгжээс дөрвөн зуун мянган нэгжтэй тэнцэх хэмжээний төгрөгөөр торгох ял шийтгэнэ.

БҮЛЭГ 3. МУТСТ КОМПЛАЕНСЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

МЭДЭЭЛЭХ ҮҮРЭГТЭЙ ЭТГЭЭДИЙН ЭРХ ҮҮРЭГ, ХАРИУЦЛАГА

Сэжигтэй болон бэлэн мөнгөний гүйлгээг СМА-нд мэдэгдэх үүрэгтэй этгээдийг мэдээлэх үүрэгтэй этгээд гэх ба үүнд банк, банк бус санхүүгийн байгууллага, даатгагч болон даатгалын мэргэжлийн оролцогч, хөрөнгө оруулалтын сан, үнэт цаасны зах зээлд оролцогч мэргэжлийн байгууллага, хадгаламж зээлийн хоршоо, үл хөдлөх хөрөнгө зуучлалын байгууллага, нотариатч багтана.

МУТСТ шаардлагуудыг хангахын тулд байгууллага дотроо мэдээлэх үүрэгтэй этгээд нь өөрсдийн дотоод хяналтын хөтөлбөрийг боловсруулан баталж, мөрдөх шаардлагатай ба үүнээс гадна МУТСТ ажлын хүрээнд шат шатны удирдлага, ажилтнуудыг үүрэг хариуцлагыг тодорхой болгож өгөх шаардлагатай. Эдгээр бодлогын баримт бичгүүдэд хяналт тавих тогтолцоог бүрдүүлэх ба эдгээр баримт бичгүүд үр дүнтэй хэрэгжиж буй эсэхийг тодорхойлох зорилгоор хөндлөнгийн аудитаар шалгуулах шаардлагатай.

Хууль эрх зүйн актад байгууллагын гүйцэтгэх захирал, ТУЗ-ийн гишүүд, ажилтнууд болон МУТСТ комплаенсын ажилтанд тодорхой шаардлагуудыг зааж өгөөгүй ч байгууллага нь МУТСТ гэмт хэрэгт өртөхөөс урьдчилан сэргийлж холбогдох дүрэм, журамдаа тусгах нь зөв ба эдгээр баримт бичгүүд нь зохицуулалтын байгууллагаас гаргасан шаардлагатай нийцэх ёстой.

Мэдээлэх үүрэгтэй этгээд нь МУТСТ үр дүнтэй хяналтын хөтөлбөртэй эсэх, түүнийгээ мөрдөж, хэрэгжүүлж буй эсэхэд ТУЗ нь дээд түвшний удирдлагаараа дамжуулж хяналт тавина. ТУЗ болон удирдлага нь мэдээлэх үүрэгтэй этгээдийн МУТСТ бодлого, журмыг дагаж мөрдүүлэхийг хэвшүүлэх соёлыг ажилтнуудын дунд нэвтрүүлэх хэрэгтэй.

Дотоод хяналт гэдэг нь МУТСТ эрсдэлийг хязгаарлах, удирдах, дагаж мөрдөх тухай мэдээлэх үүрэгтэй этгээдийн бодлогын баримт бичиг юм. Дотоод хяналтын хөтөлбөрийн нарийвчлал нь мэдээлэх үүрэгтэй этгээдийн хэмжээ, бүтэц, эрсдэлийн төвшин, түүний хөгжингүй байдал зэргүүдтэй шууд уялдаатай байна. Томоохон мэдээлэх үүрэгтэй этгээдүүд МУТСТ комплаенсын дотоод хяналтыг газар, нэгжийн төвшинд хэрэгжүүлэх хандлагатай байдаг. Дотоод хяналтын нэгж нь МУТСТ нэгдсэн хөтөлбөрийн комплаенсын нэгэн хэсэг байх бөгөөд ерөнхийдөө тухайн бизнес ажил үйлчилгээнд хамаарах эрсдэл болон комплаенсыг шаардлагуудыг хянана.

Дотоод хяналт нь:

- Мөнгө угаах болон бусад гэмт хэрэгт өртөх магадлал өндөртэй үйл ажиллагааг (жишээлбэл бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ, харилцагчид, аж ахуй нэгжүүд болон газар зүйн байршил) тодорхойлох;
- Мэдээлэх үүрэгтэй этгээдийн эрсдэлийн төвшний тухай улирлын шинэчилсэн мэдээ ирүүлэх;
- Эрсдэлийг удирдахад зориулж боловсруулсан МУТСТ комплаенсын хөтөлбөр
- ТУЗ эсвэл дээд удирдлагад комплаенсын тухай, үүний алдаа дутагдал, засаж залруулсан арга хэмжээний тухай мэдэгдэж, явуулсан сэжигтэй гүйлгээний тайлангийн тухай мэдээлэх;
- МУТСТ комплаенсыг хариуцаж ажиллах ажилтан эсвэл ажилтнуудыг тодорхойлох
- Зохицуулалтын бүх шаардлагуудыг хангаж зохицуулалтад өөрчлөлт гарсан тохиолдолд хугацаа алдалгүй хариу арга хэмжээ авах;
- Эрсдэлд суурилсан ХТХ (харилцагчийг таних хөтөлбөр)–ийг хэрэгжүүлэх;
- Гадаад валютын гүйлгээний тайлан, түүнээс чөлөөлөгдөх тохиолдлууд, гүйлгээний тайлан зэрэг бүх шаардлагатай тайлангуудыг үнэн зөв бөглөж явуулах. (Мэдээлэх үүрэгтэй этгээд нь эдгээр тайланг явуулах ажлыг байгууллага дотроо нэгдсэн нэг газраас явуулах талаар бодолцож үзэх хэрэгтэй).

Дээрх жагсаалт нь бүгдэд ижил байх ёсгүй ба мэдээлэх үүрэгтэй этгээдийн МУТСТ эрсдэлийн төвшинд таарсан байх ёстой.

МУТСТ тухай хуульд заасны дагуу мэдээлэх үүрэгтэй этгээд нь мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх зорилгоор дотоод хяналтын болон эрсдэлийн удирдлагыг хөтөлбөрийг боловсруулан ТУЗ, эсвэл түүнтэй дүйцэх удирдлагаар батлуулж мөрдөх шаардлагатай. Түүнчлэн МУТСТ тухай хуульд дотоод хяналтын хөтөлбөрт дараахыг тусгана гэж заасан байдаг. Үүнд:²

- Харилцагч, бүтээгдэхүүн үйлчилгээ, тэдгээрийг харилцагчид хүргэх үйл ажиллагаанд мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэх эрсдэлийг үнэлэх аргачлал;
- Өндөр эрсдэлтэй харилцагчийг нарийвчлан таньж мэдэх үйл ажиллагааг хүргүүлэх журам;
- Шинэ технологи болон өндөр эрсдэлтэй бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ, тэдгээрийг харилцагчид хүргэх арга хэлбэрийн эрсдэлийг бууруулахад чиглэсэн арга хэмжээний зохицуулалт;
- Харилцагчийг таньж мэдэх үйл ажиллагаа, харилцагчийг таньж мэдэх нарийвчилсан үйл ажиллагааны журам;
- Харилцагчийг таньж мэдэх үйл ажиллагааг гуравдагч этгээдээр гүйцэтгүүлэхэд дагаж

² Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай хуульд нэмэлт өөрчлөлт оруулах тухай хууль 2018 оны 7 дугаар сарын 1–ний өдөр хүчин төгөлдөр үйлчилж эхлэхэд тус хөтөлбөрт нэмэлт өөрчлөлт орно.

мөрдөх зохицуулалт;

- Нэгдсэн үндэстний байгууллагын Аюулгүйн зөвлөл, төрийн болон олон улсын холбогдох байгууллагаас гаргасан хориг арга хэмжээг хэрэгжүүлэх зохицуулалт;
- Тусгайлсан хяналт тавих үйл ажиллагааны журам;
- Корреспондент банкны харилцаа тогтоох журам;
- Мөнгөн гуйвуулга, цахим төлбөр тооцоог гүйцэтгэхэд баримтлах журам;
- Сэжигтэй гүйлгээг илрүүлэх, мэдээллийн нууцлалыг хадгалах, СМА болон эрх бүхий бусад байгууллагад мэдээлэл өгөх, баримт бичиг шилжүүлэх, хадгалах журам;
- Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай хууль, дотоод хяналтын хөтөлбөрийн хэрэгжилтэд хяналт тавих эрх бүхий албан тушаалтныг томилох, чөлөөлөх журам, түүний эрх, үүрэг;
- Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай хууль, холбогдох бусад журмын хэрэгжилтийг хангахад чиглэсэн дотоод сургалтын хөтөлбөр;
- Хуульд нийцүүлэн гаргасан захиргааны хэм хэмжээний актад заасан бусад нөхцөл, шаардлага.

ГҮЙЦЭТГЭХ ЗАХИРАЛ, ТУЗ–ИЙН ҮҮРЭГ, ХАРИУЦЛАГА

Банкнаас бусад санхүүгийн байгууллагын гүйцэтгэх захирал нь МУТСТ шаардлагатай арга хэмжээг авч хэрэгжүүлээгүй тохиолдолд хариуцлагыг үүрэх этгээдүүд юм.

Гүйцэтгэх удирдлага нь:

- Өндөр түвшний шийдвэр гаргах;
- ТУЗ–ийн баталсан хөтөлбөр, стратегийг хэрэгжүүлэх;
- Байгууллагын эрсдэлийг олж илрүүлэх, удирдах, хянах үйл ажиллагааг боловсруулах;
- Эрсдэлийн удирдлагын хөтөлбөрийг тухайн байгууллагад таарч тохирч буй эсэх, мөн үр дүнтэй эсэхэд хяналт тавьж ажиллана.

Гүйцэтгэх захирал болон ТУЗ–ийн гишүүд нь дараах ажлуудыг хийж гүйцэтгэнэ:

- Тухайн банкнаас бусад санхүүгийн байгууллагын МУТС гэмт хэрэгт өртөмтгий байдлыг илрүүлэх зорилгоор эрсдэлийн үнэлгээг хийнэ;
- Эрсдэлийн үнэлгээн дээр суурилсан эрсдэлийн удирдлагын хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ;
- Эрсдэлийн удирдлагын хөтөлбөрт өндөр эрсдэлтэй харилцагч болон гүйлгээнд зориулсан хэсгийг тусгана;
- Тухайн байгууллагын коплаенсын хөтөлбөр нь тухайн байгууллагын эрсдэлийн төвшин, онцлогтой таарсан байхад анхаарч коплаенсыг ажилтныг удирдлагын төвшнөөс томилно;

- МУТСТ ажилд хангалттай хөрөнгийг төсөвлөж, ажилтнуудыг МУТСТ чиглэлээр шаардлагатай сургалт, семинарт хамруулна.

Дээд шатны удирдлагууд дараах ажлуудыг хийж гүйцэтгэнэ:

- Эрсдэлийн үнэлгээний ажлыг хийж гүйцэтгэх ба тухайн байгууллагын ямар үйл ажиллагаа МУТС гэмт хэрэгт өртөмтгий байна вэ гэдгийг тодорхойлж эрсдэлийн үнэлгээг тогтмол шинэчилж, сайжруулна;
- Эрсдэлийн үнэлгээн дээр тулгуурласан МУТСТ дотоод бодлогын баримт бичиг, хяналтын хөтөлбөрийг боловсруулна;
- Байгууллагын ажилтнууд МУТСТ дотоод бодлогын баримт бичиг, хөтөлбөрүүдийг үр дүнтэй хэрэгжүүлж байгаа эсэхэд болон энэ чиглэлээр шаардлагатай сургалтад хамрагдаж байгаа эсэхэд хяналт тавьж ажиллана;
- Байгууллагын төвшинд МУТСТ бодлогын баримт бичиг, хөтөлбөрүүдийн хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллах ба зохицуулалтын байгууллага мөн/эсвэл СМА–ны зөвлөснөөр, эрсдэлийн үнэлгээний ажлын үр дүнгээс шалтгаалан холбогдох шинэчлэл, өөрчлөлтүүдийг хийж буй эсэхэд хяналт тавьж ажиллана.

КОМПЛАЕНСЫН АЖИЛТНЫ ҮҮРЭГ, ХАРИУЦЛАГА

Комплаенсын ажилтан нь МУТС гэмт хэргээс урьдчилсан сэргийлэх, илрүүлэх, зогсоох, үр дүнтэй арга хэмжээ авахад онцгой үүрэгтэй. Иймд комплаенсын ажилтан нь шаардлагатай ажлын дадлага туршлага, мэдлэг чадвар, боловсролтой байх нь нэн чухал юм. Байгууллагын дээд шатны удирдлагаас томилон комплаенсыг ажилтанд өндөр шаардлагуудыг тавих хэрэгтэй. Үүнд:

- Чанартай сайн боловсрол эзэмшсэн байх. Жишээлбэл мэдээлэх үүрэгтэй этгээдийн эрхэлдэг бизнесийн чиглэлээр диплом хамгаалсан, судалгаа шинжилгээний ажил хийсэн байх;
- МУТСТ чиглэлээр өмнө нь ажиллаж байсан туршлагатай;
- МУТСТ хууль болон холбогдох бүх хууль эрх зүйн актыг бүрэн судалсан байх;
- Тухайн байгууллагын бүтээгдэхүүн үйлчилгээ, харилцагчид, газар зүйн байршил болон МУТС гэмт хэрэгт өртөх магадлалын тухай мэдлэгтэй байх;
- Ашиг сонирхлын зөрчилгүй байх ба гэмт хэрэгт холбогдож байгаагүй байх;

Комплаенсыг ажилтан нь дараах үүрэгтэй:

- Ажилтнуудаас сэжигтэй гүйлгээний тухай санал, мэдээллийг авч, тэдгээрийг СМА–нд хүргүүлнэ;
- Хууль эрх зүйн актад нийцүүлсэн МУТСТ бодлогын баримт бичгийг боловсруулна;
- Байгууллагын удирдлагын МУТСТ соёлыг бий болгож байгууллагад хэвшүүлэн

мөрдүүлэх ажилд туслалцаа үзүүлэх;

- Тухайн банкаас бусад байгууллагын МУТСТ бодлогын баримт бичиг, эрсдэлийн үнэлгээ зэргийг баримтжуулах ажлыг хариуцна;
- МУТСТ болон байгууллагын харилцагч, бүтээгдэхүүн үйлчилгээний эрсдэлийг тодорхойлох зорилгоор эрсдэлийн үнэлгээ зэргүүд нь эрсдэлд суурилсан байхад анхаарах ба гүйцэтгэх удирдлагатай зөвлөсний үндсэн дээр эдгээрийг шинэчлэх;
- Дотооддоо сэжигтэй гүйлгээний тайлангуудыг цаг алдалгүй хүлээн авч, шинжлэх ажилд хяналт тавих;
- Сэжигтэй гүйлгээний тайланг СМА–нд хүргүүлнэ;
- Ажилтнуудыг, ялангуяа бэлэн мөнгөний гүйлгээ, төлбөр тооцоо хариуцаж ажилладаг ажилтнуудыг шаардлагатай сургалтад хамруулах;
- МУТС гэмт хэргийн тухай ойлголтыг өгөх, түүнээс урьдчилан сэргийлэх, анхааруулах зорилготой сургалтыг удирдлага, ажилтнуудын дунд зохион байгуулах;
- Ажилтнууд МУТСТ чиглэлээр холбогдох хууль эрх зүйн актуудад заасан үүргээ биелүүлж буй эсэхэд хяналт тавьж ажиллана;
- Гүйцэтгэх захирал, ТУЗ–ийн гишүүд, ерөнхий захиралд тайлан мэдээ, танилцуулга бэлтгэж өгөх, бодлогын баримт бичиг, хяналтын хөтөлбөр, тогтолцоо, хэрэгжилтэд аливаа дутагдал, засаж залруулах зүйл байвал дээд шатны удирдлагуудад зөвлөгөө өгч ажиллана;
- Зохицуулалтын байгууллага, хууль хяналтын байгууллага зэрэг гадны байгууллагатай харилцахад байгууллагын төлөөлнө;
- Хүлээн авсан сэжигтэй гүйлгээний мэдээлэлд тухайн өдөртөө багтаж шинжилгээ хийх;
- НҮБ, зохицуулалтын байгууллага, эсвэл СМА–наас ирүүлсэн хориг жагсаалтын тухай мэдэж байх шаардлагатай;
- Зохицуулалтын болон хууль хяналтын байгууллагаас мэдээлэл шаардсан тохиолдолд цаг алдалгүй хариу өгөх;
- Дансны хяналт, харилцагчдын жагсаалт, харилцагчдыг таних нарийвчилсан аргачлал, эрсдэлийн үнэлгээ зэрэг нь тухайн байгууллагын МУТСТ бодлогын баримт бичиг, хөтөлбөрүүдтэй нийцэж буй эсэхэд хяналт тавьж ажиллана;
- Өндөр эрсдэлтэй харилцагчдын автоматжуулсан жагсаалтыг гаргах ажилд хяналт тавина;
- Шинэчлэн боловсруулсан эрсдэлийн үнэлгээний тайлан, сайжруулсан мониторингийн ажлуудад хяналт тавьж ажиллана.

УДИРДЛАГЫН ҮҮРЭГ

ТУЗ–ийн гишүүд болон дээд шатны удирдлага нь тухайн байгууллагын ажилтнууд МУТСТ журам дүрмийг ажилтнууд тасралтгүй сахин мөрдөж, хэрэгжүүлж буйд хяналт тавьж ажиллана.

Үүнд:

- МУТСТ комплаенсын соёлыг байгууллагад нэвтрүүлэх, бий болгоход туслалцаа үзүүлж ажиллана;
- МУТСТ ажил нь байгууллагын өдөр тутмын үйл ажиллагааны нэгэн хэсэг болоход анхаарч ажиллана;
- Үйл ажиллагаанд аливаа асуудал үүсэхэд комплаенсын ажилтанд уг асуудлыг шийдвэрлэж болох арга хэмжээний тухай зөвлөгөө өгөх;
- Өөрийн хариуцсан нэгжийн хүрэн дэх дотоод баримт бичиг, хяналтын хөтөлбөр үр дүнтэй хэрэгжиж буй эсэхэд хяналт тавьж ТУЗ–д тайлан бэлтгэж өгөх ажилд туслалцаа үзүүлнэ;
- Тухайн байгууллагын харилцагчдын, бүтээгдэхүүн үйлчилгээний эрсдэлийг үнэлэх ажилд туслалцаа үзүүлж, хувьсан өөрчлөгдөж буй нөхцөл байдалд тааруулан эрсдэлийн үнэлгээг шинэчлэх ажилд туслалцаа үзүүлнэ;
- Комплаенсын ажилтныг өөрийн хариуцдаг нэгжээс гарах мэдээллээр хангах
- МУТСТ гэмт хэрэгтэй холбоотой харилцагч, эсвэл гүйлгээг сэжиглэх тодорхой үндэслэл гарсан үед ажилтнууд комплаенсыг ажилтанд эдгээрийг мэдээлж байх ажилд хяналт тавьж ажиллана;
- Өөрийн харьяалагдах нэгжийн ажилтнууд нь МУТСТ ажлын эрсдэлд суурилсан механизмыг өдөр тутмын ажилдаа хэрэгжүүлж буйд хяналт тавина;
- Холбогдох бүх ажилтнууд МУТСТ чиглэлээр тэдгээрийн өдөр тутмын үйл ажиллагаанд холбогдох нарийвчилсан, мэргэжлийн сургалт, семинарт хамрагдсан эсэхэд хяналт тавина.

АЖИЛТНУУДЫН ҮҮРЭГ

Ажилтнууд байгууллагын МУТСТ дотоод хөтөлбөр, холбогдох дүрэм журмыг сахиж мөрдөнө.

Үүнд:

- Гүйлгээний зорилго, утга санаа, шалтгааныг олж илрүүлээгүй тохиолдолд харилцагчийн нэрийн өмнөөс гүйлгээ хийхгүй байх;
- Тухайн харилцагч мөн /эсвэл тухайн гүйлгээ МУТСТ үйл ажиллагаатай холбоотойг мэдэж байгаа эсвэл сэжиглэсэн болон үүний тухай мэдлэг мэдээлэлтэй байх, сэжиглэх үндэслэлтэй тохиолдолд комплаенсын ажилтанд шуурхай мэдэгдэх;
- Тухайн гүйлгээг сэжигтэй гүйлгээ гүйлгээ гэж сэжиглэн мэдээлсэн тухай эсвэл тухайн

гүйлгээг комплаенсын ажилтан дотроо хяналтад авсан эсвэл Санхүү мэдээллийн албанд хүргүүлж, шалгуулж буй талаар ямар ч харилцагч, ямар ч хүнд мэдээлэл өгч, дамжуулахгүй байх;

- Хяналт шалгалтын явцад шаардлагатай туслалцааг үзүүлэх;
- Мөнгө угаахын чиглэлээр сургалтад хамрагдсан тохиолдолд сургалтын тухай тэмдэглэл хөтлөх.

ХӨНДЛӨНГИЙН АУДИТ

Байгууллагын МУТСТ хөтөлбөр, баримт бичгийг жилд хамгийн багадаа нэг удаа хөндлөнгийн аудитаар хянуулж байх шаардлагатай. Шалгалтыг тухайн аудитын компани өөрийн тогтсон загвараар хийнэ. Коопланенсын хөтөлбөрийг шалгахад хамгийн багадаа дараах ажлуудыг заавал шалгах ёстой:

- Харилцагчийг таньж мэдэх хөтөлбөр;
- Сэжигтэй гүйлгээг мэдээлэх, баримт бичгийг хадгалах журам;
- Коопланенсын ажилтны үүрэг, хариуцлага;
- Дотоод сургалтын хөтөлбөр.

АЖИЛТНУУДАД ЗОРИУЛСАН СУРГАЛТ

Мэдээлэх үүрэгтэй этгээдийн ажилтнуудыг МУТСТ хууль, холбогдох бусад журмыг хэрэгжилтийг хангахад чиглэсэн дотоод сургалтын хөтөлбөрийг боловсруулсан байх шаардлагыг тавьдаг. Байгууллагын ажилтнууд МУТСТ шаардлага, түүнийг хэрхэн хангаж ажиллах тухай ойлголт, мэдлэггүй бол МУТСТ хөтөлбөр үр дүнтэй хэрэгжих боломжгүй.

Сургалтын хөтөлбөрт МУТСТ холбогдох хууль эрх зүйн актууд болон тухайн байгууллагын өөрийн боловсруулсан хөтөлбөр, бодлогын баримт бичгийн тухай ойлголтыг оруулж өгөх шаардлагатай. Түүнчлэн сургалт ажилтнуудын тодорхой үүрэг хариуцлагад чиглэсэн, онцлогуудад таарч тохирсон байх ёстой. Шинэ ажилтнуудын сургалтад МУТСТ шаардлагуудын тухай ойлголтыг мөн багтааж өгөх ёстой. Мөн комплаенсын ажилтныг зохицуулалтын орчинд өөрчлөлт орсон, эрсдэлийн үнэлгээ өөрчлөгдсөн зэрэг хүчин зүйлүүдтэй уялдуулж тогтмол сургалтад хамруулах шаардлагатай.

Дээд шатны удирдлагад байгууллагын ажилтны түвшний сургалт шаардлагатай биш байж болох ч удирдлагууд тухайн байгууллагын үйл ажиллагааг хариуцдаг тул МУТСТ хууль эрх зүйн орчин, холбогдох дүрэм журмууд, тухайн байгууллагын эрсдэлүүд зэрэг мэдээллүүдээр хангагдаж байх хэрэгтэй. Мөн ТУЗ-ийн гишүүд болон дээд шатны удирдлага нь холбогдох хууль эрх зүйн актад өөрчлөлт орсон тохиолдолд үүний тухай мэдлэг, мэдээллээр тухай бүр хангагдаж байх ёстой.

Сургалтыг тогтмол зохион байгуулж байх шаардлагатай ба МУТСТ зохицуулалтын орчин болох холбогдох эрх зүйн акт, байгууллагын дотоод бодлогын баримт бичиг, дүрэм журамд өөрчлөлт орсон тохиолдолд эдгээр өөрчлөлтүүдийг сургалтын агуулгад тусгаж, агуулгыг өөрчилж байх шаардлагатай. Түүнчлэн сургалтаар МУТСТ комплаенсын ажлын ач холбогдлыг нийт ажилтан, удирдлагуудад ойлгуулах хэрэгтэй.

Сургалтын агуулга нь ажилтнуудын хийдэг ажлын онцлогт хамааруулан өөр өөр байна. Жишээлбэл, харилцагчтай шууд харьцаж бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ үзүүлдэг ажилтан буюу фронт офисын ажилтнуудын сургалтаар их хэмжээний бэлэн мөнгөний гүйлгээ, сэжигтэй гүйлгээ эсвэл харилцагчдыг илрүүлэх зэргийн тухай түлхүү зааж сургах шаардлагатай.

БҮЛЭГ 4. ХАРИЛЦАГЧИЙГ ТАНЬЖ МЭДЭХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА

ХАРИЛЦАГЧИЙГ ТАНЬЖ МЭДЭХ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА ГЭЖ ЮУ ВЭ?

МУТСТ комплаенсын хөтөлбөрийн амин чухал хэсэг бол мэдээлэх үүрэгтэй этгээд өөрийн харилцагчдыг таньж мэдэх чадвар юм. Харилцагчаа таньж мэдэх гэдэг нь мэдээлэх үүрэгтэй этгээд өөрийн харилцагч болон түүнтэй үүсгэж байгаа бизнесийн харилцааг удирдан хянаж байгаа эсвэл үр ашгийг хүртэж байгаа эцсийн өмчлөгчийг таньж мэдэх үйл ажиллагаа юм. Харилцагчийг таньж мэдэхийн зорилго нь мэдээлэх үүрэгтэй этгээд харилцагч болох гэж буй этгээдтэй хамтрах эсэх, мөн хамтран ажиллах болсны дараа тухайн харилцагчтай харьцах харилцаагаа хэрхэн хянах талаар зохистой шийдвэр гаргахад туслах юм. Үүнийг хэрэгжүүлэхийн тулд харилцагчийг таньж мэдэх чанартай, сайн хөтөлбөрийг боловсруулж, хэрэгжүүлэх зайлшгүй шаардлагатай. Харилцагчийг таньж мэдэх үйл ажиллагаа нь мэдээлэх үүрэгтэй этгээдийн заавал хийх ёстой зүйл бөгөөд харилцагчаа хэрхэн, яаж таньж мэдэх вэ? гэдгийг тодорхойлох хэрэгтэй.

Харилцагчийг таньж мэдэх үйл ажиллагаа нь мэдээллийг баталгаажуулан тухайн харилцагчтай холбоотой эрсдэлийг тодорхойлохоос эхэлнэ. “Урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ авах тухай журам”-ын дагуу мэдээлэх үүрэгтэй этгээд нь харилцагч болон бизнесийн харилцааны эрсдэлийн байдлыг тодорхойлох үүрэгтэй. Харилцагчийн мэдээлэл нь тухайн харилцааны зорилго, мөн чанар, мөнгөн болон үл хөдлөх хөрөнгийн гарал үүслийн талаарх мэдээллүүдийг багтаасан байна.

Мэдээлэх үүрэгтэй этгээд харилцагчийг таньж мэдэх үр ашигтай бодлогын арга хэмжээ авч хэрэгжүүлснээр дараах ач холбогдолтой. Үүнд:

- Мэдээлэх үүрэгтэй этгээдийг ихээхэн хэмжээний санхүүгийн алдагдалд оруулах эсвэл нэр хүндэд муугаар нөлөөлөх сэжигтэй гүйлгээг илрүүлж, тайлагнах;
- Мэдээлэх үүрэгтэй этгээдийн бүтээгдэхүүн, үйлчилгээг хууль бусаар ашиглах эс бөгөөс ашиглах оролдлого хийх гэсэн гэмт хэргийн нөлөөллөөс зайлсхийх;
- Бизнесийн тогтвортой, сайн туршлагыг мөрдөж ажиллах.

МУТСТ тухай хуулийн 5 дугаар зүйлд заасны дагуу мэдээлэх үүрэгтэй этгээд бүр дараах тохиолдолд харилцагчийг албан ёсны эх сурвалж, баримт бичиг, мэдээ, мэдээллийн эх үүсвэр ашиглан таньж мэдэх үүрэгтэй. Үүнд:

- санхүүгийн харилцаа үүсгэхийн өмнө;
- дансгүй, эсхүл санхүүгийн тогтвортой харилцаа үүсгээгүй этгээд тохиолдлын чанартайгаар 20 сая төгрөг /түүнтэй тэнцэх хэмжээний гадаад валют/, түүнээс дээш үнийн дүнтэй гүйлгээ хийхийн өмнө;
- харилцагчийн 24 цагийн дотор хийсэн, хоорондоо холбоо бүхий хэд хэдэн удаагийн гүйлгээний тус бүрийн үнийн дүн нь энэ хуулийн 5.1.2–т заасан хэмжээнээс бага боловч нийт үнийн дүн нь 20 сая төгрөг /түүнтэй тэнцэх хэмжээний гадаад валют/, түүнээс дээш үнийн дүнтэй бол;
- харилцагчийн талаар өмнө авсан мэдээллийн үнэн зөв эсэхэд эргэлзсэн тохиолдолд;
- тухайн харилцагч, тухайн гүйлгээг мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэх үйл ажиллагаатай холбоотой гэж сэжиглэсэн тохиолдолд.

Харилцагчийг таньж мэдэх 2 төрөл бий. Үүнд:

- Стандарт таньж мэдэх үйл ажиллагаа буюу бүх харилцагчид хамааралтай;
- Нарийвчилсан таньж мэдэх ажиллагаа буюу өндөр эрсдэлтэй харилцагчид хамааралтай.

ШИНЭ ХАРИЛЦАГЧТАЙ БИЗНЕСИЙН ХАРИЛЦАА ТОГТООХ, ШИНЭЭР ДАНС НЭЭХЭД ТАВИГДАХ ШААРДЛАГА

МУТСТ тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.2–т заасны дагуу мэдээлэх үүрэгтэй этгээд нь харилцагчийг таньж мэдэхийн тулд дараах мэдээлэлийг шаардана:

- харилцагч нь иргэн бол түүний овог, эцэг /эх/–ийн нэр, өөрийн нэр, төрсөн он, сар, өдөр, иргэний үнэмлэхийн, эсхүл гадаад паспортын хуулбар /баримт бичгийг хүлээн авч байгаа эрх бүхий этгээд хуулбарыг эх хувьтай нь тулгаж, хуулбар үнэн зөв болох тухай тэмдэглэгээг үнэ төлбөргүй хийнэ/, хэрэв баримт бичгийг шуудангаар ирүүлсэн бол нотариатчаар гэрчлүүлсэн хуулбарыг гаргуулж авах;
- харилцагч нь хуулийн этгээд бол түүний нэр, оршин байгаа газрын хаяг, улсын бүртгэлийн болон татвар төлөгчийн дугаар, харилцах утасны дугаар, улсын бүртгэлийн гэрчилгээний хуулбар /баримт бичгийг хүлээн авч байгаа эрх бүхий этгээд хуулбарыг эх хувьтай нь тулгаж, хуулбар үнэн зөв болох тухай тэмдэглэгээг үнэ төлбөргүй хийнэ/, хэрэв баримт бичгийг шуудангаар ирүүлсэн бол нотариатчаар гэрчлүүлсэн хуулбар, удирдлагын талаарх дэлгэрэнгүй танилцуулгыг гаргуулж авах;
- эцсийн өмчлөгчийн нэрийн өмнөөс данс нээж, гүйлгээ хийж байгаа эсэхийг мэдэх, ойлгох зорилгоор тухайн бизнесийн харилцааны зорилго, гүйлгээний утга, эцсийн хүлээн авагчийн тухай мэдээллийг тодруулах;
- харилцагч нь хуулийн этгээд бол түүний эцсийн өмчлөгчийн овог, эцэг /эх/–ийн нэр,

өөрийн нэрийг тодорхойлж, эцсийн өмчлөгчийн талаар болон харилцагчийн өмчлөл, хяналт, зохион байгуулалтын бүтцийг таньж мэдэхтэй холбоотой боломжит бүх арга хэмжээг авах;

- харилцагч нь хуулийн этгээд, эсхүл итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч бол түүний нэрийн өмнөөс харилцах этгээд нь тийм эрхтэй эсэхийг нягталж уг этгээдийн овог, эцэг /эх/-ийн нэр, өөрийн нэрийг тодорхойлж, баримт бичигтэй нь тулгаж шалгах;
- банк, санхүүгийн байгууллагын хоорондын шилжүүлэг хийгч, хүлээн авагчийн овог, эцэг /эх/-ийн нэр, өөрийн нэр, регистрийн дугаар, оршин суугаа газрын хаяг, харилцах утасны дугаарыг тодруулах.

МУТСТ тухай хууль болон “Урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ авах тухай журам”-ын 5 дугаар зүйлд заасны дагуу хувь хүн-харилцагчийн одоогийн оршин суугаа газрын хаяг, утасны дугаар, бизнесийн мэдээллийг цуглуулж мэдээлэх үүрэгтэй этгээдийн дотоод хяналтын хүрээнд баталгаажуулах шаардлагатай. Хуулийн этгээд-харилцагч бол дотоод хяналт нь өмчлөлийн бүтэц болон удирдлагын талаарх дэлгэрэнгүй мэдээллийг баталгаажуулна. Хуулийн этгээдийн эцсийн өмчлөгч нь тодорхой байх шаардлагатай бөгөөд түүний талаарх мэдээлэл нь хувь-хүн харилцагчтай ижил мэдээллийг тодруулж, баталгаажуулсан байна.

“Урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ авах тухай журам”-ын 3.1.2-т заасны дагуу харилцагчийн хувийн хэрэгт харилцагчийн талаар хангалттай мэдээллийг тусгахын зэрэгцээ харилцагчийн мэдээлэх үүрэгтэй этгээдтэй үүсгэсэн санхүү, бизнесийн харилцааны мөн чанар, зорилго, хөрөнгө, орлогын эх үүсвэрийн талаарх мэдээллийг тусгана.

Мэдээлэх үүрэгтэй этгээд шинэ харилцагчтай бизнесийн харилцаа үүсгэхдээ тухайн харилцагчийн талаарх дээрх мэдээллүүдийг агуулсан эрсдэлийн хувийн хэрэг бүрдүүлнэ. Тухайн харилцагчийн эрсдэлийн хувийн хэрэгт тодорхой хэмжээний өөрчлөлт орсон бол (жишээ нь, хүлээгдэж буй дансны үйл ажиллагаа, албан тушаал эсхүл бизнесийн үйл ажиллагаанд орсон өөрчлөлт) мэдээлэх үүрэгтэй этгээд нь харилцагчийн эрсдэлийн төвшинд дахин үнэлгээ хийж, мэдээлэх үүрэгтэй этгээдийн харилцагчийн эрсдэлийн төвшин өөрчлөгдөхөд дагаж мөрдөх журмыг баримтлана.

Харилцагчийг таньж мэдэхтэй холбоотой мэдээллийг харилцагчтай харилцан ярилцах, албан бичиг болон утсаар харилцах, тодорхойлолт (томоохон дансанд зориулсан), зарим тохиолдолд мэдээлэх үүрэгтэй этгээдийн төлөөлөгчийн үйл ажиллагаа эрхэлж буй газар дээр очиж байдлаар тодорхой болгож болно. Түүнчлэн гуравдагч этгээдээс гаргасан лавлагаа эсхүл олон нийтийн мэдээллээс (интернет эсхүл арилжааны мэдээллийн сан) хайх аргыг ашиглаж болно.

ХАРИЛЦАГЧИЙН МЭДЭЭЛЛИЙГ БАТАЛГААЖУУЛАХ

Харилцагчийг таньж мэдэх үйл ажиллагааны хүрээнд данс нээснээс хойш тодорхой хугацаанд харилцагчийн мэдээллийг баталгаажуулахын тулд эрсдэлд суурилсан арга аргачлалыг ашиглана. МУТСТ тухай хуульд заасны дагуу харилцагчийг албан ёсны эх сурвалж, баримт

бичиг ашиглан таньж мэдэх ёстой. Мэдээлэх үүрэгтэй этгээд нь харилцагчаас олж авсан мэдээлэл тус бүрийг нягтлах шаардлагагүй боловч тухайн харилцагчийн тодорхойлолт үнэн зөв гэдгийг баталгаажуулах хангалттай баримт материал байх ёстой. Мэдээллийг баталгаажуулах үйл ажиллагаа нь баримтын болон баримтын бус, эсхүл хосолсон хэлбэрээр байж болно.

Бичиг баримтад үндэслэн баталгаажуулах

Мэдээлэх үүрэгтэй этгээд харилцагчийн мэдээллийг бичиг баримтад үндэслэн баталгаажуулхын тулд харилцагчаас шаардлагатай хамгийн бага бичиг баримтын хэмжээг тогтооно. МУТСТ үйл ажиллагаа нь мэдээлэх үүрэгтэй этгээдээс тодорхой төрлийн баримт бичиг буюу удаан хугацааны туршид тодорхойлогч анхан шатны баримтад (хувь хүн бол иргэний үнэмлэх, хуулийн этгээд бол хуулийн этгээдийн улсын бүртгэлийн гэрчилгээ) тооцогддог баримтыг авахыг шаарддаг. Мөн мэдээлэх үүрэгтэй этгээд тухайн харилцагчийн мэдээллийг баталгаажуулахад шаардлагатай гэсэн бусад аргыг ашиглах боломжтой.

Бичиг баримтын бус аргаар баталгаажуулах

Мэдээлэх үүрэгтэй этгээд нь харилцагчийн мэдээллийг баталгаажуулахдаа бичиг баримтын бус аргыг хэрэглэх зайлшгүй шаардлага тавигддаггүй. Гэхдээ мэдээлэх үүрэгтэй этгээд зайлшгүй ашиглахаар бол үүнийг тодорхойлсон журамтай байх ёстой. Бичиг баримтын бус арга нь харилцагчтай холбоо барих, харилцагчаас авсан мэдээллийг олон нийтийн мэдээллийн сан эсхүл бусад олон нийтийн мэдээллийн эх сурвалж зэргээс авсан мэдээлэлтэй харьцуулах мөн лавлагааг бусад санхүүгийн тайлагналын байгууллагатай тулгах, санхүүгийн тайланг авах замаар харилцагчийн мэдээллийг баталгаажуулж болно.

ХӨРӨНГИЙН ГАРАЛ ҮҮСЛИЙГ ТОГТООХ

“Урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ авах тухай журам”-ын 3.1.2-т мэдээлэх үүрэгтэй этгээдийн харилцагчийн хувийн хэрэгт хөрөнгө, орлогын эх үүсвэрийн мэдээллийг тусгасан байх талаар заасан. Хөрөнгийн гарал үүсэл гэдэгт тухайн харилцаа эсхүл гүйлгээ хийхэд ашиглагдаж буй хөрөнгө хаанаас гарч байгааг хэлнэ. Гэхдээ харилцагчийн дансаар дамжин хийгдэж буй төлбөр бүрийн эх үүсвэрийг хянах шаардлагагүй бөгөөд нөхцөл байдалд тохируулсан тогтмол хяналтыг хэрэгжүүлж хэвийн бус гүйлгээг илрүүлэх шаардлагатай.

Зарим тохиолдолд хөрөнгийн гарал үүсэл нь мэдээлэх үүрэгтэй этгээдтэй шууд холбоотой харилцагчийн данс байдаг. Үүнээс бусад тохиолдол буюу гуравдагч этгээдийн хөрөнгө оролцсон бол мэдээлэх үүрэгтэй этгээд нь эрсдэлд суурилсан аргыг хэрэглэж, хөрөнгийн үндсэн өмчлөгч болон харилцагч хоорондын хамаарлын талаар холбогдох шинжилгээ хийж эцсийн өмчлөгчийн талаарх мэдээллийг баталгаажуулна.

Орлогын гарал үүслийг тогтоох

“Урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ авах тухай журам”-ын 3.1.2-т орлогын гарал үүслийг мөн адил тусгасан. Энэ нь хөрөнгийн гарал үүслээс ялгаатай ба харилцагчийн санхүүгийн байдал эсхүл нийт хөрөнгийн үүсэл буюу харилцагчийн хөрөнгө, орлогыг илэрхийлж буй үйл

ажиллагаатай холбоотой юм.

Орлогын гарал үүсэл нь илүү өргөн хүрээг хамарсан ойлголт бөгөөд харилцагчийн (эсхүл харилцагч болох гэж буй этгээд) нийт хөрөнгө, тэр дундаа бизнесийг эхлүүлэхэд ашиглагдаагүй хөрөнгө хамаарна (данс нээх эсхүл хадгаламж байршуулах). Уг мэдээлэл нь харилцагчийн хүлээгдэж буй хөрөнгийн дүнг харуулах ба харилцагч хэрхэн уг хөрөнгийг олсон талаарх бодит зураглал харагдана. Мэдээлэх үүрэгтэй этгээдэд хадгалагдаагүй хөрөнгийн талаарх мэдээлэл байхгүй байх боломжтой ч харилцагч, олон нийтийн мэдээллийн нэгдсэн сан эсхүл бусад нээлттэй сурвалжаас ерөнхий мэдээллүүдийг олж авах боломжтой.

Эцсийн өмчлөгч илрүүлэх

Харилцагчийг тодорхойлоход хамгийн төвөгтэй асуудал нь дансны болоод харилцагч болох гэж буй хуулийн этгээдийн эцсийн өмчлөгч нь хэн болохыг тогтоох юм. МУТСТ тухай хууль болон хамтарсан тушаалд заасны дагуу мэдээлэх үүрэгтэй этгээд нь эцсийн өмчлөгчийг тодорхойлж, бүртгэл хөтлөх шаардлагатай.

МУТСТ тухай хуульд эцсийн өмчлөгч нь дараах хувь хүнийг ойлгохоор заасан. Үүнд:

- харилцагчийн үйлдэл, үйл ажиллагааг удирдан чиглүүлж эсхүл хянаж буй хүн;
- гүйлгээг бусдаар төлөөлүүлэн хийлгэж байгаа хүн;
- эсвэл хуулийн этгээдийг нэг болон түүнээс дээш үргэлжилсэн хэлхээ холбоо бүхий хуулийн этгээд өмчилж байвал тэдгээрийг анх үүсгэн байгуулсан хүн.

МУТСТ тухай хуульд хуулийн этгээдийн өмчлөгч эсхүл үйл ажиллагааг хянадаг этгээдийг тодорхойлоход шаардлагатай тодорхой тоо хэмжээний хязгаарыг тусгаагүй. Гэсэн хэдий ч эцсийн өмчлөгчийн олон улсын туршлагад МУТС комплаенсын зорилт нь 25 хувь гэж заасан. Иймд хуулийн этгээд нь нэгээс дээш эцсийн өмчлөгчтэй байх боломжтой. Өмчлөл нь шууд эсхүл шууд бусаар нэг ба түүнээс дээш байгууллагаар дамжуулан хийгддэг. Үүнд нэг ба түүнээс дээш тооны этгээдтэй хамтарсан өмчлөл хамааруулна.

Харилцагчийн үйлдэл, үйл ажиллагааг удирдан чиглүүлж эсхүл хянаж буй хүн гэдгийг тодорхойлохын тул мэдээлэх үүрэгтэй этгээд нь албан ёсны өмчлөгчөөс цааш нарийвчилж харах ёстой. Хуулийн этгээдийн хяналтыг өөр өөр төрлөөр хэрэгжүүлж болох ба мэдээлэх үүрэгтэй этгээд нь дараах хувь хүн эсхүл бүлэг хүмүүсийг тодорхойлох алхмыг хийнэ. Үүнд:

- (1) хуулийн этгээдийн захирлуудын зөвлөл, хяналтын зөвлөл, эсхүл түүнтэй адилтгах бусад этгээдийг сонгох чадвартай байх;
- (2) тухайн аж ахуйн нэгжийн санхүү, эдийн засгийн эсхүл удирдлагын бодлогод нөлөөлж буй хэмжээ мөн хувьцаа эзэмшигч эсхүл саналын эрхтэй гэдгээс үл хамааран “давамгай байдлаар нөлөөлөх” чадвартай этгээд;

“Давамгай байдлаар нөлөөлөх” гэдгийг тодорхойлохдоо мэдээлэх үүрэгтэй этгээд нь үйл ажиллагаандаа тухайн аж ахуйн нэгжийн төлөөлөн удирдах зөвлөл, хяналтын зөвлөл эсхүл тэдгээртэй ижил түвшний этгээдийн заавар, зөвлөгөөг дагаж мөрдөх үүрэг хүлээдэг бол

үүнтэй холбоотой нөхцөл байдлын талаар тэмдэглэл хөтлөх хэрэгтэй.

Мэдээлэх үүрэгтэй этгээд нэг төрлийн эх сурвалж эсхүл хууль хяналтын байгууллагатай ижил хянан шалгах эрх мэдэл байхгүй учраас мэдээлээгүй эсвэл нууц эцсийн өмчлөгч байгаа эсэхийг тодорхойлохын тулд заавал хяналт шалгалт хийх үүргийг хүлээдэггүй. Гэсэн хэдий ч данс нээх эсхүл гэнэтийн ямар нэгэн гүйлгээ хийхээс өмнө тодорхой харилцагчдын талаар асуулга авсан байх шаардлагатай. Үүний тулд бизнесийн сайн туршлагуудаас харахад харилцагч бүрээс мөн хуулийн этгээд тус бүрийн данс эзэмшигчээс хавсралтад тусгасан эцсийн өмчлөгчийн өргөдлийн маягтыг данс нээх эсхүл гэнэтийн гүйлгээ хийхээс өмнө заавал бөглүүлж авах нь зүйтэй юм.

Дээрх шалгуураар хуулийн этгээдийн эцсийн өмчлөгч эсхүл хянагчийг тодорхойлох боломжгүй тохиолдлууд байдаг. Энэ тохиолдолд мэдээлэх үүрэгтэй этгээд нь нэг эсхүл түүнээс дээш тооны удирдах албан тушаалтныг эцсийн өмчлөгч гэж тодорхойлно. Гэхдээ мэдээлэх үүрэгтэй этгээд эцсийн өмчлөгчийг тодорхойлохын тулд шаардлагатай бүхий л арга хэмжээг авсан ч тодорхойлж чадаагүй нөхцөлд дээрх байдлаар тодорхойлно. Мэдээлэх үүрэгтэй этгээд нь эцсийн өмчлөгчийг тодорхойлохоор авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээнүүдийн талаар бүртгэл хөтлөх шаардлагатай.

Өмчлөл/хяналтын бүтэц: хуулийн этгээд

Компанийн өмчлөл нь давхар бүтэцтэй тохиолдолд МУТСТ тухай хуулийн 5 дугаар зүйлд заасны дагуу мэдээлэх үүрэгтэй этгээд нь эцсийн өмчлөгчийг баталгаажуулах, тухайн харилцагчийн өмчлөл болон хяналтын бүтцийг ойлгох үүднээс зүй зохистой арга хэмжээ авах шаардлагатай. Энэ нь компанийн өмчлөлийн бүтцийн аливаа завсрын хэсгийг бүхэлд нь тодорхойлохыг хэлнэ. Энэхүү мэдээллийг цуглуулахад ашигласан арга хэрэгслийн талаар мэдээлэх үүрэгтэй этгээд тодорхойлж, харилцагчийг таньж мэдэх хөтөлбөрт тусгах шаардлагатай. Үүнийг үр дүнтэй хэрэгжүүлэх арга бол завсрын хэсэг тус бүрийг тодорхой харуулах өмчлөлийн хүснэгт эсхүл компанийн нарийвчилсан бүтцийн зураглал буюу хамгийн эцсийн толгой компани (хэрвээ байгаа бол), дундын компани, компани тус бүрийн эцсийн өмчлөгчийн өмчлөлийн хувийг харуулсан зургийг компанийн ахлах албан тушаалтнуудаас (гүйцэтгэх захирал эсхүл компанийн нарийн бичиг) авах юм.

Тусгах шаардлагатай нарийвчилсан мэдээллийн хэмжээ, төвшин нь эрсдэлийн нөлөөлөлд суурилж тодорхойлогдсон байх ёстой боловч хамгийн багадаа компанийн нэр, оршин байгаа газар, шаардлагатай бол тухайн бүтцийн тайлбар байж болно. Гол зорилго нь өмчлөлийн үргэлжилсэн хэлхээ холбоогоор буюу бүхий л шат дамжлагыг харж шууд харилцагчийн эцсийн өмчлөгч хувь хүнийг тогтоох, баталгаажуулахад оршино.

Мэдээлэх үүрэгтэй этгээд нь дундын компаниудын өмчлөлийн бүтцийн нарийвчилсан байдлыг зайлшгүй баталгаажуулах шаардлагагүй. Ихэвчлэн нэр, байршил болон компанийн үйл ажиллагааны төрөл, тэдгээрийн өмчлөлийн мэдээлэл хангалттай. Гэвч нарийн төвөгтэй өмчлөлийн бүтэцтэй (өмчлөл нь давхар бүтэцтэй, харьяалал нь өөр өөр, итгэлцэл г.м.) ямар

нэгэн тодорхой зориллогүйгээр эрсдэлийг нэмэгдүүлж байдаг. Энэ тохиолдолд дараагийн алхам нь мэдээлэх үүрэгтэй этгээд эцсийн өмчлөгчийг тодорхойлоход итгэл үнэмшилтэй байдлыг хангахад хэрэгцээтэй байх ёстой.

ӨНДӨР ЭРСДЭЛТЭЙ ХАРИЛЦАГЧДЫГ ТУСГАЙЛАН ТАНЬЖ МЭДЭХ

Өндөр эрсдэлтэй харилцагчдыг тусгайлан таньж мэдэхийн тулд тэдний өмнөх гүйлгээний түүх, сэжигтэй гүйлгээний хяналтын систем зэргийг судалж үзэх нь мэдээлэх үүрэгтэй этгээдийн нэр хүнд, комплаенс, гүйлгээний эрсдэл зэргийг бууруулахад чухал ач холбогдолтой. Мэдээлэх үүрэгтэй этгээд нь өндөр эрсдэлтэй харилцагчид болон тэдний гүйлгээг хамтран ажиллах хугацаандаа ойр ойрхон давтамжтайгаар нягталж үзэх хэрэгтэй.

“Урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ авах тухай журам”-ын 4 дүгээр бүлэгт заасны дагуу мэдээлэх үүрэгтэй этгээд дараах тохиолдлуудад харилцагчийг таньж мэдэх тусгайлсан аргууд хэрэглэх шаардлагатай.

- МУТСТ тухай хуулийн 14.1.4-т заасны дагуу “өндөр эрсдэлтэй харилцагч болон гүйлгээ” гэж тодорхойлогдсон харилцагч болон гүйлгээнүүд;
- МУТСТ тухай хуулийн 6 дугаар зүйлд заасан гүйлгээнүүд;
- Шууд бус харилцагчдын гүйлгээнүүд болон харилцагчийг таньж мэдэх үйл ажиллагаа нь гуравдагч этгээд зуучлагчаар дамжин хийгдсэн гүйлгээнүүд;

Тусгайлсан харилцагчийг таньж мэдэх аргууд:

- Харилцагчийн бизнесийн үйл ажиллагаа, хөрөнгийн эх үүсвэр, гүйлгээний зорилго, мэдээллийг баталгаажуулж байгаа хэлбэр зэрэг нэмэлт мэдээллийг авах;
- Тухайн харилцагчтай бизнесийн харилцааг цаашид үргэлжлүүлэх эсэхэд удирдах албан тушаалтнаас зөвшөөрөл авах шаардлагатай. Энэ зөвшөөрөл нь хэт өндөр эрсдэлтэй харилцагч мэдээлэх үүрэгтэй этгээдэд шаардлагатай мэдээллийг өгөхөөс таггалзсан тохиолдолд бизнесийн харилцаагаа цаашид үргэлжлүүлэх эсэхийг шийдвэрлэх ёстой;
- Дээрх төрлийн харилцагчдын дансыг хянах давтамж, гүнзгийрэлтийг нэмэгдүүлэх, мөн харилцагчийг таньж мэдэх үйл ажиллагааны явцад холбогдох этгээдүүд болон харилцагчаас олж авсан мэдээллийг хянах;
- МУТСТ тухай хуулийн 5.3 болон 19.2.3-т заасан тусгайлсан харилцагчийг таньж мэдэх бусад шаардлагууд.

Мэдээлэх үүрэг бүхий этгээдийн шаардаж буй нэмэлт мэдээллийн төрлүүд нь харилцагч болон гүйлгээний төлөв байдал харилцагчийн бизнесийн мөн чанар, эрсдэлийн үнэлгээ зэрэгтэй хэр холбоотой байгаагаас хамаарна. Жишээ:

- Санхүү, хөрөнгийн эх үүсвэр.
- Данс эзэмшигч болон хянагчтай холбогдох хувь хүмүүс тухайлбал эцсийн өмчлөгч

болон гарын үсэг зурах эрх бүхий этгээд, баталгаа гаргаж буй этгээд.

- Мэргэжил болон бизнесийн төрөл (харилцагч болон эцсийн өмчлөгч, данс эзэмшигчтэй холбоотой хувь хүмүүсийн).
- Санхүүгийн тайлан.
- Тодруулга.
- Албан ёсны хаяг.
- Мэдээлэх үүрэг бүхий этгээдэд мэдээлсэн харилцагчийн оршин суугаа хаяг, бизнесийн байгууллагын албан ёсны хаяг, ажлын газрын хаяг байршил.
- Харилцагчийн худалдаа явуулдаг үндсэн газар нутгийн байршил болон олон улсын гүйлгээ хэвийн явагддаг эсэх.
- Бизнесийн үйл ажиллагааны тодорхойлолт, хүлээгдэж буй мөнгөн гүйлгээний хэмжээ мөн нийт борлуулалт, үндсэн харилцагчид, нийлүүлэгчдийн жагсаалт.
- Бүртгэлийн үйл ажиллагаанд оруулсан өөрчлөлтийн тайлбар.

Харилцагчийг таньж мэдэх үйл ажиллагаа нь тогтмол хийгдэх бөгөөд тусгайлсан харилцагчийг таньж мэдэх үйл ажиллагаа нь өндөр эрсдэлтэй бизнесийн харилцааны төвшин бүрт тухайн харилцагчид хийгдэнэ.

БАРИМТ БИЧГИЙН БҮРТГЭЛ ХӨТЛӨЛТ, ХАДГАЛАЛТАД ТАВИГДАХ ШААРДЛАГА

Мэдээлэх үүрэгтэй этгээдийн харилцагчийг таньж мэдэх хөтөлбөр нь бүртгэл хөтлөх журамтай байх ёстой. Мэдээлэх үүрэгтэй этгээд нь МУТСТ тухай хуулийн дагуу харилцагчийн мэдээлэл, данс, гүйлгээний бүртгэл зэргийг гүйлгээ хийсэн өдөр болон данс хаасан өдрөөс хойш хамгийн багадаа 5 жилийн хугацаанд хадгалах шаардлагатай.

Дээрх бүртгэл, мэдээлэл нь эрх бүхий байгууллагаас шаардахад цаг тухайд нь бэлэн байх хэрэгтэй.

Баримт материалуудын эх хувь болон хуулбараас гадна мэдээлэх үүрэгтэй этгээдийн харилцагчийг таньж мэдэх хөтөлбөрт бүртгэл хийгдсэнээс хойшхи 5 жилийн хугацааны тайлбарыг оруулах шаардлагатай.

- Харилцагчийн мэдээллийг баталгаажуулахын тулд авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ.
- Харилцагчийн мэдээллийг баталгаажуулах үед гарсан аливаа зөрүүтэй мэдээллийг хэрхэн шийдвэрлэсэн байдал.

Харилцагчийг таньж мэдэх хөтөлбөрт баримт бичиг болон фото хуулбарыг хулгайд алдагдахаас урьдчилан сэргийлсэн журмыг боловсруулах шаардлагатай.

УЛС ТӨРД НӨЛӨӨ БҮХИЙ ЭТГЭЭДИЙГ ТОДОРХОЙЛОХ

Улс төрд нөлөө бүхий этгээд гэж Нийтийн албанд болон хувийн ашиг сонирхлыг зохицуулах, ашиг сонирхлын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх тухай хуулийн 20.2–т заасан этгээдийг хэлнэ.

Мэдээлэх үүрэгтэй этгээд нь дотоод хяналтын хөтөлбөртөө улс төрд нөлөө бүхий этгээд, түүний гэр бүлийн гишүүд болон нэгдмэл сонирхолтой этгээдийг тодорхойлох, тэдгээрийг харилцагчийг таньж мэдэх нарийвчилсан үйл ажиллагаанд хамруулах, тэдгээрийн нэр дээр хийгдэж байгаа гүйлгээнд тусгайлан хяналт тавих арга хэмжээг багтаана.

Мэдээлэх үүрэгтэй этгээд нь МУТСТ тухай хуулийн 3.1.5–д зааснаас гадна дараах этгээдийг өндөр эрсдэлтэй этгээд гэж үзэж болно.

- Гадаад орны Төрийн тэргүүн, Засгийн газрын гишүүн, улс төрийн өндөр албан
- тушаалтан, шүүх, цэрэг армийн өндөр албан тушаалтан, төрийн өмчийн аж ахуй нэгжийн удирдах албан тушаалтан, улс төрийн намын удирдлагад байсан эсхүл байгаа хувь хүнийг;
- Олон улсын байгууллагын удирдах зөвлөлийн гишүүн, захирал, орлогч захирал байсан эсхүл байгаа хувь хүнийг;

Улс төрд нөлөө бүхий этгээдийн гэр бүлийн гишүүд, нэгдмэл сонирхолтой этгээдийг улс төрд нөлөө бүхий этгээдтэй адил авч үзнэ.

ЭРХ БҮХИЙ БАЙГУУЛЛАГААС ГАРГАСАН ХАР ЖАГСААЛТТАЙ ТУЛГАХ

Мэдээлэх үүрэгтэй этгээд нь НҮБ болон дотоодын эрх бүхий байгууллагаас террорист гэж зарласан этгээдэд данс нээх, гүйлгээ хийх санхүүгийн аливаа үйлчилгээ үзүүлэхийг хориглоно.

Харилцагчийн нэр террорист гэж зарласан этгээдийн нэртэй тохирч байвал мэдээлэх үүрэгтэй этгээд НҮБ болон дотоодын эрх бүхий байгууллагаас гаргасан жагсаалтад орсон нэмэлт мэдээллийг тулган, нягталж тохирч байгаа эсхүл сэжигтэй гэж үзсэн тохиолдолд гүйлгээг түгтэлзүүлж, нэн даруй эрх бүхий байгууллагад мэдэгдэнэ.

Харилцагчийг таньж мэдэх хөтөлбөрт харилцагч эрх бүхий байгууллагаас гаргасан сэжиг бүхий террорист үйл ажиллагаа болон террорист байгууллагын жагсаалтад орсон эсэхийг тодорхойлох журмыг тусгана.

ГУРАВДАГЧ ЭТГЭЭДЭД НАЙДАХ (ТӨЛӨӨЛӨГЧӨӨС БУСАД)

“Урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээ авах тухай журам”–ын 11 дүгээр бүлгийн дагуу мэдээлэх үүрэгтэй этгээд нь харилцагчийг таньж мэдэх хөтөлбөрийн зарим нэг элементүүдийг хэрэгжүүлэхийн тулд гуравдагч этгээдэд найдаж болно. Гэхдээ дараах шаардлагууд тавигдана.

- Мэдээлэх үүрэгтэй этгээд нь харилцагчийг таньж мэдэх ажлын явцад гуравдагч этгээдээс олж авсан бүх мэдээлэл болон баримт бичгийн хуулбарыг түргэн хугацаанд илгээх ёстой.

- Гуравдагч этгээдтэй холбоотой авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээнүүд МУТСТ тухай хууль болон холбогдох журмуудтай нийцсэн байх ёстой.
- Харилцагчийг таньж мэдэх үйл ажиллагааны хүрээнд гуравдагч этгээдтэй харилцах нь мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх хяналт шалгалтын нэг хэсэг болно.
- МУТСТ журмын дагуу гуравдагч этгээдээс цуглуулсан мэдээллийг бүртгэх ёстой.

МУТСТ тухай хууль болон урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагааны зохицуулалтаар шаардаагүй ч гэсэн мэдээлэх үүрэг бүхий этгээд нь гуравдагч этгээдтэй холбоотой харилцааг жил бүр албан ёсоор гэрээгээр баталгаажуулахыг мөнгө угаахын эсрэг тэмцэх хөтөлбөртөө тусгах нь сайн бизнесийн туршлага юм.

ТӨЛӨӨЛӨГЧИЙН ҮҮРЭГ ОРОЛЦОО

Мэдээлэх үүрэгтэй этгээд нь харилцагчийн мэдээллийг баталгаажуулах, бүтээгдэхүүн үйлчилгээ үзүүлэхтэй холбогдох ажлыг төлөөлөгчөөр дамжуулан хийхэд гуравдагч этгээдийг ашиглах юм. Мэдээлэх үүрэгтэй этгээд нь гуравдагч этгээдийн мэдээллийг бүртгэж болно. Түүнчлэн гуравдагч этгээдээр гүйцэтгүүлсэн аливаа хариуцлагыг мэдээлэх үүрэгтэй этгээд эцсийн байдлаар бүрэн хариуцна.

Үүний үр дүнд, хэрвээ мэдээлэх үүрэгтэй этгээд харилцагчийг таньж мэдэх хөтөлбөрийн хүрээнд гуравдагч этгээдүүдийг ашиглахаар болвол энэ тухай тодорхой тусгах хэрэгтэй. Хэрэглэгчийг таньж мэдэх хөтөлбөрт энэ төрлийн харилцааг хянах үйл ажиллагааг тодорхой заах хэрэгтэй.

БҮЛЭГ 5. СЭЖИГТЭЙ ГҮЙЛГЭЭНИЙ ТАЙЛАН

СЭЖИГТЭЙ ГҮЙЛГЭЭ ГЭЖ ЮУ ВЭ?

“Сэжигтэй гүйлгээ” гэж мөнгөний гарал үүсэл, эцсийн хүлээн авагч нь тодорхой бус, мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх санхүүгийн хяналтын механизм бүрдүүлээгүй улсаар дамжуулан хийсэн, түүнчлэн мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй холбоотой гэж үзэж байгаа гүйлгээг ойлгоно.

“Сэжигтэй гүйлгээний тайлан” гэж сэжигтэй гүйлгээ, түүнийг хийж гүйцэтгэсэн этгээдийн тухай мэдээллийг Монголбанкнаас баталсан маягтын дагуу мэдээлэх үүрэгтэй этгээдээс СМА–д хүргүүлэх баримт бичгийг хэлнэ.

СЭЖИГТЭЙ ҮЙЛДЭЛ ГЭЖ ВЭ?

Мөнгө угааж буй гэмт этгээдийн гүйлгээний төрөл тодорхой төрлөөр хязгаарлагдахгүй тул сэжигтэй гүйлгээ, эсвэл үйл ажиллагааг нарийвчлан тодорхойлох боломжгүй юм. Сэжигтэй үйлдлийг тогтооход тухайн этгээдийн дотоод итгэл үнэмшлээс хамаардаг тул тодорхой нотлох баримтыг тухайн цаг мөчид бүрдүүлэх амаргүй байдаг. Гэсэн хэдий ч, сэжигтэй байдлыг тогтооход зөвхөн дотоод итгэл үнэмшил гэхээс илүүтэйгээр аль болох баримтад суурилах нь зүйтэй юм.

Сэжигтэй гүйлгээ эсвэл үйл ажиллагаа нь ихэнхдээ:

- Тухайн гүйлгээ, эсвэл даалгавар нь эдийн засгийн болон санхүүгийн бодит үндэслэлгүй;
- Мөнгөн дүн, үргэлжлэх хугацаа, эсвэл бусад онцлог талууд нь харилцагчийн мэргэжлийн болон бизнесийн онцлог, эсвэл урьд өмнөх дансны хэв маягтай нийцэхгүй байх.

Сэжигтэй үйлдлийг таних

Сэжиг бүхий үйлдлийг таньж илрүүлэх үйл явц нь гурван хэсгээс бүрддэг. Иймд, санхүүгийн байгууллага нь өөрийн харилцагчийг таних, сэжиг бүхий гүйлгээг илрүүлэх боломжтой хяналт тавих тогтолцоо буюу харилцагчийг таньж мэдэх үйл ажиллагааг авч хэрэгжүүлэх нь зүйтэй. Үүнд:

1. Харилцагчийн өдөр тутмын, ердийн үйл ажиллагааны талаар хангалттай мэдээлэлтэй байх.
2. Хангалттай мэдээлэлтэй байх нь тухайн байгууллагынхэвийн болон хэвийн бус байдлыг таньж мэдэхэд ач холбогдолтой.
  - а. Үр дүнд нь тухайн байгууллагын сэжигтэй байдлыг тогтоох, тодорхойлох нөхцөл бүрдэнэ.

Сэжигтэй гүйлгээний жишээнүүд

Тухайн гүйлгээг сэжигтэй гэж үзэх ганц биш олон тооны шинж тэмдгүүд байдаг тул гүйлгээтэй холбоотой шинж тэмдгүүдийг цогцоор нь нягталж мөнгө угаах, эсвэл терроризмыг санхүүжүүлэхтэй холбоотой байж болзошгүй гэж үзнэ. Иймд, тухайн гүйлгээтэй холбоотой аливаа мэдээллийг сайтар шалгасан байх шаардлагатай юм.

Мэдээлэх үүрэгтэй этгээд болон түүний ажилтнууд гүйлгээ хийгдсэн эсвэл хийгдэх гэж байгаагаас үл хамааран уг гүйлгээ мөнгө угаах гэмт хэрэг, терроризмыг санхүүжүүлэх гэмт хэрэгт холбоотой гэж сэжиглэх үндэслэл байгаа эсэхийг үнэлж дүгнэх хэрэгтэй.

Энэ хэсэгт хийгдсэн, эсвэл хийхийг оролдсон сэжигтэй гүйлгээний түгээмэл шинж, тэмдэг, шалгуур, үзүүлэлтүүдийг жагсаасан болно.

- Харилцагч өөрөө гэмт хэрэгтэй холбоотой гэдгээ мэдэгдсэн, зарласан;
- Харилцагч өөрийн гэрийн хаягаар дамжуулан харилцаа, холбоо тогтоох сонирхолгүй;
- Харилцагч тодорхой шалтгаангүйгээр хэд хэдэн санхүүгийн байгууллагад нэг төрлийн олон тооны данстай байх;
- Харилцагч санхүүгийн гүйлгээг илэрхийгээр нуун далдлах зорилгоор газар зүйн өөр бүс нутгуудад гүйлгээ хийх
- Харилцагч давтамжтайгаар байнга ашигладаг хаягаа гэнэт өөрчилж холбогдох нэрийг өөрчлөх;
- Хамт явж байгаа хүмүүсийнхээ хяналтад байгаа харилцагч;
- Дотоод хяналтын систем болон бодлогын талаар хэтэрхий анхаарал хандуулж буй харилцагч;
- Мөнгөний гарал үүслийн талаар тодорхой тайлбар өгч чадахгүй байгаа харилцагч;
- Гүйлгээ, түүний зорилгын талаар бага зүйл мэдэж байх, эсвэл эргэлзээтэй тайлбар хэлэх.
- Харилцагч албан бус байдлаар, хар дэвтэрт өндөр дүнтэй гүйлгээг бүртгэж, хөтөлдөг;
- Харилцагч гүйлгээний талаар хэтэрхий дэлгэрэнгүй байдлаар тайлбарлах;
- Харилцагч биечлэн уулзахаас татгалзах;
- Харилцагч гүйлгээний талаар тодорхой мэдээлэлгүй, сандарсан байдалтай байх;

- Мөнгө угаах үйл ажиллагаатай холбоотой байж болзошгүй сэжигтэй гүйлгээ хийж байгаа боловч энэ талаар огт мэдээлэл, мэдлэггүй байгаа харилцагч;
- Данс нээсний дараа харилцагчийн гэрийн, эсвэл ажлын утасны дугаар нь холбогдохгүй байх;
- Шинэ болон одоо харилцагч болох гэж буй хүний талаар үндсэн мэдээллийг олж авахад хэцүү байх;
- Гуравдагч этгээдийг төлөөлж үйлчилгээ авч байгаа боловч санхүүгийн байгууллагын ажилтанд энэ талаар хэлэхгүй байх;
- Харилцагч өөрийн хувийн болон бизнесийн үйл ажиллагаатай холбоогүй үйл ажиллагаанд оролцож байгаа;
- Харилцагч гүйлгээг хурдан хийлгэхээр яаравчлах;
- Харилцагчийн гүйлгээний хэв маяг нь түүний үндсэн үйл ажиллагаатай нийцэхгүй байх;
- Санхүүгийн хэд хэдэн байгууллагатай шинээр харилцаа тогтоосон;
- Харилцагч санхүүгийн байгууллагын ажилтнуудтай найз болж мэдээлэл авахыг оролдох;
- Харилцагч гүйлгээ хийхдээ хоорондоо ижил төстэй хаяг ашиглах;
- Харилцагч гүйлгээ тус бүрт өөрийн нэрийг өөрөөр хэлэх;
- Харилцагч амьдарч буй газрынхаа гудамжны хаягны оронд шуудангийн хайрцаг, хүргэлтийн хаяг, эсвэл өөр шуудангийн хаяг ашиглах;
- Харилцагч санхүүгийн байгууллагын ажилтанд илт худал мэдээлэл өгөх;
- Харилцагч санхүүгийн байгууллагын ажилтанд сэжигтэй, хэвийн бус гүйлгээг хийж өгсөн тохиолдолд мөнгөн болон бусад шагнал амлах;
- Харилцагч төлбөр тооцоонд санхүүгийн хэрэгсэл ашиглах, тэр дундаа, өөрөө биечлэн ирэхгүй байх, сэжиг бүхий тамга, дардастай аяллын чек, бэлэн мөнгөний ордер ашиглах;
- Санхүүгийн байгууллага тухайн харилцагчийг мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэх гэмт хэрэгт шалгагдаж байгааг мэдэж байгаа;
- Санхүүгийн байгууллага нь харилцагчийг хууль бус үйл ажиллагаанд оролцсон хэмээн сэжиглэгдэж, холбогдох эх үүсвэрийн талаар мэдэж байгаа бол.
- Шинэ эсвэл шинээр харилцагч болох гэж буй этгээд гэмт хэргийн түүхтэй байх.
- Халхавч байгууллагатай холбоотой гүйлгээнд оролцох (тухайн байгууллага нь мөнгөн хөрөнгө, үйл ажиллагаа эсвэл биетээр оршдоггүй).

Мэдээлэх болон баримт бичгийн хадгалалтын шаардлагын талаарх ойлголт

- Харилцагч ажилтанд гүйлгээнд шаардлагатай мэдээллийг бөглөхгүй байхыг ятгах;
- Харилцагч тухайн гүйлгээг мэдээлүүлэхгүй байх үүднээс ямарваа нэгэн лавлагаа, мэдээлэл асуух;
- Харилцагч сэжигтэй гүйлгээтэй холбоотой хуулийн мэдлэгтэй байх;
- Харилцагч мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэхтэй холбоотой сэдвийн талаар сайтар мэдээлэлтэй байх
- Харилцагч хөрөнгө нь “цэвэр”, эсвэл “угаагдаж байгаагүй” талаар сайн дураараа мэдээлэх;
- Харилцагч гүйлгээг мэдээлэх босго дүн, баримт, материал хадгалах шаардлага, харилцагчийг таньж мэдэх үйл ажиллагаанаас зайлсхийх зорилгоор гүйлгээний дүн, бүтцийг өөрчлөх;
- Харилцагч гүйлгээг мэдээлэх босго дүн, баримт, материал хадгалах шаардлага, харилцагчийг таньж мэдэх үйл ажиллагаанаас зайлсхийх зорилгоорбусадтай хамтран ажиллах.

Бичиг баримт

- Эргэлзээтэй эсвэл тодорхойгүй мэдээлэл өгч буй харилцагч;
- Илт тодорхой бус мэдээлэл эсвэл, залилангийн шинжтэй худал мэдээлэл өгч буй харилцагч;
- Харилцагч хувийн бичиг баримтаа өгөхөөс татгалзах;
- Харилцагч хувийн бичиг баримтаа зөвхөн хуулбараар өгөх;
- Харилцагч хувийн биеийн байцаалтын баримтаас өөр баримт үзүүлэхийг санал болгох;
- Харилцагчийн туслах баримт бичгэн дотор нь утасны дугаар гэх мэт чухал мэдээлэл нь байхгүй байх
- Харилцагч аж ахуй нэгжийн талаарх бичиг баримт өгөх хугацааг хэт удаанаар сунгах;
- Харилцагчийн бүх хувийн биеийн байцаалтын бичиг баримтууд нь гадаад байх, эсвэл ямарваа нэгэн шалтгаанаар үзүүлэх боломжгүй байх;
- Харилцагчийн бүх бичиг баримт нь шинэ, эсвэл дөнгөж саяхан олгогдсон хугацаатай байх;
- Өөр өөр хугацаанд өөр өөр бичиг баримт үзүүлж буй харилцагч.
- Мэдээлэл, бичиг баримт асуусны дараа гүйлгээгээ хойшлуулж буй харилцагч.
- Гүйлгээ хийгдэх болгонд өөр өөр бичиг баримт үзүүлж буй харилцагч.

Бэлэн мөнгөний гүйлгээнүүд

- Урьд өмнө нь хийж байгаагүй их хэмжээний мөнгөн дүнтэй бэлэн мөнгөний гүйлгээнүүд ойр ойрхон хийж эхэлж байгаа харилцагч;
- Харилцагчийн бага дүнтэй гүйлгээ тодорхой давтамжтайгаар өндөр дүнтэй гүйлгээ болох;
- Харилцагч хэвийн бус зүйлс үзүүлэх, уутанд хийсэн эсвэл боосон баримтууд харуулах;
- Харилцагч үргэлж мэдээлэх босго дүнгийн хязгаараас доогуур мөнгөн дүнтэй бэлэн мөнгөний гүйлгээг хийх;
- Харилцагч мэдээлэх босго дүн, харилцагчийг таньж мэдэх шаардлагуудаас зайлсхийх зорилгоор мөнгөн дүнгийн босго дүнгээс мэдэгдэхүйц доогуур дүнгээр бэлэн мөнгөний гүйлгээ хийх;
- Харилцагч гуйвуулах мөнгөө тоолоогүй байх. Мөнгөө тоолж дуусмагцаа гүйлгээний дүнг босго дүнгээс арай доогуур байхаар бууруулах;
- Харилцагчийн хийж буй гүйлгээний дүн нь түүний өмнө нь хийж байсан гүйлгээний дүнгээс тэс өөр дүнтэй байх;
- Харилцагч тухайн харилцагчийн данс, үйл ажиллагааны хэв маягтай нийцэхгүй гүйлгээг хийхдээ үе үе аяллын чек, гадаад валют, эсвэл бэлэн мөнгөний бусад хэрэгслүүдийг худалдаж авах;
- Харилцагч тухайн харилцагчийн хийх гэж буй гүйлгээ нь түүний данс, үйл ажиллагааны хэв маягт нийцэхгүй бол данс хариуцсан ажилтнаас гүйлгээ хийж өгөхийг гуйх;
- Бэлэн мөнгөний гүйлгээнд ашигласан хувийн хаяг нь бизнесийн хаягтай нь ижил байх, эсвэл албан тушаал нь таарахгүй байх (оюутан, ажилгүй, хувиараа ажил эрхэлдэг гэх мэт.);
- Харилцагчийн албан тушаал нь үйл ажиллагааных нь төвшин, хэв маягтай нийцэхгүй байх.

Эдийн засгийн зорилго

- Харилцагчийн гүйлгээний хэв маяг үйл ажиллагааных нь хэв шинжтэй нь нийцэхгүй байх;
- Харилцагчийн гүйлгээ нь түүний хувьд эдийн засгийн илт үндэслэлгүй байх;
- Гүйлгээ нь зорилготой нийцэхгүй олон шат дамжлаг дамжсан, ярвигтай байх;
- Дансны хэв маяг нь анх мэдүүлсэн бизнесийн үйл ажиллагааны хэв маягтай нийцэхгүй байх;
- Харилцагч бизнес харилцагчдад зориулсан урамшуулал санал болгоход шаардлагатай мэдээллийг өгөхөөс татгалзах;

- Харилцагч гүйлгээний хэмжээ ба бэлэн мөнгөний хэмжээний талаар ямар ч тайлбар өгөхгүй байх;
- Хоорондоо харилцан холбоогүй бизнесийн гүйлгээ, эсвэл санхүүгийн хамаарлууд бий болох (жишээ нь, хүнсний импортлогч автомашины сэлбэг экспортлогч нар хоорондоо гүйлгээ хийх);
- Харилцагчийн гүйлгээ нь эдийн засгийн илт үндэслэлгүй байх, түүний үйл ажиллагааны хэв маягтай уялдаа холбоогүй төрийн бус, хандивын байгууллагатай холбоотой байх.

Дансаар дамжуулж хийгдэж байгаа гүйлгээнүүд

- Өөр хүмүүсийн нэрээр данс нээлгэх;
- Харилцагч өөрийн оршин суугаа бүс нутгаас өөр бүс нутагт данс нээлгэх;
- Адил төстэй нэртэй бизнесийн өөр аж ахуйн нэгжийн нэрээр данс нээлгэх;
- Хуурамч нэрээр данс нээлгэхийг оролдох эсвэл хуурамч нэрээр данс ашиглахыг хүсэх;
- Дансандаа бага дүнгээр олон тооны бэлэн мөнгөний орлого хийх, бага тоогоор их хэмжээний бэлэн мөнгөний зарлага хийх;
- Хэд хэдэн дансанд байршдаг байсан мөнгийг нэгтгэж нэг гүйлгээгээр гадаад руу шилжүүлэх;
- Харилцагч өөрийн үйлчлүүлдэг салбараас өөр салбаруудад хадгаламжтай байх;
- Харилцагч нэг өдөр, нэг салбарт хэд хэдэн гүйлгээ хийхдээ илт өөр өөр данс хариуцсан ажилтнаар үйлчлүүлэхийг хүсэх;
- Харилцагчийн үйл ажиллагаа нь данс нээж байх үеэс хэт идэвхижсэн.
- Идэвхгүй байсан данс ахин гэнэт мэдэгдэхүйц идэвхижих;
- Идэвхгүй, данс доод хэмжээний үлдэгдэлтэй байсан данс гэнэт идэвхижсэн буюу их хэмжээний бэлэн мөнгө орлогдох, орж ирсэн мөнгийг ойр ойрхон бага дүнгээр зарлагдаж дуусгах;
- Янз бүрийн эх үүсвэрээс нэг данснаас нөгөө дансанд орж ирж буй их дүнтэй гүйлгээнүүд;
- Харилцагчийн дансанд хэд хэдэн удаа гуравдагч этгээдээс мөнгө орлогдох;
- Санхүүгийн хэрэгсэл ашиглаж (жишээ нь, чекүүд, мөнгөний захиалгууд эсвэл зөвшөөрсөн бондууд) МУТСТ тухай хуульд заасан босго дүнгээс арай доогуур мөнгөн дүнтэйгээр ойр ойрхон хадгаламж байршуулж байвал;
- Хар тамхи худалдаалахтай холбоотой газар нутаг руу хувийн болон бизнесийн холбоосуудаараа их хэмжээний хэрэгцээгүй бэлэн мөнгөний хадгаламж хийж буй харилцагч;
- Корреспондент дансад нь “дамжин өнгөрөх” байдлаар гадаадын данснаас нөгөө нэг

гадаадын данс руу хөрөнгө болон гарч ашиглагдах;

- Мөнгө угаах үйл ажиллагаа хийгдэж байж болзошгүй гэж үзсэн, эсвэл сэжиглэгдсэн орнуудад байрласан гадаад хүлээн авагчид хөрөнгийг цуглуулдаг байсан хувийн болон бизнесийн дансдыг ашиглан хөрөнгийг нэгтгэж тухайн улс руу нь шилжүүлэх.

Монгол улсын газарзүйн бүс нутгаас гадна хийгдэж буй гүйлгээнүүд

- Монгол улстай ил тод харилцаагүй бусад этгээдүүд рүү гүйлгээ хийсэн харилцагч;
- Олон улс дамнасан гүйлгээ;
- Монгол Улсад үйл ажиллагаа эрхэлдэггүй банкны гаргасан кредит картыг, карт гаргагч банкны үйл ажиллагаа явуулдаг улсад ажиллаж амьдардаггүй харилцагч ашиглах;
- Бэлэн мөнгөний хэмжээ ба олон улсын гуйвуулгууд гадаадын цагаач ажилтны байх ёстой хэмжээнээс хэтэрсэн;
- Цагаач ажилтан ажиллуулдаг хувь хүн, эсвэл албан байгууллагаас ирсэн мөнгөн гуйвуулгын орлого хэт өндөр дүнтэй байх;
- Мөнгөн гуйвуулга хүлээн авдаг орноос өөр гуравдагч орны этгээдийн данс руу их хэмжээний олон улсын шилжүүлэг хийх;
- Банк болон аж ахуйн нэгжийн харилцагчийн нууцлалыг хуулиараа чанд хамгаалдаг алдартай улс орнууд руу гуйвуулга хийх;
- Мөнгө угаах үйл ажиллагаатай явагддаг, эсвэл сэжиглэгдсэн орнууд руу гадаад валют солиулан дараалсан цахим гуйвуулгыг хийх;
- Мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тогтолцоо нь сул, эсвэл хууль бус хар тамхи үйлдвэрлэдэг, хар тамхины наймаа өргөн дэлгэрсэн орнууд руу гүйлгээ хийсэн;
- Мөнгө угаах үйл ажиллагаа явагддаг нь мэдэгдсэн, эсвэл сэжиглэгдсэн улс орныг хамарсан гүйлгээ.

Оффшор бизнес үйл ажиллагаатай холбоотой гүйлгээнүүд

Олон улсын гадаад төлбөр тооцоо, гүйлгээнүүд хийдэг санхүүгийн аль ч байгууллага дараах шалгуур үзүүлэлтийг анхааралдаа авах шаардлагатай.

- Харилцагчийн бизнесийн үйл ажиллагааны хэв маяг, орлогын хэмжээтэй нийцэхгүй их хэмжээний дүнг дансандаа хуримтлуулах, түүнийг гадаадын дансууд руу нэг гүйлгээгээр, эсвэл хувааж хийх;
- Аяллын чекүүд, гадаад валют худалдаж авахыг, бусад бэлэн мөнгөний хэрэгслүүдийг худалдаж авах хүсэлтүүдийг ойр ойрхон гаргах;
- Оффшор банкны баталгаатай зээлүүд;
- Оффшор компанид өгсөн, эсвэл авсан зээлүүд;

- Оффшор банкаар баталгаажсан эсвэл оффшор банкнаас нууцлаг нэрээр илгээгдсэн олон сая долларын хадгаламж;
- Хууль ёсны санхүүгийн байгууллагын нэртэй маш ижил нэртэй халхавч банкны оролцоотой гүйлгээнүүд;
- “Орох–гарах” зарчмаар ямар нэгэн тайлбаргүй хийсэн цахим гүйлгээ;
- Харилцагчийн бизнесийн хэв маягтай нийцэхгүй байдлаар аккредитив³ болон худалдааны санхүүжилтийн бусад арга хэрэгслийг ашиглан улс хооронд мөнгө шилжүүлэх;
- Оффшор банкнаас олгосон кредит картыг ашиглах.

Хувийн гүйлгээнүүд

- Ажил эрхлэлтийн түүхгүй боловч ойр ойрхон томоохон гүйлгээнүүд хийдэг, эсвэл дансандаа их хэмжээний орлого байршуулдаг харилцагч;
- Харилцагч нэг газар зүйн бүс нутагт хэд хэдэн санхүүгийн байгууллагын данс ашиглах;
- Данс эзэмшигчийн дурдсан албан тушаалтай нийцэхгүй, эсвэл дансыг ашиглах зориулалтаас өөр орлогын урсгал дансаар орж ирэх;
- Гадаадын корреспондент банкны ерөнхий данс руу нэг ба түүнээс дээш хадгаламж байршуулах;
- Онлайн төлбөрийн үйлчилгээгээр их хэмжээтэй эсвэл ойр ойрхон төлбөр төлөх;
- Их хэмжээний кредит картын орлоготой болсон харилцагч;
- Харилцагч кредит картын давуу талыг ашиглан бэлэн мөнгөний ордер авах, гадаад улс орнууд руу гүйлгээ хийх;
- Харилцагч кредит картын төлбөрийг илүү дүнгээр хийж дараа нь илүү төлөлтийг бэлэн мөнгөөр буцааж олгохыг хүсэх;
- Харилцагч бэлэн мөнгө орлогдохоос өмнө хадгаламжийн хайрцаг, сейф рүү очих;
- Харилцагч өөрийн гэрийн хаягаас өөр хаяг руу, дотоодын, эсвэл олон улсын хаяг руу кредит эсвэл дебит картаа хүлээн авахыг хүсэх;
- Харилцагч олон тооны дансандаа бэлэн мөнгөний орлого хувааж хийх;
- Харилцагч гуравдагч этгээдийн нэр дээр их дүнтэй чекүүд хадгалуулах;
- Өөрийн ажилтан, эсвэл гэр бүлийн гишүүн биш өөр хувь хүний дансанд ойр ойрхон хадгаламж хийж байгаа харилцагч;
- Гадаад валют ойр ойрхон сольж байгаа харилцагч;
- Бэлэн мөнгөний автомат машинаас дээд хязгаараас нь арай бага дүнтэй хадгаламж

3 Аккредитив гэдэг нь худалдан авагчийн банкнаас худалдагчийн банкинд хандан гаргаж буй төлбөрийн баталгаа юм.

ойр ойрхон хийж буй харилцагч;

- Хоорондоо илт уялдаа холбоогүй олон тооны хувь хүмүүс нэг данс руу тайлбаргүйгээр төлбөр хийх;
- Гуравдагч талууд харилцагчийн кредит карт руу бэлэн мөнгөөр төлбөр төлөх эсвэл хадгаламжийн чекээр төлбөр төлөх;
- Харилцагч өөрийн хамааралгүй этгээдэд их дүнтэй гүйлгээ хийх итгэмжлэл олгох;
- Харилцагч үе үе хөрөнгө борлуулсны орлого гэж тайлбарлан өндөр дүнтэй орлог дансандаа байршуулсан боловч хөрөнгө нь баталгаажаагүй;
- Их дүнтэй мөнгөн хөрөнгөтэй болмогцоо тайлбаргүйгээр хурдхан шиг бага багаар зарлагдах;
- Дансаар дамжуулан их хэмжээний цахим мөнгөн шилжүүлгүүдийг хийсэн эсвэл хүлээн авсан.

Байгууллагын болон бизнесийн гүйлгээнүүд

Зарим бизнесүүд хууль ёсны орлогоо хууль бус хөрөнгүүдтэй холилдуулах зорилготой байдаг. Энэ нь мөнгө угаах маш энгийн аргуудын нэг юм. Ийм бизнесүүдэд бэлэн мөнгөөр гүйлгээ хийдэг байгууллагууд болох ресторан, бар, зогсоолын газрууд, дэлгүүрүүд, автомашины худалдааны компаниуд зэрэг багтдаг. Санхүүгийн байгууллага ийм төрлийн харилцагчдад данс нээх, бэлэн мөнгөтэй холбоотой үйлчилгээ үзүүлэхэд дараах зүйлсийг анхаарах шаардлагатай:

- Бэлэн мөнгөний орлогод гарч буй гэнэтийн өсөлтүүд нь сэжиг бүхий үйл ажиллагааг илэрхийлэх шинж болно;
- Их хэмжээний мөнгө зарлагдаж эсвэл хүлээн авдаг боловч бодит байдал дээр ямар нэгэн хэвийн бизнестэй холбоотой үйл ажиллагаа эрхэлдэггүй буюу цалингийн тооцоо, нэхэмжлэлийн төлбөр хийдэггүй данс;
- Харилцагчийн эрхэлж буй хууль ёсны бизнестэй нийцэхгүй гүйлгээ хийх, тэр дундаа, санхүүгийн хэрэгсэлтэй холбоотой гүйлгээ хийх;
- Өөрийн үйл ажиллагаатай холбоотой мэдээллийг гүйцэд өгөхийг хүсэхгүй байх;
- Ижил төрлийн бизнесүүдээс хол ялгаатай санхүүгийн мэдээлэл, тайлан гаргаж өгөх;
- Өөрсдөд нь илүү ашигтай байсан ч бизнесийн төлөөлөгч нь банкны салбартай холбоо барихаас аль болох зайлсхийх;
- Харилцагчийн дансны гүйлгээний хэв маяг нь төлбөрийн даалгавар, нэхэмжлэлээр дебит, кредит гүйлгээ хийхээс илүүтэй бэлэн орлого, зарлага хийх;
- Үйлдвэрлэлийн хэвийн жишигтэй үл нийцэх, эсвэл бизнесийн цар хүрээ, хэв маягтай нийцэхгүй олон төрлийн данстай харилцагч, эсвэл дансандаа олон тооны итгэмжлэгчтэй байх;
- Харилцагч өндөр дүнтэй чек, эсвэл бэлэн мөнгөний ордер худалдан авах;

- Эрэлттэй ихтэй валютаар их хэмжээний валютын хадгаламж байршуулж байгаа харилцагчид;
- Харилцагч нэг банк, эсвэл санхүүгийн байгууллагад хэд хэдэн өөр хоорондоо холбоогүй их хэмжээний мөнгөн хадгаламжуудыг нээж хадгаламжийг ойр ойрхон олон давтамжтайгаар нэг дансанд шилжүүлэх;
- Бэлэн мөнгө их хэмжээгээр шаардагддаггүй бизнестэй холбоотой данснаас их хэмжээний бэлэн мөнгөний орлого орлогдох;
- Бэлэн мөнгөний гүйлгээ их хэмжээгээр шаардагддаггүй бизнесийн данснаас их хэмжээний бэлэн мөнгөний гүйлгээ хийх;
- Гадаадаас гэнэт их хэмжээний зээл хүлээн авмагцаа тэр данснаасаа их хэмжээний тооцоо хийж буй харилцагч;
- Жижиг хэмжээний буюу нэг салбартай бизнесийн үйл ажиллагаатай харилцагч нэг өдөр өөр өөр салбарт, болон гадаадад хэд хэдэн данс нээх;
- Мэргэжлийн зөвлөх үйлчилгээ үзүүлдэг компани бэлэн мөнгөөр болон бусад мөнгөн хэрэгслээр дамжуулан хадгаламжиндаа гэнэт их хэмжээний бэлэн мөнгөний орлого хийх, богино хугацаанд хадгаламжаа эргүүлэн татан авах;
- Бэлэн мөнгөний гүйлгээ болон түүний хэв шинжид гэнэтийн огцом өөрчлөлтүүд гарах;
- Харилцагч өөрийн үйл ажиллагаа явуулж буй байршлаасаа өөр гадаадын, эсвэл дотоодын хаяг руу дебит болон кредит карт хүлээн авах хүсэлт гаргах;
- Харилцагчийн бизнесийн хэв маягтай нийцэхгүй өндөр дүнтэй гүйлгээ хийх, дансны хэв маягт томоохон өөрчлөлт орох;
- Хувь хүний болон арилжааны данснуудын хооронд ямар нэгэн гүйлгээний тайлбаргүй гүйлгээнүүд давтамжтайгаар хийгдэж байвал
- Тухайн бизнестэй ямар ч холбоогүй гүйлгээ хийх;
- Харилцагчийн бизнестэй ямар нэгэн холбоотой байх үндэслэлгүй өөр бизнесийн данс руу гүйлгээ хийх;
- Эдийн засгийн илт үндэслэлгүй, хоорондоо уялдаа холбоогүй олон тооны цахим гүйлгээнүүд хийгдэх, тэр дундаа, мөнгө угаах өндөр эрсдэлтэй орноос эсвэл орноор дамжуулан хийгдэж буй гүйлгээ;

Ашгийн бус байгууллагуудын гүйлгээнүүд (буяны байгууллага мөн адил хамарна)

- Байгууллагын ил тод, хязгаарлагдмал нөөцтэй хөрөнгийн эх үүсвэр, эх сурвалж нь их хэмжээний цуглуулсан хөрөнгөтэй нийцэхгүй байх;
- Байгууллагын гүйлгээний дүн, хэмжээ нь тухайн байгууллагын зорилго, үйл ажиллагаатай нийцэхгүй байх;
- Байгууллагын санхүүгийн гүйлгээний дүн ба давтамж гэнэт өөрчлөгдөх, эсвэл,

байгууллага хөрөнгөө дансандаа удаан хугацаагаар байршуулах сонирхолтой байх;

- Байгууллагаас хийж буй том хэмжээтэй бөгөөд тайлбаргүй бэлэн мөнгөний гүйлгээнүүд;
- Монгол Улсад байрлаж буй хандивлагчдаас хандив өгөөгүй байх;
- Байгууллагын захирлууд нь Монгол Улсад байхгүй, нэн ялангуяа, захирлууд байгаа орон руу нь их хэмжээний мөнгөн гүйлгээнүүд хийгддэг буюу тухайн орон нь өндөр эрсдэлтэй орон байх;
- Хоорондоо холбоогүй олон төрлийн ашгийн бус байгууллагууд байх;
- Ямар нэгэн тогтсон ажлын байргүй, утасны дугааргүй бөгөөд цөөн тооны, эсвэл огт ажилтангүй буюу дурдсан зорилго, хэв маягтай үл нийцэх ашгийн бус байгууллагууд;
- Өндөр эрсдэл бүхий улс орон руу гүйлгээ хийх, эсвэл гүйлгээг хүлээж авах.

Цахим/мөнгөн гуйвуулгын үйл ажиллагаа

- Харилцагч мөнгөн гуйвуулгын талаар тайлбар өгөхөд дурамжхан байх;
- Харилцагч гүйлгээг мэдээлэх босго дүнгээс зайлсхийх үүднээс илэрхий байдлаар бага хэмжээний дүнтэй гүйлгээ хийх;
- Гадаадын аж ахуйн нэгжид бэлнээр төлбөр төлөх зааврын дагуу гадаад улс орон руу их хэмжээний мөнгөн дүнтэй шилжүүлэг хийж буй харилцагч.
- Харилцагч гадаад улс орноос өндөр дүнтэй гуйвуулга хүлээн авах, гуйвуулгын зааварчилгаанд мөнгийг бэлнээр авахаар тусгасан байх;
- Байгууллагатай дансны хувьд ямар нэгэн харилцаагүй аж ахуйн нэгж эсвэл хувь хүмүүс рүү ойр ойрхон их хэмжээний хөрөнгийн шилжүүлэг хийж буй харилцагч
- Харилцагч тухайн санхүүгийн байгууллагад данс эзэмшдэггүй этгээд рүү өндөр дүнтэй гүйлгээ хийх;
- Харилцагч тухайн санхүүгийн байгууллагад данс эзэмшдэггүй этгээдээс өндөр дүнтэй гүйлгээ хүлээн авах;
- Харилцагч гүйлгээг хүлээн авсан даруйд өөрийн үйл ажиллагааны хэв маягт нийцэхгүй байдлаар гуравдагч этгээдтэй төлбөр тооцоо хийхийн тулд мөнгө хэрэгслийг худалдаж авах;
- Харилцагч өндөр дүнтэй гүйлгээ хүлээн авсан даруйд бэлэн мөнгөөр зарлагдахыг хүсэх;
- Харилцагч санхүүгийн байгууллагаар дамжуулан гадаад гуйвуулга хийхийг зааварлах, мөн тийм хэмжээний мөнгөн гуйвуулга орж ирэхийг хүлээх;
- Харилцагч гадаад гуйвуулгын үйл явцын талаар хэт их сонирхох, мөн шилжүүлж болох мөнгөн дүнгийн босгын талаар асуух;

- Харилцагч гадаад гуйвуулга хийхдээ валют хөрвүүлэхгүй гуйвуулга хийх;
- Тухайн орнуудтай холбоо харилцаагүй юм шиг боловч тэдгээр орнууд руу гадаад шилжүүлгийг ойр ойрхон хийж буй харилцагч;
- Өөртэй нь ямар нэгэн бизнесийн ил тод харилцаагүй аж ахуйн нэгжээс ойр ойрхон гадаад шилжүүлэг хүлээн авч буй харилцагч;
- Гуйвуулгын дүн нь тухайн харилцагчийн бизнесийн хэвийн гүйлгээний хэмжээтэй тохирохгүй байх;
- Харилцагчийн гуйвуулгын давтамж, дүн анх түүнийг данс нээж байхад таамагласан давтамж, дүнгээс хэт их байх;
- Хэд хэдэн харилцагч тухайн нэг өдрийн дотор, эсвэл хоёр, гурван өдрийн туршид нэг харилцагч руу гүйлгээ хийх;
- Хэд хэдэн харилцагч нар ижил овогтой, хаягтай, утасны дугаартай гэх мэт ижил төстэй харилцагчид руу гүйлгээ хийх;
- Хэд хэдэн харилцагчид мөнгөн дүн, хүний нэр, нууц асуултууд, үнэгүй мессежийн текст, гуйвуулга хийж буй улс орон нь нэгэн ижил харилцагч руу гүйлгээ хийх;
- Харилцагч нэг хувь хүнээс, эсвэл хүн рүү жижиг хэмжээний гуйвуулга хийх, хүлээн авах;
- Харилцагчийн данс нээхдээ өгч байсан ажил байдлын талаарх мэдээлэл нь түүний үйл ажиллагааны хэв маягтай нийцэхгүй байх;
- Гадаадын харилцагч өмнө нь хийдэг байснаас өөр хэв маягтай буюу өөр улс орон руу гуйвуулга хийх;
- Харилцагч түүний чалин буудаг өдрүүдээс өөр өдрүүдэд гуйвуулга хийх;
- Харилцагчийн цахим гуйвуулга хийж буй улс орон нь өөрийнх нь үндэс, угсаатай нийцэхгүй байх;
- Харилцагч өөрийн гэр бүлийн гишүүн биш олон тооны хувь хүмүүст Монгол Улсаас өөр улс орон руу гадаад гуйвуулга хийх;
- Харилцагч хүлээн авагчийн талаар огт мэдээлэлгүй байх;
- Өөрт нь ирсэн гуйвуулгыг хэнээс ирснийг огт мэдэхгүй байх;
- Гуйвуулга хүлээн авагч нь террорист үйл ажиллагаатай холбоотой улс орон, иргэн байх;
- Харилцагч өөрийн бизнестэй холбоогүй гадаадын улс орны бизнесүүд рүү мөнгөн гуйвуулга хийх;
- Харилцагч хар тамхи худалддаг, эсвэл дамжин өнгөрүүлдэг улс орон руу гүйлгээ хийх, эсвэл банкны тухай хууль, компанийн тухай хууль нь харилцагчийн мэдээллийг чанд нууцалдаг хуулиараа алдартай улс орон руу гуйвуулга хийх.

Зээлийн үйл ажиллагаатай холбоотой сэжигтэй үйлдлүүд

- Харилцагч зээлийн эргэн төлөлттэй холбоотой хүндрэлээс гэнэт гарах;
- Харилцагч өндөр дүнтэй, эх үүсвэр нь тодорхой бус зээлийн эргэн төлөлт хийх, эсвэл эх үүсвэр нь харилцагчийн үйл ажиллагаатай нийцэхгүй байх;
- Харилцагч ипотекийн зээл гэх мэт урт хугацааны зээлийг харьцангуй богино хугацаанд төлөх;
- Харилцагчийн зээлийн эргэн төлөлтийн эх үүсвэр нь түүний үйл ажиллагааны хэв маягтай нийцэхгүй байх;
- Харилцагчийн үйл ажиллагаатай холбоогүй гуравдагч этгээдээс зээлийн эргэн төлөлтийг хийх;
- Харилцагч зээлийн өргөдөл дээр орлогоо өөр ямар нэгэн нэмэлт мэдээлэлгүйгээр “гадаад эх үүсвэр” гэж бичих;
- Харилцагчийн ажил байдлын талаарх мэдээлэлд гол мэдээлэл, тэр дундаа, холбоо барих мэдээлэл, ажил олгогчийн талаарх мэдээлэл байхгүй байх;
- Харилцагчийн орлогыг баталгаажуулах, ажил байдлыг нотлох бичиг баримтыг ямар ч холбогдолгүй зуучлагчаар дамжуулан өгөх;
- Харилцагч өөрийн хэвийн үйл ажиллагаанаас гадна оффшор компаниас авсан зээлтэй байх;
- Харилцагч гуравдагч этгээдийн, эсвэл санхүүгийн байгууллагын эзэмшилд байгаа эх үүсвэр нь тодорхой бус хөрөнгийг барьцаанд тавихыг санал болгох;
- Харилцагчийн зээлтэй холбоотой гүйлгээ нь эдийн засгийн үндэслэлгүй байх /жишээ нь, харилцагч хангалттай хөрөнгөтэй бөгөөд зээл авах шаардлагагүй байх/
- Харилцагч зээлийн нөхцөл, зээлийн гүйлгээтэй холбоотой шимтгэл, зардлын талаар сонирхохгүй байх;
- Зээл хүсэж буй харилцагчийн санхүүгийн тайланд тусгагдсан хөрөнгө оруулалт, орлого нь харилцагчийн мэдээллийг чанд нууцалдаг банкны болон компанийн хуультай улс оронтой холбоотой байх;
- Харилцагчтай ямар нэгэн холбоогүй этгээд зээлтэй холбоотой эргэн төлөлтийг хийх.

Хэвийн бус үйл ажиллагааг тодорхойлох

Мэдээлэх үүрэгтэй этгээд нь сэжигтэй гүйлгээг тодорхойлохдоо комплаенсийн ажилтнуудын өдөр тутмын хяналтын үйл ажиллагаа, хяналт зохицуулалтын болон хүчний байгууллагын хянан шалгагчдын хяналт эсвэл эдгээрийг хослуулсан хэд хэдэн аргыг ашиглаж болно.

Гүйлгээг сэжигтэй гэж тооцон мэдээлэхэд ямар нэгэн босго дүн гэж байдаггүй. Тухайн гүйлгээнд сэжигтэй байж болзошгүй шинж тэмдэг олон байх тусам түүнийг МУТС–тэй

холбоотой гэж үзэх үндэслэлийг улам нэмэгдүүлдэг.

Тухайн байгууллагын харилцагчийн үйлчилгээний ажилтнуудад таагүй байдал, сэжиг, хардалт төрүүлж байвал уг гүйлгээ нь мөнгө угаах эсвэл терроризмыг санхүүжүүлэхтэй холбоотой байж болзошгүй юм. Тухайн байгууллагын харилцагчийн үйлчилгээний ажилтнуудад таагүй байдал, сэжиг, хардалт төрүүлж байвал уг гүйлгээ нь мөнгө угаах эсвэл терроризмыг санхүүжүүлэхтэй холбоотой байж болзошгүй юм.

Хийгдэж байгаа, эсвэл хийхээр оролдсон гүйлгээний нөхцөл байдал нь сэжиглэх үндэслэлийг нэмэгдүүлэх хүчин зүйл юм. Энэ шалгуур үзүүлэлт нь бизнес болон харилцагчийн төрлөөс хамааран өөр байж болно. Мэдээлэх үүрэгтэй этгээд нь өөрийн өдөр тутмын бизнесийн үйл ажиллагаа болон гүйлгээг хянах шаардлагатай. Тухайлбал, тухайн гүйлгээ нь ердийн гүйлгээнээс өөр байх нь гүйлгээг сэжигтэй гэж үзэх үндэслэл болох ба гүйлгээ нь мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй холбоотой байж болзошгүй юм.

Сэжиглэх үндэслэл нь харилцагчийн бизнес, санхүүгийн түүх, бизнесийн зан үйл зэргээс шалтгаалдаг. Харилцагчийн зан үйл, эсвэл гүйлгээ нь сэжиг бүхий болохоос тухайн этгээд өөрөө сэжигтэй байдаггүй. Тухайн гүйлгээг сэжигтэй гэж үзэх ганц биш олон тооны шинж тэмдгүүд байдаг учраас гүйлгээтэй холбоотой шинж тэмдгүүдийг цогцоор нь нягталж мөнгө угаах, эсвэл терроризмыг санхүүжүүлэхтэй холбоотой байж болзошгүй гэж үзнэ. Иймд, тухайн гүйлгээтэй холбоотой аливаа мэдээллийг сайтар шалгасан байх шаардлагатай юм.

Мэдээлэх үүрэгтэй этгээд болон түүний ажилтнууд гүйлгээ хийгдсэн эсвэл хийгдэх гэж байгаагаас үл хамааран уг гүйлгээ мөнгө угаах гэмт хэрэг, терроризмыг санхүүжүүлэх гэмт хэрэгт холбоотой гэж сэжиглэх үндэслэл байгаа эсэхийг үнэлж дүгнэх хэрэгтэй. Дараах хэсэгт сэжигтэй гүйлгээг таних аргуудын талаар дурдсан болно. Энэ жагсаалтад бүх аргуудыг багтаагаагүй бөгөөд мөнгө угаах гэмт хэрэг болон терроризмыг санхүүжүүлэхэд гар бие оролцогсод өөрийн үйл ажиллагааг нуун дарагдуулах шинэ арга зам олохыг хичээх болно.

Хууль хяналтын байгууллагаас ирүүлсэн хүсэлт болон лавлагаа

Хууль хяналтын байгууллагууд гэмт хэргийн шинжтэй үйл ажиллагааг зарим тохиолдолд мэдээлэх үүрэгтэй этгээд мэдэхээс өмнө шаардлагатай нэмэлт мэдээлэл авахыг хүсэлт гаргадаг. Хүсэлтийн дагуу мэдээлэх үүрэгтэй этгээд нь харилцагчийн талаарх мэдээллийг гаргаж өгөх үүрэгтэй. Иймд мэдээлэх үүрэгтэй этгээд нь хууль хяналтын байгууллагаас ирсэн хүсэлтийг биелүүлэх, үүнтэй холбоотой хэвийн бус сэжигтэй гүйлгээг хянах дүрэм, журмуудыг боловсруулах хэрэгтэй.

Мөрдөн байцаах үйл ажиллагаанд харилцагчийн болон дансны ерөнхий эрсдэлийн үнэлгээг мэдээлэх үүрэгтэй этгээдээс шаардаж болно. Жишээ нь холбогдох этгээдийн дансны үйл ажиллагааг хянах хүсэлт гэх мэт.

Мэдээлэх үүрэгтэй этгээд нь сэжигтэй гүйлгээний тайлан нь бүх харилцагчийн мэдээлэлд тулгуурласан эсэхийг баталгаажуулах хэрэгтэй. Хууль хяналтын байгууллагаас мэдээлэл гаргуулах хүсэлт хүлээж авсан мэдээлэх үүрэгтэй этгээдүүд нь мэдээллийг нууцыг хадгалах

чиглэлээр зохих арга хэмжээг авах ёстой. Мэдээлэх үүрэгтэй этгээд нь энэ төрлийн хүсэлтийг нууцлах, хадгалах журамтай байх шаардлагатай.

Гэмт хэргийн үндэс суурийг тодорхойлох

Мэдээлэх үүрэгтэй этгээд нь МУТС холбоотой зөрчил болон бусад тодорхой гэмт хэргийн шинжийг агуулсан сэжигтэй гүйлгээг тайлагнах үүрэгтэй. Гэхдээ мэдээлэх үүрэгтэй этгээд нь гэмт хэргийн үндэс суурийг шалгаж баталгаажуулах шаардлагагүй (жишээ нь: терроризмыг санхүүжүүлэх, мөнгө угаах, татвараас зайлсхийх, санхүүгийн залилан болон төрөл бүрийн гэмт хэрэг). Эдгээр нь хууль сахиулах байгууллагын хариуцах үүрэг юм. Гэхдээ мэдээлэх үүрэгтэй этгээд нь сэжигтэй гүйлгээний тайлан, үнэлгээг хийхдээ гүйлгээний нөхцөл байдлыг дүгнэж, эдгээр нь яагаад гэмт хэргийн шинжийг агуулж байгаа талаар тайлбарлах хэмжээний мэдээлэлтэй байх хэрэгтэй.

Сэжигтэй гүйлгээг мэдээлэх шийдвэр гаргах

Сэжигтэй гүйлгээг илрүүлсэн ажилтан нь судалгаа, шинжилгээг сайтар хийсний дараа ерөнхий дүгнэлтийг эцсийн шийдвэр гаргагчид илгээнэ. Тухайн шийдвэр гаргагч нь МУТСТ комплаенсын ажилтан байх ёстой.

Шийдвэр гаргагч (МУТСТ комплаенсын ажилтан) нь сэжигтэй гүйлгээг мэдээлэх эцсийн шийдвэр гаргах бүрэн эрхтэй байх ёстой. мэдээлэх үүрэгтэй этгээдийн гүйцэтгэх захирал, ТУЗ гэх мэт дээд шатны удирдлага нь МУТСТ комплаенсын үйл ажиллагаанд шууд оролцохгүй мөн уг шийдвэрийг гаргахгүй.

Тухайн шийдвэрт сэжигтэй гүйлгээг мэдээлэх эсвэл мэдээлэхгүй байх тусгай шалтгаан хамаарах ба сэжигтэй гүйлгээг мэдээлэх шийдвэр гаргах үйл явцыг тодорхой тэмдэглэл үйлдэж, бичгэн хэлбэрээр баримтжуулах шаардлагатай.

Мэдээлэх үүрэгтэй этгээд нь сэжигтэй гүйлгээг мэдээлэх шаардлагатай эсэхийг тодорхойлохын тулд уг үйлчлүүлэгчийн дансны гүйлгээг сайтар нягтлах хэрэгтэй. Шаардлагатай гэж үзвэл заавал гүйлгээний тайланг бэлтгэхгүйгээр үйлчлүүлэгчийн эрхэлдэг үндсэн үйл ажиллагааг дансны гүйлгээтэй тулгаж хянаж, шалгаж болно.

Сэжигтэй гүйлгээг мэдээлэх хугацаа

Мэдээлэх үүрэгтэй этгээд нь 20 сая төгрөгөөс дээш үнийн дүнтэй бэлэн мөнгөний болон гадаад гүйлгээний тухай мэдээллийг МУТСТ тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн дагуу СМА–д ажлын долоо хоногт багтаан мэдээлнэ. Мөн ажлын нэг өдрийн дотор хийсэн хоорондоо холбоо бүхий хэд хэдэн удаагийн бэлэн мөнгөний гүйлгээний дүн 20 сая төгрөгөөс бага боловч, нийт үнийн дүн нь 20 сая төгрөг /түүнтэй тэнцэх хэмжээний гадаад валют/ буюу түүнээс дээш үнийн дүнтэй гүйлгээг бэлэн мөнгөний гүйлгээний тайлангийн дагуу СМА–нд мэдээлнэ. Хэрэв мэдээлэх үүрэгтэй этгээд нь хөрөнгө, гүйлгээ эсвэл гүйлгээний оролдлого зэрэг МУТС гэмт хэргийн үйл ажиллагаатай холбоотой гэж сэжиглэх эсвэл холбоотой болохыг олж мэдсэн тохиолдолд 24 цагийн дотор СМА–д мэдээлэх үүрэгтэй.

Сэжигтэй гүйлгээг мэдээлэх хугацаа нь мэдээлэх үүрэгтэй этгээд МУТС гэмт хэрэгтэй холбогдолтой байж болзошгүй гэж үзсэн гүйлгээний нөхцөл байдлыг хянаж эхлэх үед мөн зэрэг эхлэх бөгөөд сэжигтэй гүйлгээний нэг эсвэл түүнээс дээш үзүүлэлтийн шаардлага зөрчигдсэн тохиолдолд сэжиглэх шалгаан болно.

Жишээлбэл: Үл хөдлөх хөрөнгө худалдан авах эсвэл худалдах, өв залгамжлал эсвэл бэлэг хүлээн авснаар дансанд нь их хэмжээний орлого зарлагын гүйлгээ хийгдэх, энэ нь тухай данс зээмшигчийн хөрөнгө орлогын байдал, бизнесийн үйл ажиллагаатай нийцэхгүй байх тохиолдолд.

СЗХ –ы 2009 оны 11 дүгээр сарын 23–ны өдөр 253 дугаар тогтоолоор “Харилцагчийг таньж мэдэх, сэжигтэй болон бэлэн мөнгөний гүйлгээг мэдээлэх журам”–ыг баталсан.

Сэжигтэй гүйлгээний тайлангийн чанар

Сэжигтэй гүйлгээг мэдээлэх асуудлыг нягт нямбай, цаг хугацаанд нь гүйцэтгэх ёстой. Мэдээлэх үүрэгтэй этгээдүүд нь сэжигтэй гүйлгээг мэдээлэхтэй холбоотой маягтын дагуу бүх мэдээллийг бөглөж илгээх ёстой. Сэжигтэй гүйлгээний тайлангийн алдаатай мэдээлэл, бүрэн бус, мэдээлэлд үндэслэн СМА–наас шинжилгээ хийхэд хүндрэлтэй байдаг.

Сэжигтэй гүйлгээг мэдээлэх гол зорилго нь СМА болон хууль сахиулах байгууллагуудад аль болох боломжтой мэдээллээр хангах явдал юм

Мэдээлэх үүрэгтэй этгээдэд мэдээлэл байхгүй эсвэл мэдээллийг мэдэхгүй байгаа нөхцөлд зарим мэдээллийг сэжигтэй гүйлгээг мэдээлэх асуудалд оруулахгүй байж болох ба энэ нь талаар тайлбарыг сэжигтэй гүйлгээний тайлангийн хамт хүргүүлэх нь зүйтэй. Гэсэн хэдий ч мэдээлэх үүрэгтэй этгээд нь хяналтандаа үндэслэн, сэжигтэй гүйлгээ гэдгийг мэдэх бүх мэдээллийг багтаах ёстой.

ТУЗ–д сэжигтэй гүйлгээний тухай мэдээлэх

Хэрвээ мэдээлэх үүрэгтэй этгээд тухайн харилцагчийн хөрөнгө гэмт хэргийн орлого, эсвэл терроризмыг санхүүжүүлэхтэй холбоотой гэж сэжиглэсэн, эсвэл сэжиглэх үндэслэл байгаа бол МУТСТ тухай хууль, журамд зааснаар нэн даруй СМА–нд мэдээлнэ.

Мэдээлэх үүрэгтэй этгээдүүд нь өөрийн ТУЗ болон гүйцэтгэх удирдлагадаа сэжигтэй гүйлгээний тухай мэдээлэх дотоод журамтай байна. ТУЗ нь мэдээлэх үүрэгтэй этгээдийн МУТСТ комплаенсын хөтөлбөрийн үр дүнгийн талаар мэдээлэлтэй байх шаардлагатай.

Үүнд тодорхой заавар, формат шаардахгүй бөгөөд мэдээлэх үүрэгтэй этгээдүүд нь өөрсдийн форматыг бий болгохдоо бүтцийн уян хатан байдлыг баримтлах ёстой. Иймд, мэдээлэх үүрэгтэй этгээдүүд нь ТУЗ болон гүйцэтгэх удирдлагад гүйлгээний тайлангийн бодит хуулбарыг өгөхгүй байж болно. Өөрөөр хэлбэл, мэдээлэх үүрэгтэй этгээдүүд нь гүйлгээний тайланг хураангуй болон хүснэгтээр хүргүүлэх эсэхээ өөрсдөө шийдэж болно. Мэдээлэх үүрэгтэй этгээдийн Комплаенсийн ажилтан нь удирдлагууддаа мэдээлэл өгөхийн зэрэгцээ гүйлгээний тайлангийн нууцлалыг анхаарах ёстой. Ховор тохиолдолд, гүйцэтгэх захирал эсвэл ТУЗ–ийн гишүүн гэх

мэт мэдээлэх үүрэгтэй этгээдийн доторх хувь хүн сэжигтэй гүйлгээнд холбогдох хэрэг гарч болно.

Бичлэг хадгалах, туслах баримт бичиг

Монгол банкны ерөнхийлөгч СЗХ–ны даргын 2016 оны А162/195 дугаар тушаалаар хамтран баталсан “Мөнгө угаах терроризмоос урьдчилан сэргийлэх үйл ажиллагааны журам”–ын 6–р зүйлд мэдээлэх үүрэгтэй этгээд нь харилцагчийн бизнесийн харилцаа дууссанаас хойш 5 жилийн хугацаанд гүйлгээний тайлантай холбоотой баримт бичгүүдийг хадгалахыг шаарддаг. “Гүйлгээний тайлантай холбоотой баримт бичиг” –т гүйлгээний тайланууд, тайлангийн шийдвэрт үндэслэсэн “боловсруулаагүй эх материал” гэх мэт туслах бичиг баримтууд багтана. Үүнд гүйлгээний үндсэн баримтууд, шийдвэр гаргах явцад үүссэн дотоод тайлан, тэмдэглэл, ТУЗ–д хүргүүлсэн мэдэгдлийн нотлох баримт (ТУЗ–ийн хурлын материал гэх мэт) зэрэг багтана. Мөн гүйлгээний тайлан гаргахгүй байх шийдвэрийн тэмдэглэл багтана. Мэдээлэх үүрэгтэй этгээд нь баримтын хуулбаруудыг цаасан эсвэл цахим хэлбэрээр хадгалж болно.

Түүнчлэн, мэдээлэх үүрэгтэй этгээд нь СМА, СЗХ, зохих хууль хяналтын байгууллагын шаардлагаар гүйлгээний тайлантай холбоотой туслах баримт бичгүүдийг бүрдүүлэх ёстой.

Нууцлал, хориглох заалт

Мэдээлэх үүрэгтэй этгээд, түүнчлэн СМА нь МУТСТ тухай хуулийн 7 дугаар зүйлийн 7.4 (Монголбанкны Ерөнхийлөгч, хууль зүйн асуудал эрхэлсэн Засгийн газрын гишүүний хамтран баталсан мэдээлэл өгөх журмын дагуу тодорхой гүйлгээ, түүнд оролцогч талуудын тухай мэдээллийг эрх бүхий хууль сахиулах болон терроризмтэй тэмцэх чиг үүрэг бүхий байгууллагад гаргаж өгнө) хэсэгт зааснаас бусад этгээдэд харилцагчийн гүйлгээний талаарх мэдээллийг задруулахыг хориглоно.

Харин мэдээлэх үүрэгтэй этгээдийн удирдлага, албан тушаалтнууд, ажилтнууд СМА–нд сэжигтэй байж болзошгүй гүйлгээний тайлан илгээсэн тохиолдолд мэргэжлийн нууц задруулсан гэж үзэхгүй ба захиргааны, эрүүгийн хариуцлагад татахгүй. Тэдний өгсөн мэдээлэл МУТС зорилгогүй байсныг тогтоосон нь хариуцлагад татах үндэслэл болохгүй.

Санхүүгийн байгууллагууд сэжигтэй гүйлгээний тайланг СМА–нд илгээсэн талаар харилцагч болон бусдад мэдээлэхгүй.

СЭЖИГТЭЙ ГҮЙЛГЭЭНИЙ ТАЙЛАНГИЙН ЗАГВАР

Мэдээлэх үүрэгтэй этгээдэд байгаа тухайн харилцагчийн тухай боломжтой бүх мэдээллийн эх үүсвэрт үндэслэн сэжигтэй гүйлгээний тайланг дараах хүснэгтийн дагуу бөглөж СМА-нд мэдээлнэ.

А ХЭСЭГ Мэдээлэх Үүрэгтэй Этгээдийн Талаарх Мэдээлэл									
1	2	3	4	а)	5	а)	6	7	8
Мэдээлэх үүрэгтэй этгээдийн нэр	Хаяг	Гэрчилгээний дугаар	Энэхүү тайланг бэлтгэсэн ажилтны овог, нэр	Албан тушаал	Энэхүү тайланг хянаж зөвшөөрсөн ажилтны овог, нэр	Албан тушаал	Холбоо барих утас	И-мэйл хаяг	Тайланг бэлтгэсэн огноо

БҮЛЭГ 6. ЭРСДЭЛИЙН УДИРДЛАГА

ЭРСДЭЛД СУУРИЛСАН АРГАЧЛАЛ ГЭЖ ЮУ ВЭ?

Банкнаас бусад санхүүгийн байгууллагууд нь өөрсдийн үйл ажиллагаатай холбоотойгоор гарч болзошгүй мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэх эрсдэлийн талаар мэдлэгтэй байх шаардлагатай. Эдгээр эрсдэл нь тухайн байгууллагын үзүүлж буй үйлчилгээ, харилцагч, бүтээгдэхүүн, гүйлгээ, газар зүйн байршил зэргээс хамаарч гардаг. Банкнаас бусад санхүүгийн байгууллагууд нь мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэх болон бусад төрлийн гэмт хэрэгтэй холбоотой эрсдэлийг удирдахад шаардлагатай эрсдэлийг удирдах зүй зохистой практикийг хэрэгжүүлэх хэрэгтэй.

Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх үр дүнтэй арга нь эрсдэлд суурилсан аргачлал юм. Эрсдэлд суурилсан аргачлал нь банкнаас бусад санхүүгийн байгууллагуудад тулгарч буй МУТС эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, удирдахад шаардлагатай хамгийн үр ашигтай, зардал багатай арга хэмжээг тодорхойлоход чиглэсэн хэд хэдэн тусдаа үе шаттай байдаг.

Эдгээр үе шат нь банкнаас бусад санхүүгийн байгууллагуудын дараах зүйлстэй холбоотой МУТС эрсдэлийг тодорхойлоход оршино. Үүнд:

- Харилцагч;
- Бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ;
- Гүйлгээ, эсхүл түүнийг хүргэх арга хэлбэр;
- Үйл ажиллагаа явуулж буй газар зүйн байршил.

Үе шат нь дараах дараалалтай байна. Үүнд:

1. Эрсдэлийг тодорхойлох
2. Эрсдэлийг үнэлэх
3. Эрсдэлийг удирдах, бууруулахад чиглэсэн арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх
4. Эрсдэлд суурилсан хяналтын үйл ажиллагааг сайжруулах, хянах.

Санхүүгийн байгууллагууд нь МУТС эрсдэлийг тогтмол үнэлж, түүнд тулгуурлан эрсдэлийг удирдах, бууруулахад чиглэсэн оновчтой, үр дүнтэй урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх дотоод бодлого, журам болон хөтөлбөрийг баталж, мөрдөж ажиллах үүрэгтэй.

ЭРСДЭЛИЙГ ТОДОРХОЙЛОХ

Банкнаас бусад санхүүгийн байгууллагууд нь төрөл бүрийн зүйлээс гарч болзошгүй МУТС эрсдэлүүдийн төрлийг тодорхойлох шаардлагатай. Түүнчлэн тухайн үйл ажиллагаа явуулж буй улс орон, газар зүйн бүсээс үүдэлтэй ерөнхий эрсдэлийг ч мөн харгалзан үзэх хэрэгтэй байдаг. Үндэсний хэмжээнд энэхүү арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд МУТС аюул, өртөмхий байдал зэрэгтэй холбоотой эрсдэлийн хүчин зүйлсийг тодорхойлох шаардлагатай байдаг.

Аюул заналхийлэл гэдэгт тухайн улс орныг хамарсан эрүүгийн болон террорист үйл ажиллагааны ерөнхий төвшинг хэлэх бол өртөмхий эмзэг байдал гэдэгт улс төрийн (улс төрийн системийн онцлог шинж), эдийн засгийн (эдийн засгийн үндсэн шинж чанар), нийгмийн (хүн ам зүйн байдал), технологийн (технологийн хөгжлийн төвшин), байгаль орчин (тухайн орчинтой холбоотой гарч буй асуудлууд), хууль эрх зүйн (хууль эрх зүйн тогтолцооны хамрах хүрээ, боловсронгуй, үр дүнтэй байдал) хүчин зүйлс багтдаг.

ЭРСДЭЛИЙГ ҮНЭЛЭХ

Эрсдэлийг зүй зохистой удирдахад шаардлагатай эхний алхам бол эрсдэлийг тодорхойлж, илрүүлэх юм. Үүний зэрэгцээ эрсдэлийг тооцож, үнэлэх нь мөн адил маш чухал алхамд тооцогддог. Үүнийг үр дүнтэй тооцоолохоос нааш эрсдэлийн төрлийг тодорхойлох эсхүл шалтгаан зэргийн тодорхой хэмжээний нөлөөллийг үнэлэхэд хүндрэлтэй байдаг.

Тийм учраас банкнаас бусад санхүүгийн байгууллагууд нь өөрсдийн үйл ажиллагаатай холбоотой МУТС эрсдэлийг төрөл тус бүрээр нь үнэлэх мөн тухайн эрсдэлийн үргэлжлэх боломжтой хугацааг тодорхойлох арга, аргачлалыг боловсруулах шаардлагатай.

Тухайлбал, банкнаас бусад санхүүгийн байгууллага нь өөрийн харилцагчийн тодорхой нэг төрөл нь МУТС ихээхэн эрсдэлтэй гэж үзсэн бол өөрийн тийм төрлийн харилцагчдын тоо хэмжээ, тэдгээрийн хийж буй гүйлгээний давтамж, хэмжээ зэргийн талаар тогтмол мэдээлэлтэй байх нь зүйтэй.

Мөн тухайн байгууллага нь өөрийн харилцагч, үйлчилгээ, бүтээгдэхүүнтэй холбоотой мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэх эрсдэлийн үнэлгээг хийх хэрэгтэй. Санхүүгийн байгууллагад тулгарсан мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэх эрсдэлтэй холбоотойгоор зохих хариу арга хэмжээ авч байгаа эсэхийг хангах үүднээс санхүүгийн байгууллага нь дотоод хяналтын хөтөлбөрийг тогтмол шинэчлэх, мөн шинэ бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ, гүйлгээ, газар зүйн байршил эсхүл харилцагчийн төрөл өөрчлөгдөх зэрэгтэй холбоотойгоор байнга хөтөлбөртөө өөрчлөлт оруулж байх шаардлагатай.

Эрсдэлийн үнэлгээг хийхэд дараах хүчин зүйлсийг харгалзан үзнэ. Үүнд:

- Харилцагчаас хамаарах эрсдэлийн хүчин зүйлс:
  - Энгийн бус нөхцөлд үүсгэсэн бизнесийн харилцаа (тухайлбал, биечлэн ирэлгүй зайнаас үүсгэсэн харилцаа);
  - Тухайн газарт амьдардаггүй, түр оршин суугч бүхий харилцагч;

- Харилцагч нь хуулийн этгээд эсхүл гэрээ, хэлцлийн дагуу хэн нэгний өмчийг удирдаж буй харилцагч– хуулийн этгээд эсхүл хувь хүн;
- Хуулийн этгээд нь өөрийн хувьцаа эзэмшигч, хувьцаа эзэмшигч болохыг нотлох нэр бичээгүй үнэт цаасыг эзэмшиж байгаа этгээд хувьцаа эзэмшигч байх хуулийн этгээд эсхүл өвөрмөц, ойлгоход төвөгтэй эзэмшлийн бүтэцтэй хуулийн этгээд.
- Газар зүйн эрсдэлийн хүчин зүйлс:
  - МУТСТ тогтолцооны төвшин сул улс орнууд;
  - Санхүүгийн болон бусад хориг эсхүл ижил төрлийн арга хэмжээнд хамрагдсан улс орнууд;
  - Авлига, хээл хахууль эсхүл бусад гэмт хэргийн үзүүлэлт өндөр улс орнууд;
  - Терроризм, террорист үйл ажиллагаа, терроризмын үйл ажиллагааг санхүүжүүлэхэд, дэмжихэд тохиромжтой гэж үзсэн улс орон, бүс нутаг, террорист үйл ажиллагаа эрхэлж буй байгууллагын оршин байгаа улс орон байна.
- Бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ, гүйлгээ, түүнийг хүргэх арга хэлбэртэй холбоотой эрсдэлийн хүчин зүйлс:
  - Бэлэн мөнгөний гүйлгээ оролцуулсан эзэн бие тодорхойгүй гүйлгээ;
  - Биечлэн уулзах боломжгүй бизнесийн харилцаа эсхүл гүйлгээ;
  - Үл мэдэгдэх эсхүл үл хамааралтай гуравдагч этгээдийн гүйлгээ эсхүл төлбөр.
- Данс болон санхүүгийн харилцааны зорилго;
- Гүйлгээтэй холбоотой эрсдэлд дараах зүйлс багтана. Үүнд:
  - Харилцагчийн хадгаламж болон гүйлгээний хэмжээ;
  - Гүйлгээний давтамж эсхүл бизнесийн харилцаа тогтоосноос хойш өнгөрсөн хугацаа;
  - Харилцагчийн хийсэн гүйлгээ нь энгийн гүйлгээнээс гадуур хийгдсэн эсэх өндөр эрсдэлтэй улсаас хийсэн, эсхүл дамжин хийгдсэн гүйлгээ.
- Мэдээлэх үүрэгтэй этгээдийн бизнесийн харилцаатай холбоотой тулгарч болзошгүй бусад эрсдэлийн хүчин зүйлс.

Эрсдэлийн үнэлгээ маш сайн байх нь санхүүгийн байгууллагын МУТС эрсдэлийн нөхцөл байдлыг тодорхойлоход ихээхэн ач холбогдолтой байдаг. Эрсдэлийн нөхцөл байдлыг ойлгох нь тухайн байгууллагын эрсдэлийг бууруулахад зориулагдсан МУТСТ хяналтын хөтөлбөрт шаардагдах холбогдох эрсдэлийн удирдлагын ажиллагааг хэрэгжүүлэх боломжийг бий

болгодог. Эрсдэлийг үнэлэх ажиллагаа нь санхүүгийн байгууллагын хяналтын алдаа дутагдлыг илрүүлэх, бууруулах боломж олгодог.

МУТС эрсдэлийн үнэлгээг хийхэд шаардагдах олон төрлийн үр ашигтай арга аргачлал, хэлбэрүүд байдаг. Тиймээс зөвхөн тодорхой төрлийн аргачлал, хэлбэрийг баримтлах шаардлагагүй. Санхүүгийн байгууллага бүрийн удирдах зөвлөл, удирдлагууд нь тохиромжтой аргачлал, хэлбэрийг тухайн байгууллагын тодорхой эрсдэлийн нөхцөл байдлын тайланд үндэслэн сонгох хэрэгтэй.

МУТС эрсдэлийн үнэлгээг боловсруулах ерөнхий 2 үе шат байдаг. Үүнд:

1. Тухайн санхүүгийн байгууллагад тохиромжтой эрсдэлийн онцгой төрлийг тодорхойлох (тухайлбал, харилцагч, газар зүйн байршил, бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ, гүйлгээ болон бусад хүчин зүйлс)
2. Энэхүү төрлүүдээс хамааран эрсдэлийг илүү оновчтой үнэлэхийн тулд мэдээллийн илүү нарийвчилсан шинжилгээг хийх. Үүнийг дараах асуултаар тодорхойлно:
  - Гэмт хэрэгтэн мөнгө угаахад танай бизнесийн үйл ажиллагааг хэрхэн ашиглах боломжтой вэ?
  - Ямар нөхцөл эсхүл харилцагчийн шинж байдал сэжигтэйд тооцогдох вэ?

ЭРСДЭЛИЙГ УДИРДАХ, ХЯНАХ

Эрсдэлийг тодорхойлсны дараагаар банкнаас бусад санхүүгийн байгууллага нь тэдгээр эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх үүднээс эрсдэлийн удирдлагын зүй зохистой практик, арга хэрэгслийг нэвтрүүлэх шаардлагатай.

Харин эрсдэлийг хянах тогтолцооны нэн чухал хэсэг бол тодорхой эрх мэдэл, тайлагнал, хариуцлага зэргийг тогтоох явдал юм. Эрсдэлийг үр дүнтэй хянахад МУТС эрсдэлийн удирдлагад багтаж буй тухайн байгууллагын бодлогын баримт бичиг, хэрэгжүүлж буй үйл ажиллагаа, бүхий л ажилтнууд болон бизнесийн нэгжид тавигдаж буй хязгаарлалтууд зэргийг хамарсан байгууллагын чадвар чадамж хамаараалтай байдаг.

Санхүүгийн байгууллагын ТУЗ-ийн гишүүд МУТСТ дотоод хяналтын хөтөлбөр боловсруулах, хэрэгжүүлэх ажилд гар бие оролцох ёстой ба зөв зохистой бодлого, дүрэм, журмыг баталж, түүний хэрэгжилтэд хяналт тавих шаардлагатай. Санхүүгийн байгууллагын дотоод хяналтын хөтөлбөр, дүрэм, журам нь тухайн улс орны дотоодын эрх зүйн актад тусгасан шаардлагыг хангаж байгаа эсэхэд анхаарал тавих нь зүйтэй. Дотоод хяналтын хөтөлбөр нь харилцагчийг таньж мэдэх, баримт, материал хадгалах, сэжигтэй, хэвийн бус гүйлгээг илрүүлэх, мэдээлэх үүрэг болон бусад шаардлагыг агуулсан байна.

Санхүүгийн байгууллагууд нь МУТСТ тухай хууль, журамд заасан шаардлагын хэрэгжилтийг хангах үүрэг бүхий хэрэгжилт хариуцсан ажилтан томилох үүрэгтэй ба хэрэгжилт хариуцсан ажилтан нь удирдах түвшний албан тушаалтан байна.

Санхүүгийн байгууллагын хараат бус аудитын нэгж, хэрэгжилт хариуцсан нэгж нь эрсдэлийн удирдлага, эрсдэлийг үнэлэх чухал чиг үүрэгтэй ба энэ чиг үүргийг хэрэгжүүлэх зорилгоор санхүүгийн байгууллагын бодлого, журам, тэр дундаа, хүний нөөцийн сургалтын хөтөлбөрийн хэрэгжилтийг тодорхой давтамжтайгаар хянаж үнэлнэ. Хэрэгжилт хариуцсан нэгж санхүүгийн байгууллагын дотоод бодлого, журам, тэр дундаа, хууль, журмын хэрэгжилтийг хараат бус байдлаар үнэлнэ. Хэрэгжилт хариуцсан нэгж нь хэрэгжилт хариуцсан ажилтнуудын үйл ажиллагааг тасралтгүй хянах ба харилцагчийг таньж мэдэх үйл ажиллагаа нь зохистой байдлаар хэрэгжихгүй байна гэж үзвэл ТУЗ эсвэл дээд түвшний удирдлагад санал хүргүүлэх үүрэгтэй.

Дотоод аудитын нэгж нь эрсдэлийн удирдлага, хяналтын тогтолцоог хараат бусаар үнэлэх явцад чухал үүрэг гүйцэтгэх ба тодорхой давтамжтайгаар дотоод хяналтын хөтөлбөр, бодлого, журмын хэрэгжилтийн үр ашигтай байдлыг үнэлнэ.

Мөн хөндлөнгийн аудитууд санхүүгийн байгууллагын дотоод хяналтын хөтөлбөрийн хэрэгжилтэд хяналт тавихад чухал үүрэгтэй ба МУТСТ тухай хууль, журмын шаардлагыг хангасан эсэхийг баталгаажуулдаг.

Санхүүгийн байгууллагын ТУЗ болон удирдлагууд нь МУТС эрсдэлийг удирдахад шаардлагатай бодлогын болон бусад арга хэмжээг тогтмол авдаг байх ёстой. Жишээ нь, санхүүгийн байгууллагын сэжигтэй гүйлгээг илрүүлэх, хайх, тайлагнах зориулалт бүхий хяналтын систем нь эрсдэлд суурилсан байх шаардлагатай бөгөөд МУТС эрсдэлийн үнэлгээгээр өндөр эрсдэлтэй бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ харилцагч, газар зүйн байршилд онцгой ач холбогдол өгдөг байх шаардлагатай.

Санхүүгийн байгууллага нь өөрийн эрсдэлийн нөлөөлөл, эрсдэлийн удирдлагын систем болон практикийн үр ашигтай байдалд тогтмол хяналт тавих хэрэгтэй. Үүний тулд тухайн байгууллага нь МУТС эрсдэл болон эрсдэлийн нөлөөллийн өөрчлөлтийг хэмжих мэдээллийн системтэй байх шаардлагатай. МУТС эрсдэлтэй холбоотойгоор энэхүү мэдээллийн систем нь тухайн эрсдэлийн санхүүгийн байгууллагад нөлөөлөх нөлөөлөл нь буурах эсхүл ихсэж буй зэрэгт хяналт тавихад чухал ач холбогдолтой байдаг. Тухайлбал, уг мэдээллийн систем нь харилцагчийн зан төлөв, гүйлгээ зэргийг МУТС холбоотой ямар нэгэн сэжигтэй зүйл илрүүлэх үүднээс тогтмол хянадаг байх шаардлагатай.

Мөн уг систем нь тухайн байгууллагын өөрийн боловсруулсан бодлого, процедураа дагаж мөрдөж байгаа эсэхийг тогтоох буюу дотоод үйл ажиллагаанд тавигдсан хязгаарлалт эсхүл хууль эрх зүйн хүрээнд хүлээсэн үүрэг, хариуцлагыг зөрчсөн эсэхийг тогтооход хяналт тавьдаг хэмжээний байх ёстой. Энэхүү систем тухайн санхүүгийн байгууллагын удирдлагын анхаарал хандуулах, эрсдэлийн удирдлагын системийг сайжруулах шаардлагатай байгаа хэсгийг тодорхой болгох боломжийг бий болгодог.

Эрсдэлд суурилсан аргачлалын ач холбогдол

Эрсдэлд суурилсан аргачлал нь шаардлагатай хэсэгт нь эрсдэлийг удирдахад чиглэгддэг ба хамгийн үр дүнтэй арга юм.

МУТС–ээс урьдчилан сэргийлэх үндсэн зорилгод хүрэхэд нэмэр болох үүднээс эрсдэлийн төрлийг зүй зохистойгоор тогтоосон эсэх талаар үндэслэл, шалтгааныг тодорхойлсон эрсдэлийн үнэлгээний маягтыг комплаенсын ажилтан бөглөх мөн бүх харилцагч, хамтрагчдын өмнөөс дээд түвшний удирдлагаар гарын үсэг зурж баталгаажуулсан байна. Энэ нь бүхий л шинэ болон өндөр эрсдэлтэй харилцагчдад хамааралтай бөгөөд санхүүгийн байгууллагатай холбоотой МУТС эрсдэл нь тухайн байгууллагын харилцагч, бүтээгдэхүүн, газар зүйн байршил, гүйлгээ хийх хэрэгсэл зэргээс хамаарч өөр өөр байдгийг харуулна.

Харилцагчийг энэхүү маягт болон эрсдэлийг тооцсон дүнд үндэслэн үнэлэх ба уг эрсдэлийн дүнгээс хамаарч санхүүгийн байгууллага нь харилцагчаа хянах, удирдах боломжтой. Эрсдэл өндөр харилцагчид илүү өндөр хяналт эрчимжүүлсэн хяналт тавина.

Эрсдэлд нөлөөлөх хүчин зүйлс

Тухайн бүтээгдэхүүн мөн/эсхүл үйлчилгээ холбоотой эрсдэлийн үнэлгээ болон санхүүгийн байгууллагын өөрийн эрсдэлийн үнэлгээг доор харуулсан. Гэвч аливаа бүтээгдэхүүнийг өндөр эрсдэлтэй харилцагчид санал болгож байгаа бол үүнтэй холбоотой эрсдэл нь автоматаар ихэснэ. Үүнтэй ижил корреспондент харилцаагаар дамжуулагдаж буй бүтээгдэхүүн, үйлчилгээ нь байгууллагын эрсдэлийг ихэсгэж байдаг.

Эрсдэлийн төвшин өндөр

- Шинэ данс /биечлэн бус зайнаас нээлгэсэн данс/
- Итгэмжлэлийн үндсэн дээр ашиглагддаг данс
- Улс төрд нөлөө бүхий этгээдийн данс
- Комплаенсын ажилтанд сэжигтэй гүйлгээний тайлан гарж байсан данс
- Хуурамч гүйлгээ хийх оролдлого гарч байсан данс
- Худалдааны санхүүжилтийн үйл ажиллагаанд ашиглагддаг данс
- Корреспондент банкаар дамжин гүйлгээ хийгддэг данс
- Гадаад валют, мөнгөн гуйвуулгын үйлчилгээ
- Харилцагч бус этгээдээс хийх гэнэтийн гүйлгээ
- Цахим шилжүүлэг
- Корреспондент банкны харилцаа

Эрсдэлийн төвшин дунд

- Тухайн эрсдэлийн төрлөөс хамааралтай нээснээс 6 сараас дээш хугацаа өнгөрсөн данс

- Овердрафтын⁴ нөхцөл санал болгож буй данс

Эрсдэлийн төвшин бага

- Бага хэмжээний гадаад валют болон мөнгөн гуйвуулгын үйлчилгээ
- Овердрафт, зээл олгох, зээлийн хэрэгсэл

Эрсдэлт бүлгүүд /даатгал, үнэт цаас, ББСБ, ХЗХ, үл хөдлөх хөрөнгийн зуучлагч компаниуд/

Тухайн үйл ажиллагааны онцлог, салбар зэргээс хамааран МУТС эрсдэлүүд өөр өөр байдаг. Салбарын онцлогоос хамааран дараах нийтлэг жишээнүүдийг авч үзье. Үүнд:

- *Банк бус санхүүгийн байгууллага /Гадаад валютын арилжаа/Мөнгөн гуйвуулгын үйлчилгээ үзүүлэгч байгууллага/*
  - Гуравдагч этгээдэд төлөх төлбөрийг хөнгөвчлөх бүтээгдэхүүн;
  - Зохих тусгай зөвшөөрөлгүй эсхүл хууль бус, сэжигтэй хэлбэрийн үйл ажиллагаа эрхэлдэг гадаад улсын хамтрагчтай хэлцэл хийх;
  - Олон улсын гүйлгээ хийх буюу ихэвчлэн мансууруулах бодисын эх нутаг эсхүл гэмт хэргийн тоо их, тухайлбал худалдааны хориг тавигдсан, татвараас зайлсхийх эсхүл хориотой террорист үйл ажиллагаа эрхлэгч байгууллагатай холбоотой зэрэг эрсдэл өндөртөйд тооцогдсон тодорхой улс орноор дамжсан гүйлгээ.

➤ *Даатгал*

Даатгалын компаниудыг бусад санхүүгийн байгууллагуудтай харьцуулбал МУТС үйл ажиллагаанд өртөх нь бага хэдий ч даатгагч нь анхааралтай байх шаардлагатай. Учир нь тэд маш уян хатан хөрөнгө оруулалтын бүтээгдэхүүн буюу тухайн харилцагч их хэмжээний мөнгийг хялбар захиран зарцуулах, тодорхой хэмжээний алдагдал хүлээх ч хүссэн үедээ мөнгөө эргүүлэн авах зэрэг бүтээгдэхүүнийг санал болгодог. Гэмт хэрэгтэн дараах даатгалын бүтээгдэхүүнийг ашиглах замаар хууль бус хөрөнгийг нуун дарагдуулдаг. Үүнд:

- Нэг удаагийн төлбөрөөр хураамж төлөх даатгалын гэрээ /single premium/ буюу гэмт хэрэгтэн их хэмжээний мөнгөн хөрөнгөөс нэг дор чөлөөлөгдөх боломжийг бий болгох гэрээг байгуулах. Энэ нь мөнгө угаах эрсдэлийг хамгийн ихээр дагуулдаг гэж тооцогддог.
- Аннуити⁵ даатгалын гэрээ: Мөнгө угаагч этгээд нь гэмт хэргээс үүссэн хөрөнгөөр хураамж төлж хууль ёсны гэж харагдахуйц орлого олж эхэлдэг.
- Өндөр хураамж хадгалах даатгалын гэрээ байгуулах (эсхүл анхаарал татахаас зайлсхийх үүднээс хэд хэдэн удаа бага хэмжээгээр хураамж төлөх гэрээ)
- Хураамж буцаан олгох хүсэлтийг гэрээг хүчингүй болгох боломжтой түр хугацаанд

---

⁴ Овердрафт гэж тухайн харилцагчийн харилцах данс тэг үлдэгдэлтэй байхад тогтоосон хэмжээгээр зарлагын гүйлгээ хийж, зээлдэгчийн харилцах дансанд орох орлогоор эргэн төлөгдөх нөхцөлтэй эрхийг хэлнэ.

⁵ Аннуити гэж даатгагч гэрээгээр тохиролцсон хугацаанд даатгуулагчид үечилсэн байдлаар тогтмол мөнгөн төлбөр төлөх нөхцөл бүхий даатгалын гэрээг хэлнэ.

гаргах эсхүл хураамжийг санаатайгаар хэтрүүлж төлөх. Энэ нь гэмт хэрэгтэнд хууль бус аргаар олсон мөнгөн хөрөнгийг нууж, хууль ёсны эх үүсвэр (даатгагч)–ээс эргүүлэн олж авах боломжийг олгодог. Тиймээс даатгагч нь нөхөн төлбөрийг шууд харилцагчийн банкны дансанд хийж байх нь маш чухал юм.

- Цуцлах/Чөлөөлөх/Хүчингүй болгох
  - Мөнгө угаагч этгээд нь даатгалын гэрээг цуцлахад алдагдал (цуцалсны шимтгэл) хүлээх ч өөрийн мөнгөн хөрөнгийг буцаан олж авдаг;
  - Нөгөөтэйгүүр мөнгө угаагч этгээд нь анхаарал татахгүй байх үүднээс гэрээний нөхцөлүүдийг бага багаар цуцлах замаар оруулсан хөрөнгөө захиран зарцуулдаг;
  - Аль ч нөхцөлд мөнгө угаагч этгээд нь даатгагчаас хөрөнгөө буцаан авах боломжтой бөгөөд дахин хөрөнгө оруулалт хийх (бүтцийг өөрчлөх) боломжтой байдаг. Тухайн харилцагч даатгагчаас олсон хөрөнгөөр төлбөр хийх учраас дараагийн мөнгө угаах шатанд түүний хөрөнгийн гарал үүсэлд хэн ч эргэлзэхгүй.
- “Нэмэлт төлбөр”: Энэхүү арга хэрэгсэл нь харилцагчид бага хэмжээний эхлэлтийн хураамж төлж (анхаарал татахгүй байх үүднээс) дараагаар нь нэмэлт төлбөрүүд (их хэмжээгээр эсхүл бага хэмжээгээр хэсэгчилсэн нэмэлт төлбөр) хийх боломжийг бий болгодог. Энэ нөхцөл мөнгө угаагч этгээд түүний хам хэрэгтэн нь даатгагчийг дахин харилцагчийг таньж мэдэх ажиллагаа хийхгүй гэдэгт найддаг.
- Даатгалын гэрээний зээл: Гэмт хэрэгтэн нэг удаагийн төлбөрөөр хураамж төлөх даатгалын гэрээ байгуулж, дараагаар нь даатгалын гэрээнээс цуцлах хүүгийн төвшинд нийцүүлэн гэрээний зээл авдаг. Харилцагч зээлээ төлөхгүй байх магадлалтай. Зээлийн үлдэгдлийн хэмжээ нь ирээдүйд гарч ирэх төлбөрийн нэхэмжлэлээс (тухайлбал, нас барах) хасагдсан байна.
- Өмчлөх эрхийг шилжүүлэх/зэмшигчийг тодорхойлох: Гэмт хэрэгтэн болон мөнгө угаагч этгээдэд туслалцаа, дэмжлэг үзүүлж буй хувь хүн нь даатгалын гэрээг өөрийн нэр дээр байгуулж дараагаар нь гэрээг байгуулаад удалгүйгээр өмчлөх эрхийг шилжүүлэх эсхүл зэмшигчийг харилцан хамааралгүй (гэж таамаглаж буй) гуравдагч этгээдээр (тухайлбал, хамгийн анхны хууль бус, гэмт хэргийн замаар хөрөнгө олсон гэмт хэрэгтэн) сольдог.
- Нэг удаагийн төлбөрөөр хураамж төлөх даатгалын гэрээг банкны зээлийн барьцаа болгох замаар ашиглах. Мөнгө угаах дараагийн бүтцийн өөрчлөлтийн үе шатанд мөнгө угаагч этгээд нь зуучлагчийн хөрөнгөөр гэрээ байгуулж банкны зээлээр баталгаажуулахад ашигладаг. Үүний дараагаар мөнгө угаагч этгээд нь удалгүй зээлээ төлөх үүднээс гэрээг цуцалдаг.

➤ *Үнэт цаасны компаниуд*

Мөнгө угаагч этгээдийн үнэт цаасны салбарыг ашигладаг хамгийн нийтлэг дараах арга хэлбэр байдаг. Үүнд:

- Хөрөнгийг гадаад улс руу шилжүүлэхтэй холбоотойгоор хувьцаа эзэмшигчийг өөрчлөх;
- Богино хугацаанд урт хугацааны хөрөнгө оруулалтаа буцааж татах;
- Хэд хэдэн данс нээх эсхүл номинал данс нээх;
- Брокерийн дансыг хөрөнгийн урт хугацаат хадгаламжийн данс мэт ашиглах;
- Номинал эзэмшигч эсхүл гуравдагч этгээд оролцсон хэлцэл хийх;
- Зах зээлийг урвуулан ашиглах, тухайлбал ханшийг огцом өсгөж, бууруулах
- “boiler room” маш олон тооны хэлцэл (ихэвчлэн хуурамч хэлцэл) хийх зориулалттай үйл ажиллагаанд оролцох.

➤ *Үл хөдлөх хөрөнгийн зуучлагч*

Зуучлагчид үл хөдлөх хөрөнгө худалдан авах сонирхолтой хүн, хуулийн этгээдэд үл хөдлөх хөрөнгө олж өгдөг. Түүнчлэн үл хөдлөх хөрөнгөө зарах сонирхолтой хүн, хуулийн этгээдэд худалдан авагчийг нь олж зуучилж өгдөг. Гэвч зарим зуучлагч нь гэмт хэрэгтний мөнгө угаахад ашиглах дараах үйлчилгээг үзүүлдэг. Үүнд:

- Ипотекийн зээлийн үнэлгээ (гэмт хэрэгтэн нь ипотекийн зээлийн шалгуурыг хангах зорилгоор хуурамч санхүүгийн мэдээлэл гаргах эсхүл худалдан авахад шаардагдах хөрөнгийн гарал үүслийг хуурамчаар мэдээлэх);
- Үл хөдлөх хөрөнгийн үнэлгээ (гэмт хэрэгтэн нь үл хөдлөх хөрөнгийг илүү өндөр үнээр үнэлүүлэх зорилгоор хөрөнгийн үнэлгээчинг ятгах);
- Үл хөдлөх хөрөнгийг шилжүүлэх үйлчилгээ (гэмт хэрэгтэн бэлэн мөнгөө хадгаламжийн дансанд бүтцэт/structured/ хэмжээгээр байршуулж дараагаар нь худалдан авах ажиллагааг хөнгөвчлөхөөр конвейнсарт/conveyancer/ шилжүүлдэг)

АШИГЛАСАН МАТЕРИАЛ

- Банкнаас бусад санхүүгийн байгууллагуудад зориулсан Мөнгө угаах, терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай гарын авлага, Азийн хөгжлийн банк,
- Мөнгө угаах болон терроризмыг санхүүжүүлэхтэй тэмцэх үйл ажиллагааны сургалтын гарын авлага, Монголбанк
- <https://www.iomfsa.im/media/1475/amlcfthandbookfinalversionond.pdf>
- <https://frc.mn/images/vote/Surtalchilgaa.pdf>
- <https://www.economist.com/blogs/graphicdetail/2012/12/focus-1>
- <http://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/reports/Guidance-Criminalising-Terrorist-Financing.pdf>
- Economic Perspectives • An Electronic Journal of the U.S. Department of State • Vol. 6, No. 2, May 2001
- European Journal of Business and Management www.iiste.org ISSN 2222-1905 (Paper) ISSN 2222-2839 (Online) Vol 4, No.2, 2012 Vandana Ajay Kumar Department of Laws, Panjab University, Chandigarh, *Email: vandana@puochd.ac.in
- Мөнгө угаах болон терроризмын санхүүжүүлэхтэй тэмцэх тухай хууль

